

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**ORTADOĞU VE SURİYE'DE TERÖR VE SİLAHLI GRUPLARIN
TÜRKİYE'NİN POLİTİKALARINA ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERHAT ZILK

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ

ANKARA
2018

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**ORTADOĞU VE SURİYE'DE TERÖR VE SİLAHLI GRUPLARIN
TÜRKİYE'NİN POLİTİKALARINA ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERHAT ZILK

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ

ANKARA
2018

KABUL VE ONAY SAYFASI

Serhat ZILK tarafından hazırlanan “ORTADOĞU VE SURIYE’DE TERÖR VE SİLAHLI GRUPLARIN TÜRKİYE’NİN POLİTİKALARINA ETKİLERİ” başlıklı bu çalışma, 06/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Bilal KARABULUT

Danışman : Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Güner KOÇ AYTEKİN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

† Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

† Tezim/Raporum sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

† Tezimin/ Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonun uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Serhat ZILK

TEŐEKKÜR

Öncelikle çalıőmamın seçimi konusunda beni cesaretlendiren değerli danıőmanım Öğretim Üyesi Doç.Dr. Mehmet GÜNEŞ'e teőekkürlerimi sunuyorum. Çalışma boyunca hiçbir desteğini esirgemeyen ve yanımda olan aileme ve dostlarıma őükranlarımı sunuyorum.

ÖZET

ZILK Serhat, Ortadoğu ve Suriye’de Terör Ve Silahlı Grupların Türkiye’nin Politikalarına Etkileri, Ankara, 2018

Bu çalışmada, 2011 yılı itibariyle Ortadoğu bölgesinde yaşanan halk ayaklanmasının Suriye’de iç savaşa dönüşmesinden buna bağlı olarak uzun sınır komşusu olan Türkiye’nin Suriye’de yaşanan olaylardan diplomatik, politik ve ekonomik açıdan etkilenmesinden aynı zamanda Suriye iç krizi sonrasında peydah olan etkili silahlı terör gruplarının Türkiye temaslarından bahsedilecektir.

Ortadoğu bölgesinde Suriye merkezli bulunan petrol kaynakları ve enerji kaynaklarına bağlı egemenlik savaşı, tek süper güç olma çatışmaları, ABD ve Rusya arasındaki fikir ayrılıkları, Suriye’de ortaya çıkan farklı terör gruplarının kim tarafından ne denli desteklendiği, ABD ve Rusya’nın Ortadoğu bölgesinde Suriye merkezli izlemiş olduğu politikalar ele alınmıştır. İki ülke arasında yaşanan kaosların ve Suriye üzerindeki stratejilerinin Türkiye’ye etkileri ve ABD,Rusya,Suriye üçleminde Türkiye’nin izlemiş olduğu politikalara değinilmiştir. Türkiye, uzun sınır komşusu olan Suriye’de yaşanan olaylarda en çok etkilenen ülke olması bağlamında dış politikasında sancılı bir süreç geçirmiştir. Buna bağlı olarak 2011 yılından bu yana Türkiye kendi çıkarları adına meşru müdafaa hakkını kullanarak Suriye’ye Fırat Kalkanı, İdlip ve Afrin olarak üç operasyon düzenlemiştir. Bu operasyonların başarılı bir şekilde yapılması Türkiye’nin Suriye sınırında konuşlanmış olan YPG,İŞİD,PKK gibi terör gruplarından arındırılmasını sağlamıştır. Bu bağlamda Suriye’de bilinen aktif terör gruplarının Türkiye ile uzantıları ele alınacaktır. ABD ve Rusya’nın Ortadoğu bölgesindeki güç mücadelelerinde Irak- Suriye- İsrail- İran gibi ülkelerle ilişkileri irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler; Pkk-Hizbullah,Öso-Daeş-Işid,Silahlı Örgütler, Pkk-Türkiye Etkisi,Ortadoğu Ve Silahlı Örgütler,

ABSTRACT

ZILK Serhat, Effects of the Middle East and Syria in terrorism and Turkey's policy of Armed Groups, Ankara, 2018

In this study, it will be mentioned from the popular revolt in the Middle East region that turned into civil war in Syria since 2011 and accordingly, influencing Turkey which has a long border with Syria from diplomatic, economic and political events that realized in Syria, and at the same time, effective armed terrorist groups contact to Turkey which emerged after Syrian civil war.

In the Middle East region, Syria-centered oil and oil resources and struggle for sovereignty depended on oil resources, conflicts of being only one superpower, the disagreements between the US and Russia, who and how much supported the terrorist group emerging in Syria and Syrian centered policies which are followed by USA and Russia in Middle East will be discussed. The chaos between the two countries and the effects of their strategies on Syria to Turkey and the policies that are followed by Turkey are addressed in USA-Syria-Russia trilemma. Turkey has undergone a painful process of foreign policy in the sense of being the country most affected from the events in Syria. Accordingly, Turkey has performed three operations: as Fırat Kalkanı, İdlib and Afrin by using its right of self-defense through its interests.

Realizing these operations successfully provided purification from the terrorist groups such as PKK, YPG, IŞİD that are settled in Syrian border of Turkey.

In this context, the extensions of the known active terrorist groups in Syria with Turkey will be discussed. The relations of the USA and Russia with countries such as Iraq, Syria, Israel and Iran were examined in the power struggles in the Middle East region.

Key Words: *Pkk-Hezbollah, Fsa-Daesh-Isis, Armed Organizations Pkk-Effect Of Turkey, The Middle East And Armed Organizations,*

KISALTMALAR

A.g.b	: Adı Geçen Bildiri
A.g.m	: Adı Geçen Makale
A.g.e	: Adı Geçen Eser
Akt	: Aktaran
B	: Basım
BM	: Birleşmiş Milletler
C	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
S	: Sayı
s	: Sayfa
m	: Madde
Y	: Yıl
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti'nin Hakim olduğu Bölgeler
DEAŞ	: Devlet'ül Irak ve's Şam
YAK	: Yüksek Askeri Konseyi

PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
KCK	: Kürdistan Topluluklar Birliği
YPG	: Halkın Savunma Birliği
PYD	: Demokratik Birlik Partisi
YPJ	:Pkk Kadın Savunma Birliği
SDG	: Suriye Demokratik Güçleri
KCK	:Kürdistan Halklar Topluluğu

HARİTA VE TABLOLAR

Harita Listesi

Harita 1- Ortadoğu Bölgesi Enerji Kaynak Hatları.....	4
Harita 2- Türkiye ve Ortadoğu.....	9
Harita 3- Türkiye Güneydoğu Anadolu Projesi.....	10
Harita 4- Suriye Topraklarındaki PKK Terör Örgütü	12
Harita 5- Özgür Suriye Ordusu.....	53
Harita 6- Irak Şam İslam Devleti'nin Hakim Olduğu Bölgeler.....	56
Harita 7- Irak Şam İslam Devleti'nin 2017 Yılında Konuşlandığı Bölgeler.....	58
Harita 8- Suriye'deki Terör Grupları.....	59
Harita 9- El Nusra Terör Grubuna Ait Bölgeler.....	60
Harita 10 - Irak Bölgesindeki Etkin Silahlı Gruplar	65
Harita 11- Tsk-Öso Suriye'de Asker Konuşlandığı Bölgeler.....	76

ANAHTAR KELİMELEK

PKK-HİZBULLAH,
ÖSO-DAEŞ-IŞİD,
SİLAHLI ÖRGÜTLER,
PKK-TÜRKİYE ETKİSİ,
ORTADOĞU VE SİLAHLI ÖRGÜTLER,

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

ORTADOĞU'DA SURİYE VE TÜRKİYE'NİN KONUMU VE İLİŞKİLERİ	2
1.1.ORTADOĞU COĞRAFYASI VE ÖZELLİKLERİ	2
1.1.1.Ortadoğu'nun Jeopolitik ve Stratejik Önemi	3
1.1.2.Ortadoğu'da Jeopolitiğin Kaynağı	3
1.1.3. Ortadoğu'ya Jeopolitik ve Stratejik Önemi Kazandıran Unsurlar.....	4
1.2.SURİYE ÜLKESİNİN KONUMU VE ÖNEMİ	5
1.2.1.Ortadoğu Coğrafyası ve Suriye	5
1.2.2.Suriye'nin Ortadoğu'daki Jeostratejik Konumu ve Önemi	6
1.3.TÜRKİYE'NİN KONUMU VE ÖNEMİ	8
1.3.1.Türkiye'nin Bölgedeki Konumu ve Önemi.....	8
1.3.2.Türkiye- Suriye İlişkilerinde Sorunlar	9
1.3.2.1.Türkiye – Suriye Terör Sorunu	11
ORTADOĞU'DA KÜRESEL VE BÖLGESEL GÜÇLERİN MÜCADELESİ.....	14
2.1.ABD'NİN ORTADOĞU POLİTİKA VE HEDEFLERİ	14
2.1.1. ABD' nin Ortadoğuda'ki Güç Mücadelesi	14
2.1.1.1. ABD'nin Ortadoğu Siyasetine İlişkin Temel Unsurları	15
2.1.1.2.ABD'nin Genişletilmiş Büyük Ortadoğu İnisiyatifi	18
2.1.1.3.Arap Baharı ve ABD	20
2.1.2. ABD'nin Ortadoğu Politikası.....	22
2.1.2.1.ABD'nin Suriye Politikası	23
2.1.2.2.ABD'nin Irak Politikası	24
2.1.3. Ortadoğu Uzantılı Terör Grupları ve ABD	26
2.1.3.1.ABD-Pkk İlişkisi	27
2.1.3.2.ABD-Hamas Hizbullah İlişkisi	28
2.1.3.3.ABD-Işid İlişkisi	29
2.2. RUSYA'NIN ORTADOĞU POLİTİKASI VE HEDEFLERİ	30
2.2.1.Rusya'nın Ortadoğu'da ki Güç Mücadelesi.....	30
2.2.1.1.Rusya'nın Ortadoğu Siyasetine İlişkin Temel Unsurları	31

2.2.1.2.Rusya'nın Ortadoğu Politikası	32
2.2.1.3.Arap Baharı ve Rusya	34
2.2.2.Rusya'nın Ortadoğu Politikası	36
2.2.2.1.Rusya'nın Suriye Politikası	37
2.2.2.2.Rusya'nın Irak Politikası	39
2.3. İRAN VE İSRAİL'İN POLİTİKA VE HEDEFLERİ	40
2.3.1.ABD'nin İran Politikaları	40
2.3.2. ABD'nin İsrail Politikaları	42
2.3.3.Rusya'nın İran Politikaları	44
2.3.4.Rusya'nın İsrail Politikaları	46
ORTADOĞU'DA TERÖR GRUPLARI VE FAALİYETLERİNİN TÜRKİYE'YE	
ETKİSİ	49
3.1.ORTADOĞU GENELİNDE TERÖR GRUPLARI VE FAALİYETLER	49
3.1.1.Suriye Krizi	49
3.1.2.Ortadoğu'daki Silahlı Unsurlar	51
El Nusra Cephesi	51
Dhkp-c	51
İşid-Deaş.....	51
Pkk-Pyd	52
El-Kaide	52
3.2.SURİYE GENELİNDE SİLAHLI GRUPLAR VE FAALİYETLER.....	53
3.2.1.Suriye'deki Silahlı Gruplar	53
Suriye'de En Bilinen Silahlı Örgütler	53
Özgür Suriye Ordusu(ÖSO)	53
Yüksek Askeri Konseyi(YAK)	54
Suriye Ulusal Ordusu	54
Suriye Devrimi Ortak Askeri Komutanlığı	55
Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)	55
Bağımsız Direnişçiler	58
Peygamberimizin Zürriyeti Bölükleri	58
El Asala Watanmiya	59
İslami Cephe.....	59

El Nusra Cephesi	60
Halkın Savunma Birliği (YPG)	61
Diğer Silahlı Gruplar	61
Tevhid Tugayı	61
Ahraru Şam Tugayları	61
Faruk Tugayları	61
Sahabe Tugayları.....	61
Razi Şehitleri Tugayları	62
İslam Tugayı.....	62
Guta Tugayları.....	62
Şam'ın Kurtuluğu Tugayı	62
Ulusal Birlik Tugayları.....	62
Suriye Devrimi Şehitleri.....	62
Şam Ordusu Tugayları	63
Devrimci Askeri Konseyi.....	63
Rüknetin Şehitleri Tugayı	63
Fatih'in Torunları Birliği.....	63
Türkmen Özgürleri Tugayı.....	63
3.3.TERÖR VE SİLAHLI GRUPLARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ.....	64
3.3.1. Irak Terörizmi ve Türkiye İlişkileri	64
3.3.2. İran Terörizmi ve Türkiye İlişkileri	66
3.3.3. Etkin Grup Pkk ve Türkiye Etkisi	68
3.3.4. Etkin Grup Hizbullah ve Türkiye Etkisi.....	69
3.3.5. Suriye Krizi ve Türkiye'deki Terör Olayları.....	70
3.3.6. Suriye'nin Pkk Uzantısı ve Türkiye	71
3.3.7. Türkiye'nin Suriye Anlaşmazlığına Yaklaşımı.....	72
3.3.8. Türkiye' nin Suriye'de Yaptığı Operasyonlar	73
3.3.8.1. Fırat Kalkanı Operasyonu	73
3.3.8.2. İdlip Operasyonu	74
3.3.8.3. Zeytin Dalı Harekatı.....	75

SONUÇ	77
KAYNAKÇA	80
ÖZGEÇMİŞ	

GİRİŞ

Ortadoğu bölgesi dünyanın merkezini oluşturan bir coğrafi yapıya sahiptir. Nitekim bölgenin iştah kabartan zenginliği dünya liderlerinin bölge üzerinde hakimiyet kurma çabalarını da beraberinde getirmiştir.

Ortadoğu bölgesinde bulunan Suriye'nin, üç büyük kıta olan Afrika,Asya,Avrupa arasında köprü görevi görmesi aynı zamanda geçmişten günümüze kadar birçok din ve medeniyetlere ev sahipliği yapması ülkeyi Ortadoğu'nun merkezi olarak göstermektedir. Bu bağlamda Ortadoğu bölgesine hakim olmaya çalışan dünya liderlerinin öncelikle Suriye üzerinde hakimiyet kurlmaları gerekmektedir.

2011 yılında Suriye'de halk ayaklanmasının başlamasıyla birlikte bölgede birçok silahlı gruplar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda oluşan silahlı gruplar, İslam devleti kurma çabasına girmiştir. Ancak, ortaya çıkan silahlı örgütler kendi aralarında anlaşmazlıklar yaşamış ve küçük farklı örgütler haline gelmiştir. Suriye'nin farklı bölgelerinde farklı silahlı örgütlerin hakim olması ve dışarıdan alınan destekle birlikte daha da güçlenmeleri ülkede ateşkes sağlanmasını güçleştirmektedir.

Bu çerçevede sınır komşusu olan Türkiye, Suriye üzerinde oluşan silahlı gruplardan etkilenmektedir. Bu etkileşim iki ülke arasında krizler oluşturmaktadır. Suriye'nin kuzeyinde bulunan Akçakale sınırını IŞİD terör örgütünün ele geçirmesiyle birlikte Türkiye artık Suriye ile değil IŞİD ile sınırdaş olma durumuna gelmiştir. Bu gelişmeler ışığında Türkiye Suriye sınırına operasyonlar düzenlemiştir.

Kuruluşu Türkiye'de yapılan PKK silahlı örgütünün, Suriye'de PYD,KCK adı altında uzantıları bulunmaktadır. Suriye yönetiminde bulunan Esad'ın bu örgütlere destek verdiği bilinmektedir. Adı geçen terör gruplarının Türkiye ile olan uzantıları, hangi ülkeden ne kadar destek aldıkları detayları ile anlatılacaktır.

İran ve Irak gibi Ortadoğu ülkeleri, PKK ve diğer terör örgütlerine destek vererek Türkiye iç siyasetine, sınır güvenliğine zarar vermek istemiştir. Zira Türkiye'nin Ortadoğu üzerinde etkin bir ülke olması Irak- İran ve Suriye gibi ülkelerin bu durumu hazmedemeyişleri Türkiye üzerine saldırmalarına neden olmuştur.

Ortadoğu bölgesinin tabii ve enerji kaynakları bağlamında zengin olması ABD ve Rusya gibi ülkelerin bölge üzerindeki ülkelerle ikili ilişkilerinde ne denli sıcak temaslarda bulunduğunu bilhassa iki ülke arasındaki Ortadoğu çekişmesinde üstünlüğün kim tarafında sağlandığını irdeleyeceğiz.

Bu çerçevede yazımızın birinci bölümünde Ortadoğu bölgesinin coğrafi konumu, Jeopolitik önemi, Ortadoğu bölgesinde jeopolitiğin kaynaklarından bahsedilecektir. Ortadoğu bölgesinde bulunan Suriye'den bahsedebilmek için Suriye'nin bölgedeki konumuna kısaca yer verilecektir. Ortadoğu bölgesinde Suriye'nin yeri ve önemi, Türkiye ile olan sınır komşuluğundan dolayı Türkiye'nin bölgedeki konumu ve önemi, iki ülke arasında yaşanan terör sorunlarından bahsedilecektir.

İkinci bölümde, Ortadoğu bölgesinde küresel ve bölgesel güçlerin mücadelesi olan ülkelerin güç mücadelesini detayları ile irdeleyeceğiz. ABD ve Rusya'nın Ortadoğu bölgesine dair politikaları, bölgede bulunan ülkelerle ikili ilişkilerinde ne denli sıcak temaslar kurduklarından bahsedilecektir. ABD'nin Ortadoğu bölgesinde IŞİD,PKK,Hamas Hizbullah gibi terör gruplarıyla ilişkileri detayları ile ele alınacaktır. Bu bağlamda ABD ve Rusya 'nın İsrail ve İran politikaları irdelenecektir.

Üçüncü bölümde ise Ortadoğu'da terör grupları ve faaliyetlerinin Türkiye'ye etkileri bağlamında Suriye'de 2011 yılında başlayan halk ayaklanması ve bu ayaklanma sonrasında oluşan silahlı gruplardan görselleriyle birlikte bahsedilecektir. Türkiye'nin Suriye'deki silahlı gruplarla olan temasları, Türkiye'de bulunan Suriye uzantılı silahlı gruplar, Suriye Krizi ve Türkiye'deki Terör Olayları, Suriye'nin PKK Uzantısı ve Türkiye, Türkiye'nin Suriye anlaşmazlığına yaklaşımı, Ortadoğu bölgesinde bulunan Irak ve İran ülkelerindeki terörizmden bahsedilecek olup bu bağlamda Türkiye ile ilişkilerinden söz edilecektir. Türkiye ve Ortadoğu üzerinde en etkili olan PKK ve Hizbullah terör gruplarının Türkiye ile arasındaki ilişkilerine aynı zamanda Suriye üzerinde Türkiye'nin yaptığı operasyonlar konularına yer verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTADOĞU'DA SURİYE VE TÜRKİYE'NİN KONUMU VE İLİŞKİLERİ

1.1.ORTADOĞU COĞRAFYASI VE ÖZELLİKLERİ

Ortadoğu bölgesi geçmişten günümüze kadar medeniyet ve dinlerin birleştiği ortak tarihi oluşturan bir bölgedir. Genel olarak bölgede Müslümanlar bulunurken Yahudilik ve Hristiyanlık gibi diğer iki dine de ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Bu bağlamda Ortadoğu bölgesi için, dinsel ve kültürel olarak spektrum gösteren bölge denilebilir. Ortadoğu, konumu itibariyle politik ve stratejik önem arz eden bir bölgeyi oluşturur. Geçmiş tarihe bakıldığında dünyadaki enerji kaynaklarının çoğunluğunu elinde bulundurması aynı zamanda Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları arasında köprü görevi görmesi bölgenin stratejik önemini artırmaktadır. Bu çerçevede Ortadoğu ülkelerinden bahsedebilmek için bölgenin jeopolitik ve stratejik olarak bölgesel öneminin incelenmesi gerekmektedir.

1.1.1.Ortadoğu'nun Jeopolitik Ve Stratejik Önemi

Jeopolitik; genel anlamıyla küresel veya bölgesel güçlerin bulunulan bölgeye uygulamış olduğu dış politikayı belirleyen stratejik düşüncenin ve coğrafyasının sahip olduğu özellikleri tanımlamasıdır.¹

Ortadoğu bölgesi, konumu itibariyle dünyanın merkezini oluşturan önemli bir bölgedir. Bu bağlamda tarihe bakıldığında küresel ve bölgesel güçlerin hedefi haline gelmiş, üç dinin hakim olma çabalarını aynı zamanda birden fazla medeniyete ev sahipliği yapmış olduğunu ve bölgenin kültürel ve dini açıdan öneminin arttığını görmekteyiz.² Genel hatlarıyla Ortadoğu bölgesi bulunduğu konum itibariyle birçok savaşın yaşandığı bölge olarak bilinmektedir.

¹ Aydın, F. (2011). **Ortadoğu Yılığ**. İstanbul: Babil.s.530-533

² Davutoğlu, A. (2001). **Stratejik Derinlik**. İstanbul: Küre Yayınları.s.28-35

Bölgenin etrafında Umman Denizi, Hazar Denizi, Doğu Akdeniz, Kızıldeniz ve Karadeniz'e olan komşuluğundan dolayı önemli deniz ticaretlerinin bölgeden sağlanması aynı zamanda transit ticaretin yapıldığı bölge olmasından dünyanın kalbi olarak görülmektedir. Geçmişten günümüze kadar bölgenin bu özelliklerinin olması sürekli olarak savaşların ve çatışmaların arasında kalmasına neden olmuştur.

Ortadoğu bölgesinin verimli topraklara sahip olması, enerji kaynaklarının, ham petrolün olması, kültürel içeriğinin zengin olması bölgeyi jeopolitik anlamda önemli kılmaktadır. Bu bağlamda ABD ve Rusya gibi ülkeler Ortadoğu üzerinde konumu itibarıyla tarih boyunca hakimiyet kurmaya çalışmışlardır. İki ülkenin de 'Büyük Ortadoğu Projesi' adı altında bölgeye dair planlarının olduğu bilinmektedir.

Bu çerçevede, dünyanın merkezi olarak adlandırılan Ortadoğu bölgesine, kim sahip olursa dünyaya sahip olacaktır anlayışı geçmişten günümüze devam etmektedir.

1.1.2.Ortadoğu'da Jeopolitiğin Kaynağı

Bir ülkenin bulunduğu coğrafyada jeopolitik kaynaktan bahsedebilmek için doğal kaynaklarının bulunması gerekmektedir. Kültürel ve ekonomik değerlerinde bulunması önemlidir fakat bu değerler genel geçer olduklarından jeopolitik duruma olan etkileri farklılık göstermektedir.³

Ortadoğu sınırlarının net bir şekilde çizilmesi jeopolitik önemin geliştirilmesini mümkün hale getirmiştir. Bu çerçevede Ortadoğu bölgesine jeopolitik önemin kazandırılmasının en önemli nedenleri, verimli topraklarının oluşu ve buna bağlı olarak enerji kaynaklarındaki iştah kabartan zenginliğin olması bölgeyi önemli kılmaktadır. Bu bağlamda Ortadoğu bölgesi tarih boyunca birçok buhran dönemi yaşamış ve hep bir otorite boşluğu içinde kalmıştır. Ortadoğu bölgesindeki kaynak zenginliğine ulaşmak isteyen ABD, Avrupa ve Rusya gibi ülkeler tarih boyunca bu güç boşluğunu doldurmaya çalışmışlardır.

³ Davutoğlu, A. (2001). **Stratejik Derinlik**. İstanbul: Küre Yayınları.s.102

Yukarıdaki haritada belirtildiği üzere petrol ve doğalgaz hatlarının geçiş bölgeleri gösterilmiştir. Mavi çizgili olan yerler doğalgaz, siyah çizgili olan yerler ise petrol boru hatlarının geçiş noktalarıdır. Zira, Kerkük, Erbil, Bakü, Tiflis, Ceyhan petrol boru hatlarının Türkiye üzerinden geçtiğini görmekteyiz. Buna bağlı olarak yine kaynağı İran'da bulunan doğalgaz boru hatlarının Türkiye üzerinden geçerek kuzey bölgelere ulaşımın sağlandığı görülmektedir.⁶

Bu çerçevede Ortadoğu bölgesinin elverişli tarım arazisinin olması, petrol ve doğal gaz gibi kaynakları kendi mıntıkasında barındırması ve buna ek olarak en önemli kaynaklardan biri olan su kaynaklarına ulaşımın kolay olması bölgenin jeopolitik önemini artırmıştır.

1.2.SURİYE ÜLKESİNİN KONUMU VE ÖNEMİ

1.2.1.Ortadoğu Coğrafyası ve Suriye

Ortadoğu: Türkiye, Kıbrıs, Lübnan, İsrail, Ürdün, Mısır, Arabistan, Suriye, Irak, İran gibi ülkeleri kapsayan Müslüman bir bölgedir⁷. Ortadoğu bölgesini oluşturan bu ülkelerin sınırları net bir şekilde bilinmemektedir. Nitekim çok sonraları çizilen sınırlar doğrultusunda bölgedeki önemli kaynakları içine alan bölge olmuştur. Bu çerçevede Ortadoğu bölgesi; dini, siyasi, kültürel ve ekonomik açıdan çok yönlü bir bölge olduğundan dünya lideri olmaya çalışan ülkeler için önem arz etmektedir. Ortadoğu bölgesinin deniz ve kara ticaretinin yapıldığı ve üç dinin hakim olma çabasının gösterildiği bölge olduğu bilinmektedir.⁸

Ortadoğu bölgesi, zengin yer altı kaynakları ve Hazar Denizi, Doğu Akdeniz, Kızıldeniz, Umman Denizi ve Karadeniz gibi önemli ticaret limanlarının geçiş noktasında olduğundan jeopolitik yapısı sayesinde dünyanın merkezi konumundadır.⁹

⁶ Eliçalışkan, M. (2014). **Coğrafya Dünyası** . Mart 2018 tarihinde Coğrafya Dünyası: <http://www.cografya.gen.tr/> adresinden alındı.

⁸Erciyes, E. (2003). **Ortadoğu Denkleminde Türkiye- Suriye İlişkileri**. İstanbul: IQ Kültür Sanat .s.55-56

⁹ Günel, A. (2015). **Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye**. İstanbul: IQ.s.10

Bu bağlamda bölgenin geniş yer kaplamasından “Büyük Ortadoğu Projesi” adı altında ABD ve Rusya gibi ülkelerin bölgeye hakim olmak istemeleri önemli yer tutmuştur.¹⁰

Ortadoğu bölgesi günümüzde Türkiye, Yemen, Mısır ve İran bloklarının arasında kalmış bir bölge olarak görülmektedir.

Ortadoğu bölgesinde bulunan Suriye, en az bölgesi kadar kilit yapıya sahip bir ülke olmakla birlikte bölgenin merkezi olarak görülmektedir. Bu çerçevede Suriye’den bahsedebilmek için öncelikle Suriye’nin bölgedeki konumu ve öneminin incelenmesi gerekmektedir.

1.2.2.Suriye’nin Ortadoğu’daki Jeostratejik Konumu Ve Önemi

Suriye, Ortadoğu bölgesinde bulunan, Başkenti Şam olan bir ülkedir. 1946 yılında bağımsızlığını ilan etmiş olan Suriye, ekonomisi itibariyle tarıma dayalıdır. Enerji kaynakları açısından zayıf olan ülke, konumu itibariyle Ortadoğu’nun merkezi olarak kabul edilir. Dünya liderlerinin Ortadoğu’da hakimiyet kurma çabalarının Suriye’den geçtiğini söyleyebiliriz.

Suriye, kuzeyde Türkiye, güneyde Ürdün, doğuda Irak, batıda Akdeniz ile komşu görülmektedir.

Suriye Cumhuriyeti tarih boyunca çıkar çatışmalarının, savaşların ortasında kalmış bir ülke olmuştur. Bu bağlamda petrol rezervlerine ulaşabilmenin yolunun Suriye üzerinde geçmesi ayrıca deniz ve transit ticaretlerin yapılmasında merkez görevi gördüğünden, geçmişten günümüze kadar daimi olarak rejim sorunlarının yaşanmasından dolayı ülke dünya gündeminden düşmemektedir.¹¹

¹⁰Bıyıklı, M. (2007). **Bir Merkez Dünya olarak Afriavasya Stratejiler Çemberinde Türkiye ve Ortadoğu.** Stratejik Araştırmalar Dergisi , s.25-28.

¹¹Çomak, İ. (2018, Nisan). **Turksam.** Nisan 2018 tarihinde Turksam: <http://www.turksam.org/tr/a666.html> adresinden alındı

Suriye, Türkiye ile en uzun sınır komşusudur. Konumu itibariyle stratejik öneme sahip olan Suriye, Arabistan ile Türkiye arasında köprü görevi gören bir ülke olmuştur. Bu bağlamda dini ve kültürel açıdan önem arz eden bir ülkedir.¹²

Suriye Cumhuriyeti, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleşme noktasında bulunan merkez bir bölgedir. Bu çerçevede, üç büyük kıtada oluşan değişimlerden veya kaoslardan doğrudan etkilenmektedir.¹³

Suriye'nin, ticari, askeri, ve kültürel mihverlerle kesişen ülke olması buna bağlı olarak Anadolu, Akdeniz ve Mezopotamya toprakları arasında kalması nedeniyle geçmişten günümüze kadar başka ülkelerin saldırılarına uğramıştır. Bu çerçevede stratejik coğrafi konumu itibariyle Suriye, Ortadoğu'daki transit ticaretin ilgi odağı olmuş ve Arap-İsrail çatışmasının da baş faktörü haline gelmiştir.¹⁴ Suriye, ticaret ve hareket yollarının kesişim noktası bulunmasından dolayı olası saldırılardan en çok etkilenen ülke haline gelmiştir. Nitekim Suriye, Ortadoğu bölgesinin önde gelen isimlerinden biri olması ülkedeki rejim sorunlarını, savaşları ve çıkar çatışmalarını da beraberinde getirmektedir.¹⁵ Bu çatışmalara her gün bir yenisi daha eklenerek büyümesine neden olmaktadır. Bu çerçevede Suriye'nin bu konumu itibariyle siyasi, kültür ve halkın yaşam biçiminin üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Suriye, dünya liderleri için önemli bir yere sahiptir. Zira Ortadoğu'nun kalbi olan Suriye'ye hakim olmak tüm bölgeye ve Asya'nın güney kapısına hakim olmak demektir. Bölgede istikrar sağlamak isteyen lider ülkeler öncelikle Suriye'yi fethetmek zorundadır.

Ortadoğu ülkeleri olan Irak ve Mısır arasındaki rekabet, Suriye ile ilişkilerin geliştirilmesine fayda sağlamıştır. Bununla birlikte Arabistan'ın kendi çıkarları

¹²Çomak, İ. (2018, Nisan). **Turksam**. Nisan 2018 tarihinde Turksam: <http://www.turksam.org/tr/a666.html> adresinden alındı

¹³Eliçalışkan, M. (2014). **Coğrafya Dünyası** . Mart 2018 tarihinde Coğrafya Dünyası: <http://www.cografya.gen.tr/> adresinden alındı.

¹⁴Bolat, D. (2014, Aralık). **Türkiye'nin Orta Doğu Politikası'nın Genel Çizgisi ve Bu Politikada Etkili Olan Faktörler**. Akademik Perspektif Enstitüsü , s. 3.

¹⁵Erciyes, E. (2003). **Ortadoğu Denkleminde Türkiye- Suriye İlişkileri**. İstanbul: IQ Kültür Sanat .s.10

doğrultusunda Suriye ile yakın temaslar kurmaya başlaması Suriye'nin Irak ve Mısır'ın etkisi altına girmesine engel olmaya dayanmaktadır.

Genel açıdan bakıldığında Suriye'de yaşanan tüm olaylardan sınırdaş ülkesi Türkiye en çok etkilenen bölge olmuştur. Zira lider ülkeler Ortadoğu üzerinde etkin olabilmek adına Suriye'ye gerekli desteği sağlamış ve gerektiği yerde Türkiye'yi saf dışı bırakmıştır. İki sınırdaş ülke arasında birçok kriz yaşanmıştır. Avrupa ve ABD'nin Suriye'ye ilişkin planları doğrultusunda geçmişten günümüze dönem dönem krizler yaşanmış ve bu krizler en çok Türkiye'yi etkilemiştir. Tüm bu gelişmeler ışığında Türkiye- Suriye ilişkilerinde yakın dönem politik ilişkiler detaylı olarak ele alınacaktır.

1.3.TÜRKİYE'NİN KONUMU VE ÖNEMİ

1.3.1.Türkiye'nin Bölgedeki Konumu Ve Önemi

16.yy' da Batılı ülkeler, Hindistan ve Çin'in zenginliklerinden faydalanmak adına yeni yollar keşfetmeye başlamışlardır. Bulunulan yollar uzun ve sıkıntılı yollar olmuştur. Bu doğrultuda kısa yollar keşfetmeye yönelmişlerdir. Bulunan kısa yollar Osmanlı toprakları üzerinden geçmektedir. Osmanlı toprakları üzerinden geçen kısa yolun keşfi kestirme ve 1889 yılında Süveyş kanalının da açılmasıyla birlikte gerçekleşmiştir. Açılan Süveyş kanalı sayesinde deniz ticaretinde değişiklikler meydana gelmiş ve rotalar değiştirilmiştir. Bu çerçevede yeni açılan bu yol Akdeniz, Kızıldeniz, Hint Okyanusu ve Arap Yarımadasını birleştirmiş ve burada bulunan limanların önemini bir hayli artırmıştır.

Ortadoğu bölgesi 24 ülkeden oluşan Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarını birbirine bağlayan önemli bir bölge olmuştur. Türkiye'ye bakıldığında konumu itibariyle bir Ortadoğu ülkesi olduğu görülmektedir. Türkiye'nin sınırlarının biri Asya diğeri Avrupa ülkelerinde olduğu söylenebilir.¹⁶

¹⁶Aytimur, G. (2017). **Keban Ve Karakaya Barajları Arası Fırat Nehri'nin Kıyı Sedimentleri Ve Su Jeokimyası Özellikleri**. Gazi Üniversitesi , s. 50-65.

Harita 2- Türkiye ve Ortadoğu

Kaynak: <https://yandex.com.tr/gorsel/> sitesinden alıntılanmıştır.

Türkiye'den doğan Fırat nehri diğer Ortadoğu ülkeleri olan önce Suriye ardından Irak üzerinden bölge topraklarından geçmektedir.¹⁷ Bu bağlamda Osmanlı döneminde Musul civarında sulama kanalları açılmış ve bu kanallar sayesinde bölgede verimli arazi şartları gelişmiş aynı zamanda tarım ve hayvancılık konusunda büyük bir potansiyel oluşturmuştur.¹⁸

Bu çerçevede bir Ortadoğu ülkesi olan Türkiye bölgenin en verimli coğrafi özelliklerine sahiptir. Aynı zamanda petrol rezervlerine sahip olan diğer Ortadoğu ülkelerine sınır komşuluğu açısından hem fiziki hem de coğrafi yönden önemli bir yere sahiptir.

1.3.2. Türkiye-Suriye İlişkilerinde Sorunlar

Suriye Cumhuriyeti 1946 yılında bağımsızlığını ilan ederek Fransa hükümetinden ayrılmıştır. Türkiye ve Suriye sınırdış iki ülke olmakla birlikte geçmişten günümüze kadar aralarında birçok kriz yaşamış buna bağlı olarak iki ülke arasındaki ilk buhran 1938 yılında Hatay'ın bağımsızlığını ilan etmesinden önce Hatay'ın sınırlarına ilişkin

¹⁷Erciyes, E. (2003). *Ortadoğu Denkleminde Türkiye- Suriye İlişkileri*. İstanbul: IQ Kültür Sanat .s.65

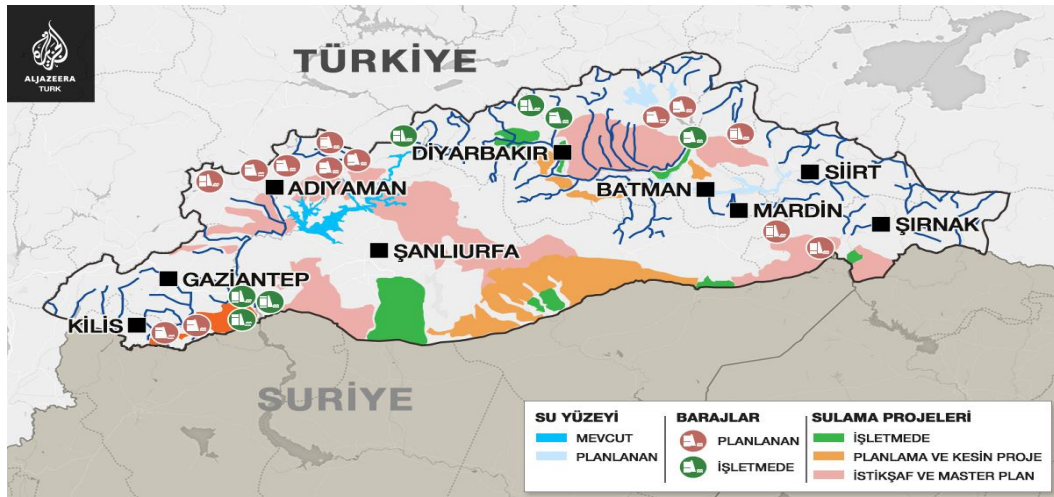
¹⁸ Erciyes, E. (2003). *Ortadoğu Denkleminde Türkiye- Suriye İlişkileri*. İstanbul: IQ Kültür Sanat .s.69

krizdir. Ardından silsile yoluyla devam eden su sorunu, terör sorunu olarak günümüze kadar devam etmiştir.¹⁹

1921 yılında imzalanan Ankara Antlaşması'nın maddelerine göre Hatay ili sınırları Suriye'ye dahil edilmiştir. Fakat antlaşma gereği Fransa, Hatay meselesine bölge üzerindeki Türkler adına özel bir statü eklemiştir. 1938 yılında Hatay bağımsızlığını ilan edince Türkiye-Suriye arasında sınır krizi yaşanmıştır. Nitekim Fransa, 1939 yılında Türkiye ile anlaşma sağlayarak Hatay'ın Türkiye'ye dahil edilmesini sağlamıştır. Bu bağlamda Suriye, bu durumu bir haksızlık olarak görmüş ve Batı'nın kendilerine yaptıkları bir entrika olarak nitelendirmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde ikili ilişkilerde bu konuda gerginlik yaşansa da iki devlet arasında büyük krizlere yol açmamıştır.²⁰

Türkiye- Suriye arasında yaşanan bir diğer kriz ise Fırat- Dicle nehirleri ile ilgili su sorunu olmuştur. Fırat ve Dicle nehirlerinin çoğunluk kısmına hakim olan Türkiye, Suriye'nin sulama amaçlı nehirleri kullanmasına izin vermemiş ve Suriye bu durumu bir tehdit olarak algılamıştır. Nitekim 1983 yılında Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Projesi'ni başlatmış olması ülkenin tedirginliğini daha fazla artırmıştır.

Harita 3- Türkiye Güneydoğu Anadolu Projesi

Kaynak: <http://www.aljazeera.com.tr/> sitesinden faydalanılmıştır.

¹⁹ Karakılçık, Y. (2011). 'Bölgesel Su Anlaşmazlıklarının Küresel Çatışmaya Dönüşme Riski: Fırat ve Dicle Örneği,Uluslar Arası Hukuk ve Politika (Cilt 2). Ankara: IQ. s.105

²⁰ Tan, M. (2016). Bölgesel sorunlar ve Türkiye Sempozyumu. Ankara: Akademik Perspektif.s.68

Yukarıdaki haritada belirtildiği gibi Türkiye'nin GAP projesi sınırları görülmektedir. Planlanan ve mevcut durumda olan projenin sınırları ve nerelerde kurulacaklarına dair oluşturulan bir örneğidir.

Suriye'nin kendi ülkesinden geçen nehir sularının kesilmesinin endişesi Arap ülkelerini kışkırtmaya sebebiyet vermiştir. Fakat Türkiye'ye göre hakim olunan nehirlerin söz hakkı sınır ülkelerine aittir ve sınır ülkelerin kararlarına göre yönetilmelidir. ²¹

Türkiye- Suriye arasında yaşanan terör sorunu da oldukça gündemdedir. Suriye, geçmişten günümüze kadar gelen Türkiye ile olan sorunlarına terör meselelerini de ekleyerek Türkiye'yi zora sokmak istemiş ve Suriye bu konu üzerinde PKK-ASALA-Dev Sola gibi terör örgütlerine destek vermiştir. İki ülke arasında bu dönem içinde iletişimin iyi olmamasının başlıca nedenleri karşılıklı güvensizlik ve güç meseleleri olmuştur. ²²

Türkiye- Suriye ilişkilerinde geçmişten günümüze birçok kriz yaşanmıştır. Bu çerçevede bariz yaşanan sıkıntılardan terör sorununun detaylarını analiz etmek gerekmektedir.

1.3.2.1. Türkiye-Suriye Terör Sorunu

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde sınır ülkelerle uyumsuzluk sorunu yaşanmıştır. Bu uyumsuzluk bölgede şiddet eğilimli bireylerin yetişmesine neden olmuş ve gizli örgütlenmelerde peydah olmaya başlamıştır. Gizli örgütlenmelerin en bilinen örneği Ankara Üniversitesi öğrencisi olan Abdullah Öcalan olmuştur. Bu dönemde Abdullah Öcalan bağımsız ve sosyalist bir Kürdistan devleti kurmaya çalışmış ve bu konuya dair fikirler geliştirerek yandaşlar

²¹ Kakişim, C. (2017). **Türkiye'nin Enerji Merkezi Ülke Olma Hedefi Açısından Bölgesel Riskler Ve Bölgesel Fırsatlar**. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi ,s. 435-440.

²² Kakişim, C. (2017). **Türkiye'nin Enerji Merkezi Ülke Olma Hedefi Açısından Bölgesel Riskler Ve Bölgesel Fırsatlar**. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , s.435-440.

bulmaya başlamıştır. Böylelikle adlarına ‘Apoculuk’ denilmiş ve bu şekilde anılmaya başlanmışlardır.²³

Apoculuk adıyla bilinen bu örgüt ilk toplantısını Diyarbakır’da 27 Kasım 1978 tarihinde yapmıştır. Bu toplantı örgütün ilk kongresi olarak kabul edilmiştir. Partia Karkaren Kurdistan (PKK) örgütü 1984 yılında gerilla denilen uygulama ile halk savaşı başlatmıştır.²⁴ PKK örgütünün hedef aldığı kişiler öncelikle Türkiye Cumhuriyeti devlet çalışanları olmuştur. PKK terör örgütü kurulduğu yıldan itibaren binlerce kişinin ölümüne neden olmuştur.²⁵

PKK terör örgütünün kurulması Türkiye’nin ekonomisine ve dış politikasına oldukça zarar vermiştir. 1998 yılına kadar PKK’nın en iyi destekçi ülkesi Türkiye sınır komşusu olan Suriye olmuştur. PKK terör örgütü Suriye adına Türkiye’ye savaş yürütmüştür. Suriye’nin dış politikasındaki zayıflık ve güvensizlik yaşaması terörizmi bir güç olarak görmüştür. Bu güç sayesinde Ortadoğu’da barış isteyen Arap ülkeleri dahil olmak üzere, İsrail, Batı ülkeleri ve Esad yönetimine ters düşen fikirlere karşı olarak gizli yürüttüğü terör gruplarının eylemlerine destek olmuştur.²⁶

²³Çomak, İ. (2018, Nisan). **Turksam**. Nisan 2018 tarihinde Turksam: <http://www.turksam.org/tr/a666.html> adresinden alındı

²⁴Bakanlığı, T. C. (2017). Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. Nisan 15.04.2018, 2018 tarihinde **Türkiye - Suriye Siyasi İlişkiler**: <http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa> adresinden alındı

²⁵Demirel, E. (2011). **Fırat ve Dicle Örneği, Uluslar Arası Hukuk ve Politika**. Ankara: Avrasya Dosyası.s.16

²⁶Bakanlığı, T. C. (2017). Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. Nisan 15.04.2018, 2018 tarihinde **Türkiye - Suriye Siyasi İlişkiler**: <http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa> adresinden alındı

Harita 4- Suriye Topraklarındaki PKK Terör Örgütü

Kaynak: <http://www.googleharitalar.com/> sitesinden faydalanılmıştır.

Yukarıdaki haritadan da anlaşılacağı üzere Suriye'nin PKK terör örgütüne destek olması ülkesinin terör örgütleri ile bir savaşın içine girmesine neden olmuştur. Haritada PKK terörizminin yönetimi altında bulunan yerler gösterilmiştir. Bu bölgelerin %65'lik dilimini Suriye- Türkiye sınırı oluşturmuştur.

Suriye'nin sınır komşusu olan Türkiye'den bu şekilde terörizme destek vererek toprak talebinde bulunması komşuluk ilişkilerinde ciddi sorunlar yaratmıştır. Bu çerçevede Türkiye'ye uygulanan bu yaptırımdan Suriye'nin nasıl bir çıkar ilişkisi olduğu bilinmemektedir.

Suriye Cumhuriyeti 1984 yılında PKK'ya verdiği destekle birlikte bu durumu Türkiye aleyhine kullanmış ve halen kullanmaya devam etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ORTADOĞU'DA KÜREL VE BÖLGESEL GÜÇLERİN MÜCADELESİ

2.1.ABD'NİN ORTADOĞU POLİTİKA VE HEDEFLERİ

2.1.1.ABD' nin Ortadoğu'daki Güç Mücadelesi

Soğuk Savaş dönemi sonrasında ABD, Ortadoğu ile ilişkilerini ılımlı hale getirerek güçlendirmiştir. Bilindiği üzere Soğuk Savaş dönemine ABD'nin ve Sovyetler Birliği'nin güçler ayrılığındaki rekabeti gündem oluşturmuş buna bağlı olarak 2001 yılında gerçekleşen 11 Eylül terör saldırılarının ardından ABD dikkatini Ortadoğu bölgesine daha fazla çevirmiştir. Bu çerçevede ABD'nin Ortadoğu'ya uygulamış olduğu askeri müdahalelerin ardından 2003 yılında yaşanan Körfez savaşı ve Afganistan'a uygulanan müdahaleler ABD'nin yasallık ilkesinin sorgulatılmasına neden olmuştur.

Bu dönem içinde yaşanan olaylar ABD'de ekonomik krizlere yol açmış ve ülkenin politikalarında zaruri değişimlere neden olmuştur. Bu bağlamda dönem içinde ABD müttefiki olan ülkelerinde finans krizleri yaşaması ABD ekonomisinde kaos etkisi yaratmıştır. Zira Japonya ve AB üyesi ülkelerin finans krizi yaşamaları ABD ekonomisini derinden sarsmıştır.²⁷

Ortadoğu bölgesi tarih boyunca dünya lideri olmaya çalışan ülkelerin gözdesi olmuştur. Bölgede bulunan enerji ve tabii kaynaklar, diğer Avrupa ülkelerine ve önemli ticaret limanlarına geçişlerin sağlanabiliyor olması bölgeyi merkezi konuma getirmektedir. Bu çerçevede tarih boyunca ABD, Ortadoğu bölgesinde yaşanan krizlere gerek gizliden gerekse alenen destek olmuş ve bölgede bulunan ülkelerle arasındaki bağlantıyı hep sıcak tutmaya çalışmıştır.

Bu çerçevede ABD kendi içinde değişen güç dengelerinin, Ortadoğu bölgesi ile olan çıkar çatışmalarını etkilediği görülmektedir. Bu bağlamda ABD'nin bölge üzerinde izlemiş olduğu politikalar ve hedeflerinin detayları incelenmeye çalışılmıştır.

²⁷ Aydın, F. (2011). *Ortadoğu Yıllığı*. İstanbul: Babil.s.513

2.1.1.1.ABD'nin Ortadoğu Siyasetine İlişkin Temel Unsurları

ABD'nin Ortadoğu bölgesine dair hedefleri 1956 yılında yaşanan Süveyş krizi ile başlamaktadır. Süveyş krizinde Mısır yönetimi Süveyş kanalını kamulaştırmak istemiş buna bağlı olarak Fransa- İngiltere ve İsrail, Mısır'ın bu kamulaştırma hedefine dair yapılan gizli ittifaklık ve Mısır yönetiminin bu duruma karşı çıkmasıyla birlikte yeniden Arap- İsrail Savaşı'nın başlamasına neden olan bir kriz olmuştur.

Mısır hükümetinin dönem başkanı olan Nasır'ın denetiminde bulunan Süveyş kanalı, ülkenin SSCB döneminde Çin bloğuna ve Sovyetler bloğuna yakın olması nedeniyle İsrail'in Mısır'ı işgal etmesi neticesinde ABD ve İngiltere'nin de desteği üzerine Fransa ve İngiltere'nin mandasına girmiştir. Süveyş kanalının Fransa ve İngiltere'nin mandasına girmesini kabullenemeyen ABD ve SSCB, bölgede üstünlük savaşına girmişlerdir. Dönem içinde SSCB, Avrupalı devletleri nükleer silahla tehdit etmiş, ABD'nin de bölgeden çekilmesi hususunda ikazda bulunmuştur. Bu uyarılar neticesinde işgal güçleri bölge üzerinden çekilmeye başlamış ardından Sina Yarımadasında Altı gün Savaşları patlak vermiştir.²⁸ Bu olay sonrasında Soğuk Savaş Ortadoğu bölgesine sıçramış ardından ABD-SSCB arasında bölgede üstünlük savaşı başlamıştır. ABD'nin dönem başkanı olan Eisenhower, bir doktrin yayımlamış buna bağlı olarak Ortadoğu bölgesini Sovyet tehdidinden uzak tutmaya çalışmıştır. Bu çerçevede Fransa ve İngiltere'nin üstün olduğu dönemde Altı Gün Savaşlarının yaşanması asıl gücün ABD ve SSCB'de olduğunu kanıtlamış bu bağlamda Fransa ve İngiltere'nin zayıf kaldığı ortaya çıkmıştır. Bu olaylar ışığında ABD ve SSCB'nin Süveyş krizi ile birlikte global güç olduklarını kanıtlamış diğer ülkelerin geride kalmasını sağlamıştır.

ABD, Batılı devletler arasında gerek ekonomik gerekse askeri gücü açısından diğer ülkelere liderlik edebilecek konumda bulunmaktadır. ABD'nin jeopolitik konumu düşünüldüğünde zengin bir çevreye sahip olması ülke adına epey avantaj sağlamaktadır. ABD 'nin var olan konumu ve gücü baz alındığında ülkenin ortaya çıkmış veya çıkabilecek olası tehlikelere karşı kendini koruma altında tutması, tehditleri bertaraf etme konusunda kendinde bulunan gücü kavramak oldukça önemli yer tutmaktadır.

²⁸Bıyıklı, M. (2007). **Bir Merkez Dünya olarak Afriavasya Stratejiler Çemberinde Türkiye ve Ortadoğu.** Stratejik Araştırmalar Dergisi , s.25-28.

ABD ile karşı karşıya gelme ihtimali olan ülkelerin ABD'nin bu gücünü baz alarak hareket etmeleri kendi lehlerine olabilecek bir durumdur. Zira ABD'nin izlemiş olduğu politika doğrultusunda ülkesiyle ilgili stratejik kararlar alırken, yalnızca oluşan tehditleri etkisiz hale getirmek konusunda değil aynı zamanda güvenli olan stratejileri uygulama yoluna gitmiştir.²⁹

Tüm bu gelişmeler ışığında ABD, kendi ülkesine müttefik olan ülkelere destek vermiş buna bağlı olarak kendi ordusunu oluşabilecek tehditlerin dışında tutmuştur. Soğuk Savaş döneminden itibaren ABD'nin Ortadoğu bölgesinde hakimiyet çabalarının var olduğu bilinen bir gerçektir. Nitekim bu süreç içinde yaşanan İran-İrak Savaşı sırasında Irak'a yönelmiş iki ülke arasında oluşan savaşın ABD-İrak mücadelesine dönüştüğü gözlemlenmiştir. Bu çerçevede Ortadoğu bölgesinde güç dengesi bozulmuş ancak Kuveyt İşgali sırasında güç dengesinin eski haline dönüştürülmesi hedeflenmiştir.³⁰

ABD yıllar içinde kendi alanında birtakım stratejiler geliştirmiştir. Geliştirmiş olduğu bu stratejilerden Irak mücadelesi sonrasında vazgeçmek zorunda kalmış ve kendine yeni izlenimler belirlemiştir. Bu bağlamda ilk olarak dönem içinde gündemde olan Asya Kıtasının öneminin artması ABD'nin dikkatini çekmiş ve Asya Kıtasına giden yolun Ortadoğu bölgesinden geçmesi ABD'nin '*ikili çevreleme*' politikası ile birlikte Ortadoğu'daki sorunların derhal ve hızlı şekilde çözümlenmesi gerektiğinin beyan etmiştir. Bu çerçevede yeni oluşturmuş olduğu politika doğrultusunda Irak ve İran ülkelerini kullanmaya başlamış ve Ortadoğu bölgesinde bulunan stratejik öneme sahip ülkelerle arasını sıcak tutmaya çalışmıştır. Bu süreç zaman zaman olumlu veya olumsuz devam ederken ABD Ortadoğu bölgesinde güç kazanmaya başlamış ve Suudi Arabistan bölgesinde askeri güç barındırma şansı yakalamıştır. Nitekim Ortadoğu bölgesinde güç kazanmaya başlayan ABD, El Kaide terör örgütü başı Usame Bin Ladin tarafından 11 Eylül 2001 tarihinde ülkesinde terör saldırılarına uğramıştır. Bu çerçevede o dönem içinde bu terör saldırısı gündeme oturmuş ve Ortadoğu ile ABD arasında güç dengesinin ne denli değiştiğinin kanıtı haline gelmiştir.

²⁹ Evcioglu, K. (2005). **Amerika Birleşik Devletlerinin Büyük Ortadoğu Projesi: Alfa-Kaos-Omega-Tapınak**. İstanbul: Umay.s.98

³⁰ Bostanoğlu, B. (2018). **Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası**. Ankara.s.400

ABD'nin ikinci politika olarak dönemin başkanı Bush tarafından Irak ile işbirliğinin yapılması olmuştur. Bu hedef doğrultusunda bölgesel dönüşüm programı olarak nitelendirilen planın akıllıca olmadığı Irak bölgesinde yaşanan anti- Amerikan terörizminin baş göstermesiyle gözler önüne serilmiştir. Bu bağlamda bölgede terörizm baş göstermeye başlamış ve kitle imha silahlarının kullanılmasının teşviki sağlanmıştır. Bu çerçevede ABD'nin bu girişimlerinin kendi ekonomisi açısından külfetli olduğu öngörüldüğünde olumsuz sonuçlar doğurduğu bilinmektedir.³¹

ABD akıllıca hamle yaparak “*güvenlik*” konusunda her zamanki kararlılığına dönmeli, uyarıları dikkate alarak bazı çevrelerde dillendirilen “geri çekilmeyi” de masaya koymalıdır. ABD'nin kendi ekonomi ve iç güvenliğini düşünerek hareket etmesi, diğer ülkelerle yaşanan sorunların maliyetine zarar vermemesi açısından daha stratejik hareket etmesi kendi çıkarlarını koruması adına 50 ve 80 yılları arasında yaşanan olayların ABD'nin güvenliğini doğrudan etkilediği detayı unutulmamalıdır. Bu çerçevede İsrail ile olan ikili ilişkileri özel ve tam destekli ilerlerken, Suudi Arabistan yönetimiyle yarı destekli ikili ilişkileri bulunmaktadır. Mısır dönem başkanı Hüsnü Mübarek'i koruyup kollaması da ABD'nin kendi ulusal güvenliği adına ve Ortadoğu bölgesinde hakimiyet kurma çabaları için atılan olumlu adımlardır. ABD geçen yıllara rağmen kendi ülke sınırları dahilinde yaşanan terör olaylarına ve Ortadoğu bölgesinde yaşanan krizlere göz yummuş aynı zamanda ikili özel ilişkilerde bulunduğu devletlerin yapmış olduğu olayları tasvip etmemiştir. Buna bağlı olarak ABD kendi ulusal çıkarları adına ikili oynamış gerek gizliden gerek alenen diğer ülkelere destekte bulunmuştur.

ABD, kendi çıkarları ile çatışan ülkelerle olan ikili ilişkilerinde sert politikalar uygulamış ve süreçleri genel olarak gergin ilerlemiştir. Ortadoğu bölgesinde geçmişten bugüne yaşanan olaylara ABD ılımlı yaklaşıyor gibi görünse de Libya, İran, Irak ve Suriye ile genel olarak husumetler yaşamıştır. Nitekim yaşanan husumetler ABD'nin çıkarları doğrultusunda görmezden gelinmiş fakat kendi çıkarlarına ters düşen durumlarda tehditkar ve ahlaka aykırı bularak ülkelerin politikalarında değişikliğe

³¹ Bostanoğlu, B. (2018). **Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası**. Ankara.s.405

gidilmesi yönünde beyanlarda bulunmuştur. Bu çerçevede basın ve finans yöntemlerini kullanmış buna bağlı olarak zaman zaman ekonomisinde sıkıntıya düşmüştür.³²

Son yıllarda, Ortadoğu'da Amerika'nın müttefiklerine verdiği koşulsuz desteğe yönelik eleştirilere duyarsız kaldığı görülmektedir. Böylece, İsrail tekrarlanan ama zayıf ABD eleştirilerine rağmen yeni yerleşimlerin inşasına devam etmektedir. Suudi Arabistan'ın, İslamcı aşırılığı ve bazı noktalardaki terörizmi teşvik rolünü üstlenmesine bile ABD'nin görmezden gelmesi durumu söz konusu olmuştur. Bölge genelinde diplomatik bağlantılarını genişleten böylece onları ne isterse kabul ettirebilecek duruma gelen Amerika Birleşik Devletleri, bugünkü müttefiklerine birtakım iltimas göstermiş bu bağlamda kendi güvenlik çıkarları adına kendi tarafında bulunanlara destek olmuştur.

2.1.1.2.ABD'nin Genişletilmiş Büyük Ortadoğu İnisiyatifi

ABD'nin, Soğuk Savaş döneminden bugüne Ortadoğu bölgesine hakim olma çabaları bulunmaktadır. Bölge üzerinde stratejik planları olan ABD, Ortadoğu bölgesinde yaşanan krizler için bir araya gelinerek ortak kararlar alınmasını beyan etmiştir. Bu çerçevede ABD, bölge üzerinde inisiyatiflerinin bulunduğunu buna bağlı olarak Irak ile yaşadığı ihtilalin ardından Ortadoğu bölgesi adına hedeflemiş olduğu politikalar doğrultusunda uluslararası arena da desteği artırmak istemiştir. Ortadoğu bölgesi için hazırlamış olduğu sorumluluk listesini uluslararası arenada diğer ülkelerle istişare yapma yoluna gitmiştir. Oluşturulan sorumluluk listesinin ABD'nin Genişletilmiş Büyük Ortadoğu İnisiyatifi'ne dair bilgilerin yer aldığı bilinmektedir. Bu çerçevede Amerikalı üst düzey yetkililerin bu projenin demokratikleşme adına iyi bir yönetimin, iktisadi ve toplumsal desteklerin sağlanması açısından önem arz ettiğini belirtmiştir. Bu bağlamda ABD'nin oluşturmuş olduğu sorumluluk listesinde bulunan öngörüler uluslararası arenada tekrar gündeme gelmiştir.³³

ABD, Büyük Ortadoğu Projesinde bölgenin batılılaşmasını sağlamayı öngörmüş buna bağlı olarak Irak bölgesinde yoğun olarak oluşturulan Kürdistan döngüsünü bu batılılaşmaya daha fazla dahil edeceğini ve bu planların batılılaşma adına alt yapı

³² Sayın, Ü. (2006). **Gizli Örgütler, 11 Eylül ve Büyük Ortadoğu Projesi**. İstanbul: IQ.s.101

³³Şen, Y. (2013, Ocak,Şubat,Mart,Nisan). **Suriye'de Arap Baharı**. Yasama Dergisi , s. 21-22.

hazırlığı olarak benimsemiştir. Zira Irak, ülkesinin bölünmesine izin vermiş olmakla birlikte Üniter devletten ziyade Federal bir bölgenin oluşturulmasına dair planlar yapmış, ABD'nin kendi ülkesi adına yapmış olduğu batılılaşma hedeflerine göz yummuştur.

ABD'nin geçmişten günümüze Ortadoğu bölgesindeki İsrail ile aralarını sıcak tuttuğu bilinmektedir. İki ülkenin sıcak temasları Ortadoğu bölgesinde oluşturulan askeri yol izleme haritasında İsrail ve ABD ortak karar almıştır. Irak'ın bölgesel olarak Asya'nın güney yakasına açılan bir kapı olarak görülmesinden dolayı ABD'nin İsrail ile işbirliği içinde olduğunu söylemek mümkündür. ABD, Ortadoğu bölgesi ile birlikte Orta Asya'yı da hakimiyet altına alma çabalarını da beraberinde getirerek Ortadoğu bölgesinde bulunan ülkelerle ikili ilişkilerini ılımlı ve stabil tutma hedefi ikili çevreleme politikasını uyguladığını göstermiştir.

Bu çerçevede ABD'nin, Orta Asya ülkeleri ile birlikte Ortadoğu bölgesini hakimiyet altına alarak toprak genişletmenin arayışı içinde olduğu söylenebilmektedir. Ortadoğu bölgesi konumu itibariyle Asya ve Avrupa ülkelerine giden bir köprü görevi görmektedir. Nitekim Ortadoğu bölgesine ABD'nin sahip olma çabaları diğer kıtalara da sahip olma şansı vereceğinden dolayı diğer kıtalarında stratejik önemini bir hayli artırmıştır. Ortadoğu bölgesinde ABD'nin BOP ile birlikte yeni düzenlemelerin yaşanmasının telaşı Irak, Lübnan, Filistin ve Suriye gibi ülkelerin arasında çatlak seslerin oluşması ülkeler arasında krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Amerika ve Tel Aviv bölgelerinde yaşanan krizlerin sona ermesi adına brifingler verilmiş ve bu durumun yıkıcı değil yapıcı olduğunu lanse etmişlerdir.³⁴

Bu çerçevede yaşanan gelişmelerin ardından ABD ve İsrail işbirliği yapmış Ortadoğu bölgesi üzerinden kendilerine askeri alanda yeni bir yol haritası çizmiştir. Çizilen yol haritası uzun planlama aşamalarından geçmiştir. Dönem içinde İsrail- İngiltere ve ABD çizilen yol üzerinde üçlü ittifak kurmuş fakat İsrail'in Lübnan'a yapmış olduğu silahlı saldırı üçlü ittifakı bozmuştur. Bu bağlamda yaşanan durum karşısında ABD ve İngiltere kendi ülkeleri için tehlike arz ettiği düşüncesiyle ittifakı bozduklarını buna

³⁴Günel, A. (2015). **Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye**. İstanbul: IQ.s.55

bağlı olarak ABD'nin dönem Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ın brifingi ile birlikte Yeni Ortadoğu Projesi rafa kaldırılmıştır.³⁵

Ortadoğu bölgesinin jeostratejik önemi tarih boyunca dikkat çekmiş ve en çok enerji kaynağı bulunan İran, Irak, Suriye ülkeleri merkez üsler olarak görülmüş ve bir hayli önem arz eden ülkeler haline gelmiştir.³⁶

2.1.1.3. Arap Baharı ve ABD

Türkiye ve Suriye sınır komşusu olan iki ülke geçmişten günümüze kadar ikili ilişkilerinde gergin olmuşlardır. Hatay sınırının Türkiye'ye bırakılmasından itibaren başlayan süreç su ve terör sorunu olarak günümüze kadar süregelmiştir. Türkiye- Suriye 2000 yılından itibaren temaslarını sıcak tutmaya başlamış buna bağlı olarak sınırdaş olan iki ülke sınır güvenliklerini sağlamak için bir araya gelmiştir. Sınır güvenliğini sağlamanın asıl amacı oluşan terör tehditlerine karşı işbirliğini sağlamak olan Türkiye ve Suriye'nin zaman zaman tehlikelerle karşılaşmış olması iktisadi, sosyokültürel açıdan çok yönlü ilişkilere gebe kalmalarına neden olmuştur. İki sınırdaş ülkenin yakın temasları, aralarında ticaret anlaşmalarının yapılmasına neden olmuş bu bağlamda ekonomik anlamda birleşme sağlamıştır.³⁷

Türkiye ve Suriye arasındaki ilişkilerin olumlu yönde seyretmesi devam ederken bölgesel ve küresel manada yaşanan değişimler ikili ilişkiler üzerinde zaman zaman değişikliklere neden olmuştur. 2011 yılında Ortadoğu bölgesinde başlayan Mısır merkezli ayaklanmaların Suriye'ye sıçraması ve Suriye yönetiminde bulunan Esad'ın bu ayaklanmalara karşı tuttuğu sert tavır karşısında Türkiye ile aralarında tehdit oluşmasına neden olmuştur.³⁸

Ortadoğu bölgesinde bulunan yönetimlere karşı genel itibariyle yapılan ayaklanmaların Tunus bölgesinde Muhammed Bouazizi'nin Sidi Bouzid'in valilik binası önünde kendini yakmasıyla başlamıştır.

³⁵Adıbelli, B. (2012). **Arap Baharı ve Suriye**. İstanbul: 1 IQ .s.51

³⁶Adıbelli, B. (2012). **Arap Baharı ve Suriye**. İstanbul: 1 IQ .s.52

³⁷Ayhan, V. (2011). **Arap Baharının ABD-Türkiye İlişkilerine Etkisi**. Ortadoğu Analiz Dergisi , s.5-10.

³⁸ Ayhan, V. (2011). **Arap Baharının ABD-Türkiye İlişkilerine Etkisi**. Ortadoğu Analiz Dergisi , s.12

17 Aralık 2010 tarihinde gerçekleşen bu olay üzerine Arap dünyası isyan başlatmış buna bağlı olarak tüm Ortadoğu bölgesine sıçramıştır. Bu çerçevede gelişen teknolojinin sayesinde ülkede bulunan halkın yönetimlerinin kendilerine uygulanan katı politikaların aslında bu şekilde olmadığını fark etmelerini sağlamış ve yaşanan durumların silsile yoluyla dünya basınına daha hızlı yayılması sağlanmıştır. Bu olayların başlamasıyla halk tam anlamıyla ayaklanmış ve Wikileaks belgelerinin ülkeye sızmasıyla ayaklanma süreci daha da hızlanarak artmaya devam etmiştir. İsyanların yayılması sonucunda Tunus devlet başkanı Zeynel Abidin Bin Ali'nin yönetimden düşürülerek ülkeyi terk etmesi ile sonuçlanmıştır. Bu çerçevede Tunus'ta yaşanan olayların olumlu sonuçlanması Ortadoğu bölgesinde özgüveni artırmış ve bölgedeki diğer ülkelerinde aynı şekilde yönetime karşı isyanları başlamıştır. Bu olaylar ışığında Ortadoğu bölgesinde ayaklanan halk yeniliklerin yaşanacağını sinyallerini vermiş oldu.

Tunus'ta başlayan ayaklanmaların Mısır'a sıçraması ve Mısır halkının Hüsnü Mübarek hükümetine karşı isyan başlatması Ortadoğu bölgesinde dengelerin yeniden şekilleneceğinin sinyali verilmiş buna bağlı olarak yönetimlerin katı tutumlarına karşı başlatılan isyanların bölge üzerinde hakim olma çabalarına kadar gitmesiyle devam etmiştir. Yaşanan isyanlar ile birlikte ülkelerdeki silahlı gruplar çoğalmış ve kimi devlet yanlısı kimi radikal gruplar kimi de İslam örgütleri olarak içlerinde ayrımlara gitmiştir. Nitekim ülke yönetimlerinin katı tutumlarına karşı halk ayaklanması olarak başlayan krizlerin, sonraları silahlı gruplara ayrılarak bölge üzerindeki zengin topraklara sahip olma çabasına gitmişlerdir. Bu bağlamda olayların büyümesi halkın taleplerinin de artması siyasi otoritelerden, ülkelere çözüm bulmak adına iktidarlığı bırakmaları istenmiştir.³⁹ Arap dünyasının kurucusu ve merkez ülkesi olarak bilinen Mısır, Cemal Abdül Nasır Hüseyin döneminde Ortadoğu bölgesinin yek gücü olmasıyla birlikte İsrail ile barış anlaşmaları imzalanmış buna bağlı olarak ABD ile yakınlaşmıştır. Arap dünyasındaki hükümet karşıtı olarak başlayan isyanların bölgenin siyasi alanını farklı yönere sürüklemiştir. Bu çerçevede ülkelerde bulunan otoriter ve dikta yönetimin sonu gelmiş ve ülkedeki baskı ve şiddet yerini isyanlar sonucunda oluşan silahlı gruplara bırakmıştır. Ortadoğu bölgesinde bulunan dikta yönetimlerin Avrupa ülkelerine karşı olan tutumu yumuşak olduğundan Avrupa ülkeleri bölgeyi hiçbir zaman tehdit olarak

³⁹ Demirel, E. (2011). **Fırat ve Dicle Örneği, Uluslar Arası Hukuk ve Politika**. Ankara: Avrasya Dosyası.s.15

algılamamıştır. Bu çerçevede ABD, Ortadoğu bölgesinde bulunan ülke yönetimlerinin uygulamış olduğu sert politikalara destek vermiş ve ülkede oluşan silahlı grupların imha edilmesi adına uygulanan stratejilerde Avrupa tarafından destek almıştır. ABD ve Avrupa'nın silahlı grupların imhası için destek vermesinin en önemli nedeni oluşabilmesi muhtemel olan İslami yapının kendileri için tehdit oluşturduğu düşüncesidir. Zira 11Eylül 2001 tarihinde ABD ve Avrupa tarafından Afganistan ve Irak'a karşı yapılan ihtilaller sonrası diğer Arap ülkeleri tarafından bu duruma sessiz kalınması ülkede oluşan silahlı muhalifleri kızdırmış yapılan haksızlık karşısında daha fazla bilinçli hale gelmişlerdir.⁴⁰ Bu gelişmeler ışığında Arap dünyasında Türkiye sempaticanlığı oluşmuştur. Süreç içinde Türkiye bölgede bulunan muhaliflere destek vermiş buna bağlı olarak katı ve haksız yönetimin düşürülmesini onaylamıştır. Türkiye'nin başka devletlerin içişlerine müdahale etmeme prensibi sınırdaş ülke Suriye ve diğer Arap dünyasındaki ülkeler için yıkılmış olduğunu görmekteyiz. Türkiye'nin, Suriye hükümetinde bulunan Beşar Esad'a karşı tepkisini sert bir şekilde göstermesi buna bağlı olarak Suriye'nin çıkarları adına ülkesinde barış ve istikrarın ılımlı yönde seyretmesine yardımcı olmasını beyan etmiştir. Bu çerçevede Libya, Mısır ve Suriye gibi Ortadoğu ülkelerinde yaşanan halk ayaklanmasının Türkiye ile kültürel değerlerinin ortak olması siyasi ve toplumsal açıdan birbirinden farklı statülerde olması bağlamında uzun vadede çıkar ilişkilerinin bulunduğunu unutmamak gerekir.

2.1.2.ABD'nin Ortadoğu Politikası

ABD'nin Ortadoğu politikasının asıl amacı bölgenin jeopolitik konumu itibariyle zenginliği olduğu bilinmektedir. Ortadoğu bölgesinin büyük limanlara olan transit geçişi, üç büyük kıta arasındaki köprü görevi görmesi bölgeyi cazip kılan detaylar arasındadır. SSCB döneminin dağılmasının ardından ABD'nin tek süper güç olma hedefi bu dönemden başlamakta ve halende devam etmektedir.

Ortadoğu bölgesi tarih boyunca birçok çıkar çatışmalarının arasında kalmış buna bağlı olarak askeri ve stratejik önem kazanmıştır. Bölge üzerinde süper güç olmaya çalışan

⁴⁰Demirel, E. (2011). *Fırat ve Dicle Örneği, Uluslar Arası Hukuk ve Politika*. Ankara: Avrasya Dosyası.s.18

ABD gibi ülkeler rekabet içine girmiş ve aralarındaki rekabet bölge üzerinde kaoslara neden olmuştur.

Bölgedeki enerji kaynakları üzerinde tek başına süper güç olmak isteyen ABD, hegenomik üstünlüğünü sağlayabilmesi için bölgede bulunan ülkelerle ikili ilişkilerinde kendi çıkarları doğrultusunda ilerlemek istemiştir. Ortadoğu bölgesinde yaşanan iç krizlerde askeri ve iktisadi açıdan ülkelere destek olmuş bölge içinde yaşanan birtakım krizlere göz yummuştur.⁴¹

Bu çerçevede ABD'nin Ortadoğu bölgesinde bulunan Suriye- İran- Irak- İsrail ülkeleri üzerindeki politikalarını incelemekte fayda olacaktır.

2.1.2.1. ABD'nin Suriye Politikası

Ortadoğu bölgesinde Suriye oldukça önem arz etmektedir. Bölgenin merkezi görevinde bulunduğu Suriye hegenomik güç olmak isteyen ülkelerin dikkatini çekmektedir.

Bu çerçevede ABD'nin hegenomik güç olma yolunda Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından ülke üzerinde baskın olduğu bilinmektedir. ABD, kendi sınırlarını genişletmek aynı zamanda ekonomik açıdan büyümesini sağlamak için bölge üzerinde baskın rol oynamaktadır.⁴² Suriye'nin kuzeyinde bulunan petrol yataklarının ve genel anlamda Ortadoğu bölgesinin tabii zenginliği ABD'nin iştahını kabartmış buna bağlı olarak iktisadi açıdan büyümesini garanti altına almak istemiştir. ABD, kendi çıkarlarına ters düşmeyecek şekilde düzen sağlayacak olan aktörlerin görevini üstlenecektir. Zira Suriye iç krizinin yapıcı olmaktan çıkıp daha fazla yıkıcı bir hale gelmesi, bölgede oluşan terör gruplarından ABD'ye ters düşen grupların olması ABD'nin Suriye üzerindeki baskınlığını azaltmaktadır. Suriye'de Esad rejimine karşı oluşan muhaliflerden ÖSO, El Nusra gibi İslam devleti kurmaya çalışan köktendinci radikal grupların oluşu ABD'nin

⁴¹ Bolat, D. (2014, Aralık). **Türkiye'nin Orta Doğu Politikası'nın Genel Çizgisi ve Bu Politikada Etkili Olan Faktörler**. Akademik Perspektif Enstitüsü , s. 3.

⁴²Kardaş, Ş. (2016). **Beşinci Yılında Suriye Kriz**. Ortadoğu Analiz ,s. 30-35.

müdahale durumunu engellemiştir. ⁴³ Radikal grupların ülke içinde kendi aralarında ve Esad rejimine karşı çatışmaları ABD'nin stratejik hedef politikalarına uymaktadır.

ABD Başkan Obama döneminde Ortadoğu bölgesindeki stratejik planları doğrultusunda temkinli adımlar atmış bu bağlamda başta Suriye olmak üzere diğer Arap ülkeleri ile ikili ilişkiler kurmuş, askeri müdahalede bulunmaktan kaçınmış, bölgede gerçekleşen krizlerde tarafsız kalmayı tercih etmiştir. ABD, ekonomik açıdan askeri müdahalelerin kendilerini sıkıntıya düşüreceğini geçmiş dönemde tecrübe ettiğinden bu defa kendini ekonomik krizin eşğine getirtmeden tüm oluşan maliyeti Avrupalı devletlere yüklemeyi başarmıştır.

ABD, Suriye'de gerçekleşen çatışmalar doğrultusunda kendi devlet anlayışı olan federal devlet kurmayı hedeflemiştir. Nitekim Suriye'de kendi içinde ayrılmış olan Radikal gruplar ABD'nin konfederal devlet kurma anlayışına uygunluğundan ülke üzerinde federe devlet kurmayı hedeflemesine olanak sağlamıştır. ⁴⁴

2.1.2.2. ABD'nin Irak Politikası

Ortadoğu bölgesinde bulunan Irak, bölgede bulunan diğer ülkeler gibi tabii kaynaklar konusunda zengin bir ülkedir. Ortadoğu bölgesinde süper güç olmaya çalışan Batılı devletler, Irak'ın bağımsızlığını ilan etmesinin ardından gözlerini ülke üzerine çevirmişlerdir. Irak üzerinde söz hakkına sahip olmak isteyen ülkelerden biri olan ABD, Irak'ta bulunan petrol kaynaklarına sahip olmak istemiş buna bağlı olarak iki ülke arasında birtakım anlaşmazlıklar yaşanmıştır.

Irak 1990 yılında Kuveyt'e müdahalede bulunmuş bu bağlamda ABD Irak'ın petrol ithalatına karşı ambargolar koymuş iki ülke arasında 1991 yılında savaş başlamıştır. Irak'ın Kuveyt'e yapmış olduğu müdahaleyi fırsat bilen ABD, Kuveyt'e askeri anlamda destek olmuştur. Bu çerçevede Irak'ı bölge içinde yalnızlaştırmaya çalışmıştır. ABD, dönem içinde Irak'ı kendi ülkesine bir tehdit olarak görmüş ve Irak- Kuveyt savaşını kendi lehine çevirmeye çalışmıştır. ABD'nin petrol ambargosu Irak'a pahalıya patlamış

⁴³ Yalçın, H. B. (2015). **Obama Stratejisi ve Ortadoğu**. Akademik Perspektif , s.62

⁴⁴ Diriöz, A. O. (2012). **NATO'nun Ortadoğu'ya Yönelik Politikası ve Kurumsal Programları**. Ortadoğu Analiz , s.51

ve ekonomik krizin eşiğine gelmiştir. Geçmiş dönem içinde Irak kitle imha silahları üretmiş ve ABD'nin ambargosuyla birlikte silah üretimi durağan hale gelmiştir. Zira bu kitle imha silahlarının üretimi tam manasıyla durmamış bu durum sadece Irak halkına zarar verir duruma gelmiştir. Nitekim Irak bu nedenlerden dolayı ciddi bir ekonomik kriz yaşamış Irak halkı sefaletin eşiğine gelmiştir.

Bu bağlamda geçen süreçte ABD, Irak üzerinde baskın rol oynamıştır. ABD, Irak'a müdahalede bulunduğu sırada ülkesinde başkanlık seçimleri yapılmış buna bağlı olarak 2000 yılı ilk çeyreğinde George Bush ABD yönetimine gelmiştir. Başkan Bush seçildikten sonra Ortadoğu üzerinde ciddi kazanımlar yapılması için yeniden savaşların yapılacağı sinyallerini vermiş ve Ortadoğu bölgesinde dengelerin değişeceğini vurgulamıştır. Başkan Bush döneminde uygulanan sert politikalar doğrultusunda Irak'ta binlerce sivilin katledilmesi kaçınılmaz olmuştur. Nitekim Başkan Bush, bu kadar katı ve sert bir politika seyrederken Obama'nın başkan olduğu dönemde daha çözümsel süreçlere gidilmiştir.⁴⁵ Başkan Bush döneminde yapılan Irak müdahalesi uluslararası arenada da tepki görmüş ABD bu konuda yalnız bırakılmıştır. ABD bu konuda Birleşmiş Milletlere ne kadar ülke ve bölgede barışın, demokrasinin sağlanması için müdahale yolunu ve güç kullanım yolunu tercih ettiğini söylese de Birleşmiş Milletleri bu konuda ikna edememiştir.⁴⁶

ABD'nin Irak müdahalesi sonrası 2003-2015 yılları arasında sivil katliamları yaşanmıştır. ABD'nin Irak'a yapmış olduğu müdahale, Irak'ın ekonomik ve toplumsal yapıdan çökmesine neden olmuştur.

Tüm bu gelişmeler ışığında ABD'nin, Irak üzerinde ve genel manada Ortadoğu bölgesinde geçmişten günümüze kadar baskın rol oynamak istemesinin 4 temel nedeni vardır. Bunlar;

- ✓ Ortadoğu bölgesinin tabii ve doğal kaynaklar yönünden zengin olması,

⁴⁵Özşimsir, Ş. (2011, Ocak). Mart 2018 tarihinde 2003 **ABD-İrak Savaşı ve Nedenleri**,2011: <http://www.tuicakademi.org/2003-abd-irak-savasi-ve-nedenleri/> adresinden alındı

⁴⁶Akbal, Ö. (2014). **ABD'nin Irak Politikası ve Işid**. 21.Yy. Türkiye Enstitüsü , s.1-2.

- ✓ ABD kendi çıkarlarına ters düşen ülkeleri veya dış etkenlerin kendi kontrolü dışında olmasını istememesi,
- ✓ Bölge üzerinde bulunan en önemli kaynaklardan biri olan petrol rezervlerini kontrol altına almak istemesi,
- ✓ Ortadoğu bölgesinde ikili ilişkilerinde ve politikaları aynı doğrultuda olan ülke İsrail'in varlığını, istikrarını ve güvenliğini koruma altına almaktır.⁴⁷

Bu çerçevede ABD'nin, Ortadoğu bölgesindeki hedefleri bu yönde olup Bush döneminde ne kadar sert ve katı politika izlenmiş olsa bile Başkan Obama döneminde tavırlar biraz daha yumuşamış daha çözüm odaklı yollara başvurulmuştur. Ortadoğu bölgesine dair hedefler daima aynı olsa da iki başkan dönemindeki tutumlar farklılık göstermiştir. Obama bölge üzerindeki ülkelerle çıkarlarını çatıştırmadan ikili ilişkilerinde ılımlı yönde ilerlemeyi tercih etmiştir.

Obama döneminin ardından 8 Kasım 2016 tarihinde ABD devlet başkanı olarak Trump seçilmiştir. Trump'ın başkanlığa gelmesinin ardından Bush ve Obama dönemindeki dış politikaya dair eleştirileri ile nasıl bir dış politika izleyeceğinin sinyallerini vermiş olmaktadır. Başkan Trump, IŞİD ile ve yarım kalan Irak müdahalesine dair politikalarını her fırsatta vurgulamıştır. Zira Irak'a asker göndermeyeceğini vurgulayan Trump, 2003 yılında Irak müdahalesinin ABD bağlamında bir hata olduğunu söylemiştir. ABD'nin 2003 yılındaki Irak müdahalesinde başladıkları işi yarım bıraktıklarının ve Ortadoğu'da daha fazla istikrarsızlığa neden olduğunu düşünmektedir. Trumpa göre, ABD'nin diğer başkanlarının Ortadoğu bölgesine yapmış olduğu müdahaleler bölgede daha fazla istikrarsızlığın oluştuğunu ve kaosların artmasına neden olduğunu savunmuştur. Trump'ın söylemlerine bakıldığında yerel aktörlere vereceği destekle birlikte IŞİD ile mücadele edeceğini ve Ortadoğu üzerinde bir istikrar sağlayacağını gözlemlemekteyiz.

Trump'ın Kürtlere olan sempaticanlığı Irak bölgesinde IŞİD ile savaşan güçlere destek vermesi ile birlikte, IŞİD ile mücadelesinde başarı elde ettiğini görmekteyiz. Bu

⁴⁷ Akbal, Ö. (2014). **ABD'nin Irak Politikası ve Işid**. 21.Yy. Türkiye Enstitüsü , s.1-2.

bağlamda Trump için iki ana faktörün gerçekleştiği görülmektedir. Birincil olarak ABD'nin İsrail ile yakın ilişkiler içinde olması ve İsrail'in Ortadoğu bölgesinde izlemiş olduğu politikalara destek vermesi, Trump'ın Ortadoğu hedeflerine İsrail üzerinden devam edeceği öngörüsüdür. İkincil olarak ise Trump'ın İran'a karşı olumsuz tutumu ve İran'ın Irak üzerindeki tutumu İran ve ABD'yi Irak bölgesinde karşı kaşıya getireceğidir.

Sonuç olarak güncel duruma bakıldığında ABD'nin Irak müdahalesi bağlamında net fikirler oluşması mümkün görülmemektedir. Türkiye'nin son zamanlarda İsrail ile geliştirdiği ilişkileri ve İran'ın bölge üzerinde ne denli genişleme gösterdiğine bağlı olarak net fikirler elde edebileceğimizi göstermektedir. Bu çerçevede ABD'nin Irak politikasının ne şekilde etki edeceği bu iki faktöre bağlı olarak görülmektedir.⁴⁸

2.1.3.Ortadoğu Uzantılı Terör Grupları ve ABD

Ortadoğu bölgesinde 2011 yılında yaşanan Arap dünyasının ayaklanması bölge üzerinde birçok silahlı terör gruplarının peydah olmasına neden olmuştur.

Arap dünyasındaki ayaklanma ilk olarak Mısır'da başlamış ve tüm Ortadoğu'ya yayılmıştır. Ayaklanmanın son adresi Suriye olmuş buna bağlı olarak Esad rejimine karşı savaşan muhaliflerin kendi içlerinde de bölünerek daha fazla silahlı grubun oluşmasına neden olmuştur. Suriye'de PKK,İŞİD,HAMAS- HİZBULLAH gibi en bilindik terör grupları ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede ortaya çıkan terör örgütlerinin diğer ülkelerle uzantılarının olması Suriye'deki olayların çığırından çıkmasına neden olmuştur.

Bu çerçevede 2011 yılında Arap Baharından sonra türemeye başlayan Hamas Hizbullah, İŞİD ve diğer terör grupları ile PKK ile işbirliği, amaçları, ortaya çıkış sebeplerinden yazımızın üçüncü bölümünde detayları ile bahsedeceğiz.

Bu gelişmeler ışığında ABD'nin PKK,İŞİD,HAMAS- HİZBULLAH terör gruplarıyla ilişkileri detaylı şekilde incelemekte fayda olacaktır.

⁴⁸Akbal, Ö. (2017). **ABD'nin Irak Politikası ve İşid**. 21.Yy. Türkiye Enstitüsü , s.5.

2.1.3.1. ABD-Pkk İlişkisi

Diyarbakır'da 1978 yılında Abdullah Öcalan tarafından kurulan bir terör grubudur. Kökeni Türkiye olmakla birlikte birçok ülke ile uzantıları bulunmaktadır. Kuruluş yılından itibaren Türkiye'nin sürekli çatışma halinde olduğu PKK, Marksist ve Len' in görüşlü, amacı Kürdistan Devleti kurmak olan terör grubudur. PKK terör örgütü 2011 yılında Ortadoğu bölgesinde yaşanan Arap ayaklanmasından faydalanarak bölge üzerindeki ülkelerde etkin rol oynamıştır. Özellikle Irak,Suriye üzerinde konuşlanan PKK, Suriye'de yaşanan iç krizi fırsat bilerek Türkiye üzerine oynamaya başlamıştır. Geçmişten günümüze kadar Türkiye'nin çözümleyemediği bir terör sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

En bilindik terör grubu olan PKK'nın Türkiye- İran-Irak ve Suriye ile olan uzantıları kendilerine farklı isimler bulmuşlardır. PKK'nın uzantısı olan Kongra-Gel, KADEK,JYA,STAR,TAK isimleri adı altında faaliyet göstermektedir. Ortadoğu bölgesinde değişen dengeler ABD'nin bölgeyle daha yakından ilgilenmesine neden olmuştur. Zira ABD'nin tarih boyunca Ortadoğu bölgesinde süper güç olma çabaları zaman zaman kendisinin ekonomik kriz yaşamasının kaçınılmaz olduğunu göstermiştir. Nitekim günümüze bakıldığında Ortadoğu bölgesinde yaşanan iç krizlerin, oluşan terör gruplarının ABD'nin çıkarını oluşturması öngörülmektedir. Bu bağlamda gizli veya alenen ABD bölgede bulunan terör gruplarına gerek ekonomik gerekse askeri anlamda destek bulunmaktadır. Bölge üzerinde süper güç olma yolunda tüm maliyetleri göz önünde bulunduran ABD, maliyet kaybı olmasına rağmen etkinliğini sürdürmektedir. ABD'nin PKK terör grubunun Suriye'de bulunan PYD,YPG ile işbirliği olduğu bilinmektedir. ABD, Suriye uzantılı YPG,PYD terör grubuna askeri destek vermesinin temel amacı IŞİD,DAEŞ etkisinden kurtulmaktır. IŞİD, Suriye'nin kuzeyinde bulunan petrol yataklarının bulunduğu bölgede konuşlanmıştır.⁴⁹ Bu bağlamda PYD,YPG terör grubunun da IŞİD karşıtı olduğu bilinmesi ABD'nin tüm askeri gücünün PYD,YPG terör örgütüne gitmesi muhtemel olmuştur. ABD'nin PYD, YPG'ye desteği sürerken adı geçen terör grubu Haseke,Rakka ve Membic üzerinde ABD desteği ile birlikte kamplar kurmuş ve IŞİD ile çatışmalara girmiştir.⁵⁰

⁴⁹Bal, İ. (2012). *Hizbullah journal of Turkish Weekly*. İstanbul: IQ Kültür Yayınları.s.51

⁵⁰Bal, İ. (2012). *Hizbullah journal of Turkish Weekly*. İstanbul: IQ Kültür Yayınları.s.52

Bu çerçevede ABD'nin özellikle Suriye'de bulunan zengin kaynaklara ulaşmak adına tüm maliyetini harcayabileceğini öngörebilmekteyiz. ABD'nin terör gruplarına kendi çıkarları bağlamında destek vermesi Türkiye uzantısı bulunan terör gruplarının Türkiye üzerinde eylemler yapması ülkeler arası diplomatik krizlere neden olsa da ABD müttefiki olan Türkiye'ye karşı PKK, PYD, YPG'ye olan desteğini sürdürmektedir.

2.1.3.2. ABD-Hamas Hizbullah İlişkisi

Hizbullah terör örgütü İran desteği ile birlikte 1990 yılında kendi bağımsızlığını ilan etmiş ve yapılanmasını kurmuştur. Bu bağlamda PKK'nın gündemde olduğu dönemde PKK terör örgütüne ağır darbe gelmiş güvenlik güçleri tarafından etkisiz hale getirilmiş ve Hizbullah terör örgütü baş göstermeye başlamıştır. Hizbullah terör örgütü 1999 yılının ilk çeyreğinde özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yapmış olduğu eylemlerle birlikte dünyanın gündemini epey meşgul etmiştir. Kendi örgütüne bağlı kişilerin kaçma eylemlerine karşı önlemleri acımasız şekilde olmuş ve kendini kanlı bir terör örgütü olarak dünyaya tanıtmıştır.

PKK'nın popüler olduğu 1999 yılında, Hizbullah terör örgütü gündeme gelmiş ve PKK'nın yapmış olduğu tüm eylemlere ket vurmaya çalışmıştır. Bu bağlamda Hizbullah terör grubu diğer terör örgütlerinin susmasını sağlamış buna bağlı olarak kendinin varlığının tek olduğunu belirtmiştir.⁵¹

Bu çerçevede Hizbullah terör örgütü yapmış olduğu eylemler karşısında güvenlik güçlerinin ket vurmasıyla karşı karşıya kalmıştır. Bugünkü son duruma bakıldığında güvenlik güçlerinin çabaları doğrultusunda eylemlerin minimize edildiği görülmektedir.

ABD'nin geçmiş döneminde İran ile ikili ilişkilerinin nükleer silah krizi bağlamında olumsuz seyrettiği görülmektedir. Buna bağlı olarak ABD, İsrail karşıtı olan tüm terör gruplarıyla karşı karşıya gelmektedir. ABD, İran kökenli olan Hizbullah ile birtakım çatışmalar yaşamış ve Hizbullah terör örgütünün mali desteğini çöktürmek için elinden geleni yapmıştır. Bu çerçevede ABD'nin 2015 yılında vermiş olduğu bir brifingde,

⁵¹ Bal, İ. (2012). *Hizbullah journal of Turkish Weekly*. İstanbul: IQ Kültür Yayınları.s.55

Hizbullah terör grubunun hangi ülke veya bölgede oluşu gözetilmeksizin örgütün yapmış olduğu faaliyetlere ket vuracağını belirtmiştir.

Bu gelişmeler doğrultusunda Hizbullah'ın İsrail ve Batı karşıtı olduğu gerçeği, ABD'nin İsrail yanlısı olarak bilinmesi, Hizbullah ve ABD ilişkilerinin daimi olarak çatışmalarla geçeceği öngörülmektedir.

2.1.3.3. ABD-Işid İlişkisi

Irak Şam İslam Devleti olarak bilinen IŞİD, DEAŞ, DAESH, olarak Türkiye'de anılmaktadır. Bu örgütün amacı Ortadoğu bölgesinde İslam devleti kurmaya çalışmaktadır. İlk olarak El Kaide örgütüne bağlı olarak çıktıkları bu yolda daha sonraları kendilerini bağımsız hale getirerek en kanlı terör saldırılarına ve infazlara sebep olan terör grubu olarak anılmaya başlamışlardır.⁵²

ABD, Başkan Obama döneminde oluşturulan stratejilerin sonucu olarak dönem içinde, Irak'ta El Kaide terör örgütü ardından IŞİD terör örgütü olarak iki şekilde gruplanmıştır. Bu bağlamda ABD'nin geçmiş zamanda Irak'a müdahalede bulunması ardından elini Irak üzerinden çekmesi durumu bazı ülkelerin olayları kendi lehlerine çevirmelerine neden olmuştur.

IŞİD' in kurulması Bağdat yönetimini oldukça rahatsız etmiş ve bu konu üzerine ABD'nin desteğini istemiştir. Bağdat yönetimi ABD'den IŞİD' e karşı askeri müdahalede bulunmasını talep etmiş bu bağlamda Obama, IŞİD üzerine askeri müdahalesini sınırlı olacak şekilde gerçekleştirmiştir. ABD ilk etapta sınırlı bir müdahalede bulunmuş sorunu Irak yönetiminin çözmesini beklemiştir. Ancak Irak yönetimi IŞİD ile mücadele edemediğinden ABD yeniden müdahale etmeye yeltenmiştir. ABD kendine IŞİD ile mücadelede koalisyon arayışına girmiş fakat başarısız olmuştur. ABD, tek başına IŞİD ile mücadele etme konusunu kabul etmiş buna bağlı olarak IŞİD' in bölge üzerinde ne kadar yayıldığı detayını kaçırmıştır.

⁵²Sağlam ,Bilal, G. Ü. (2015, Temmuz 11.12.2017). <https://www.researchgate.net>. Aralık 2017 tarihinde <https://www.researchgate.net>: https://www.researchgate.net/publication/279173345_Terrorizm_Baglaminda_Tr-Iran_Ilskileriupdated adresinden alındı

Bu çerçevede ikinci müdahalesinde de sınırlı kalmıştır. IŞİD bölge genelinde özellikle Suriye özelinde yayılmış bu bağlamda Suriye'nin kuzeyinde bulunan petrol yataklarını ele geçirmiştir. Suriye'nin kuzey mıntikasındaki petrol yataklarında IŞİD' in varlığının oluşu ABD'nin müdahale etme eylemlerini daha fazla kısıtlamıştır. ⁵³ABD, IŞİD 'e karşı sınırlı müdahalelerin ardından kendi çıkarları doğrultusunda IŞİD ile ittifak olmuştur.

Bu gelişmeler bağlamında ABD yanlış stratejilerinden dolayı IŞİD' in temelini sağlamlaştırmasına ve güç kazanmasına neden olmuştur. Zira Irak ile ilişkilerinde stratejik adımlar atmış olsaydı IŞİD' in varoluşu ve yükselişi durumu söz konusu olmayacaktı.

2.2. RUSYA'NIN ORTADOĞU POLİTİKASI VE HEDEFLERİ

2.2.1. Rusya'nın Ortadoğu'daki Güç Mücadelesi

Ortadoğu tarih boyunca kilit rol üstlenen bir bölge olmuştur. Bölgenin enerji kaynakları ve tabii kaynakları bağlamında zengin oluşu geçmişten günümüze kadar 'global güç 'olmak isteyen ülkelerin gözdesinde olmuştur. Zira SSCB döneminde de gündemde olan Ortadoğu bölgesinde ABD'nin stratejik hedefleri bağlamında hüküm sürdüğü bilinmektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Rusya Ortadoğu bölgesinde bende varım politikası izleyerek varlığını hissettirmeye başlamıştır. Bölgenin zenginliğinde ABD'nin tek süper güç olmasından rahatsızlık duyan Rusya kendi adına stratejiler belirleyerek bölge üzerinde ortak paydada yer almak istemiştir. Nitekim Müslüman ülkelerle arası iyi olmayan Rusya, stratejilerinde değişikliğe giderek Müslüman ülkelerle sıcak temaslar kurmaya başlamış bu çerçevede ABD ile arasını bozmadan bende varım demiştir. Ortadoğu bölgesinde ABD ve Rusya güç mücadelesinde kimin galip geleceği bilinmezken bölge içinde Rusya'nın gizli rol üstlendiği bilinmektedir.

Ortadoğu bölgesinin Akdeniz limanlarına açılan bir kapı olması, enerji ve tabii kaynaklar bağlamında zengin olması Rusya'nın geçmişten günümüze gelen sıcak

⁵³ Bayraktar, C. (2015). *Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikalarının Terörizme Etkisi: Bush ve Obama Dönemi IŞİD Örneği*. İstanbul: IQ.s.8-9

denizlere inme hedeflerinde bir geçiş noktasıdır. Bu çerçevede iki ülke arasındaki global süper güç olma hedefleri ortak paydada bir araya geleceklerini göstermektedir.

2.2.1.1. Rusya'nın Ortadoğu Siyasetine İlişkin Temel Unsurları

Sovyetler Birliğinin dağılması dünya dengelerini oldukça etkilemiştir. 1991 yılında ABD her zamankinden farklı bir stratejik yol izlemiş buna bağlı olarak Körfez Savaşı ile birlikte Orta doğu ülkelerine aynı zamanda Kuzey Afrika sınırından Çin sınırına kadar olan mıntıkları iktisadi açıdan kontrol altına almıştır. ABD'nin yapmış olduğu bu stratejik yöntem doğrultusunda yeni bir sürecin fitili ateşlenmiştir.

1991-2000 yılları arasında gerçekleşen Çeçenistan savaşı, Rusya'nın tehlikeye girmesine neden olmuştur. Bu bağlamda savaş döneminde Rusya ekonomisi tamamen çökmüştür. Savaş esnasında ülkesini terk eden Rusların haklarının garanti altına alınması ile birlikte Rusya yeni bir döneme kapı aralamıştır.⁵⁴

Bu olaylar gerçekleşirken Moskova yönetimi ABD ile sıcak temasının sürdürülebilir olması açısından sağlam adımlar atmak bağlamında hedefler belirlemiştir. Zira Rusya, Körfez Savaşı döneminde ABD'nin terörle mücadelesi kapsamında ABD'nin karşısında değil yanında olma stratejisi güderek veto hakkını kullanmamış ve Bush'un terörle mücadele konusundaki taktiklerine destek olmuştur. Bu çerçevede Rusya Putin döneminde kendini yenilemeye gitmiş ve iç meselelerini çözümlenmekle birlikte ABD ile aşamalı şekilde siyasi ve iktisadi hedeflerine odaklanmıştır. Rusya, Ortadoğu bölgesine dair hedeflerinde politik etki yaratarak bölge üzerinde araç siyaseti oluşturmuştur. Rusya bu gelişmelerle birlikte ABD-AB ile ilişkilerinde pazarlık gücünü aktif hale getirmeye çalışmıştır. Bu stratejik hedefler doğrultusunda Rusya, Ortadoğu bölgesi üzerinde 'global güç' olma kriterini pekiştirmeyi amaçlamıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte Rusya Ortadoğu bölgesinde aktifliğini yitirirken Müslüman ülkelerle de arasını açmıştır. İşlerin bu şekilde devam etmeyeceğini anlayan Rusya 2002 yılı itibariyle Müslüman ülkelerle yeniden sıcak temaslar kurma eğilimi göstermiştir. Göstermiş olduğu bu eğilimlerin ardından Rusya'nın Ortadoğu bölgesindeki varlığı hissedilir hale gelmiş buna bağlı olarak

⁵⁴Dedeoğlu, B. (2011). *Türkiye Irak İlişkileri: Doğu Batı eksenini ve değişkenler*. Ankara: Civitas Gentium.s.201

SSCB'nin dağılmasının ardından kendi güney bölgesinde Müslüman bağımsız devletler peydah olmuştur. Müslüman ülkelerle sıcak temaslar kurmaya başlayan Rusya, ABD'nin Ortadoğu bölgesinde tek geçer söz olmasından rahatsızlık duymaya başlamıştır. Zira Akdeniz ve İran Körfezi'nin iştah kabartan su ve tabii kaynakları bağlamında ABD'nin tek etkin söz olmamasını istemiştir. Bu çerçevede bölge üzerinde bende varım politikası gütmüştür.⁵⁵ Ortadoğu bölgesinde petrol rezervleri ve tabii diğer enerji kaynaklarının var oluşu ABD- Rusya arasında bölge üzerinde hakimiyet kurma çabalarını beraberinde getirmiştir. Rusya, askeri anlamda güçlenerek, doğalgaz ve petrol kaynaklarının Rus şirketler tarafından yürütülmesi bağlamında kazancını geniş tutarak istihdam imkanlarını artırmak için çabalamıştır. Rusya, ABD- AB ikilisinden farklı stratejiler öğrenebilmek ve kendi sınırlarında yoğunlaşan Müslüman ülkelerle sıcak temas kurmak gibi amaçlar edinmiştir. Ortadoğu'nun zenginliğinde ABD ile birlikte ortak payda sahibi olmak istemiştir.⁵⁶

2.2.1.2. Rusya'nın Ortadoğu Politikası

Büyük Ortadoğu Projesi dediğimizde dünyada global güç olmak isteyen ülkelerin bölge üzerinde hakimiyet kurma çabaları akla gelmektedir. Nitekim Ortadoğu bölgesinin zengin olması ve Akdeniz limanlarına geçişte anahtar rol üstlenmesi bölgeyi daha önemli hale getirmektedir. Rusya ve ABD gibi ülkeler servet dolu bu zenginliğe sahip olmak istemektedirler. ABD'nin dünya üzerinde süper güç olduğu bilinirken aynı zamanda Ortadoğu bölgesindeki zenginliğe ulaşarak sınırlarını genişletmek ve tüm dünyada tek söz sahibi olmak istemektedir. Ortadoğu bölgesine sahip olan ülke tüm dünyada tek söz sahibi olacak ülkedir. Bu mantık doğrultusunda ABD bölgede global yegane süper güç olmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda ABD, 2004 yılında ABD merkezli gerçekleşen G-8 zirvesinde iyi niyet göstergesi olarak bu talebinden üye olan Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada ve Rusya devletlerine bahsetmiştir. Üye ülkelerden Ortadoğu planlarına dair destek istemiş ancak Fransa bu talebe tamamen karşı çıkmıştır. Zira Ortadoğu bölgesinde ABD'nin petrol ve doğalgaz gibi kaynakların tek el üzerinde olması diğer ülkelerin ABD'ye bağımlı hale gelecek olması aynı zamanda kaynak rezervlerinin hızla tükenerek gelecekte kıtlık yaşanacağını düşünmesi

⁵⁵Dedeoğlu, B. (2011). *Türkiye Irak İlişkileri: Doğu Batı eksenini ve değişkenler*. Ankara: Civitas Gentium.s.202

⁵⁶Durucan, H. (2014). *Ufuk Ötesi*. İstanbul: IQ .s.199

bu talebe karşı çıkmasına neden olmuştur.⁵⁷ ABD ise, Fransa'nın bu iddiasının doğru olmadığını belirtmiş buna bağlı olarak bölge üzerinde istikrar ve demokrasi sağlamak istediğini vurgulamıştır. Nitekim üye devletler bu durumun böyle olmadığını bölgedeki zenginlik üzerinde ABD'nin söz sahibi olmak istediğini bildiklerinden sorunun Birleşmiş Milletlerin çözmesi gerektiğini vurgulamışlardır.⁵⁸Bu çerçevede ABD'nin niyetinin alenen belli olması gelen talebi geri çevirmelerine neden olmuştur.

Rusya ise Ortadoğu bölgesinde söz sahibi olmak isteyen SSCB'nin dağılmasının ardından bölge üzerinde bende varım diyen bir ülke olması bu talebi hiçbir zaman yerine getirmeyeceğini göstermektedir. Zira Rusya Ortadoğu bölgesinin önemli kilit ülkesi olan Suriye'ye karşı kendi geleceğini garanti altına almak bağlamında sert politikalarla ziyade yumuşak politikalar izlemeye çalışmıştır. Bölge üzerinde çıkarı olan Rusya yaşanan birtakım kaoslara da göz yummuş aynı zamanda bölge üzerindeki tüm ülkelerle sıcak temaslar kurmaya çalışmıştır. Rusya, Suriye'ye dair çok yönlü işbirliği hedefleri geliştirmiş, Suriye ile diplomatik ilişkilerini ılımlı tutmaya başlamıştır. Rusya, Ortadoğu bölgesinde ABD'nin etkisinin fazlasıyla hüküm sürmesinden rahatsız olmuş bölge üzerinde ABD'nin etkinliğini azaltmaya çalışarak kendi varlığının altını çizmeye çalışmıştır. Rusya'nın Ortadoğu bölgesindeki Müslüman ülkelere karşı ılımlı tavrı sayesinde bölgedeki ülkelerin sempatisini kazanarak bu amaçlarını yakın zamanda hayata geçirmesi mümkün gibi görünmektedir. Bu gelişmeler ışığında Ortadoğu bölgesinde yaşanan kaoslarda Rusya sergilemiş olduğu tavır sayesinde güven kazanmış ve bölge üzerinde daha aktif hale gelmeye başlamıştır. Bu çerçevede yaşanan kaoslarda bile Ortadoğu bölgesinde hüküm süren rejimleri desteklemiş aynı zamanda bölgedeki bazı ülkelerle ticari anlaşmalar yaparak silah satışları yapmaya başlamıştır. Ortadoğu ülkelerinin Soğuk Savaş döneminden kalma birtakım borçlarını silerek bölge üzerinde daha fazla sempati kazanmış buna bağlı olarak daha etkin rol üstlenmeye başlamıştır.

2011 yılında gerçekleşen Arap Baharı olayları ile birlikte Rusya'nın Ortadoğu bölgesine dair politikalarını sekteye uğratmış bu bağlamda Rusya zor duruma düşmüştür. Bu

⁵⁷Durucan, H. (2014). **Ufuk Ötesi**. İstanbul: IQ .s.197-198

⁵⁸ Kemaloğlu, İ. (2012). **Rusya'nın ortadoğu politikası**. Ankara: Orsam.s.3-5

olaylar ışığında Rusya uluslararası arenada varoluşunu tehdit ederken Rusya, Suriye’de bulunan Esad rejimine destek vermeyi sürdürmüştür. Bu çerçevede vermiş olduğu destek sayesinde Rusya bölge üzerinde yeniden güç kazanmaya çalışmıştır.⁵⁹

2.2.1.3. Arap Baharı ve Rusya

Soğuk Savaş döneminden itibaren SSCB ve ABD arasında küresel kriz haline gelen Ortadoğu bölgesi, SSCB’nin dağılması ile birlikte Rusya- ABD arasında devam etmiştir. Rusya, 1990-2000 yılları arasında Ortadoğu planlarını rafa kaldırmış, 2000 yılında V.Putin devlet başkanlığına geldiğinde Rusya’nın Ortadoğu politikası yeniden gündeme gelmiştir⁶⁰ Rusya devlet başkanlığına Putin geldikten sonra Ortadoğu bölgesine dair hedeflerini maddeler halinde sıralamıştır.

- ✓ Rusya’nın temel amaçları arasında terörizmin tabii ve sanayi kaynaklı yaşanan felaketler doğrultusunda buna bağlı olarak savaş zamanlarında yaşanan askeri kaoslardan kendini koruma altına almaktır. Öncelik olarak Putin kendilerine bir koruma kalkanı geliştirmek istemiştir.
- ✓ Ardından Putin, iktisadi açıdan büyümek ve refah düzeyinde iyileşme göstermek istediklerini belirtmiş,
- ✓ Kendi anayasal sistemlerinde güçlü bir alt yapı oluşturmak, toprak bütünlüğünü korumak istediğini,
- ✓ Uluslar arası arenada zayıflamış olan varlıklarını yeniden güçlendirmek,
- ✓ Diğer ülkelerle aralarını iyileştirmek,
- ✓ Politika, dinsel ve etnik ayrımcılıklara sebep olan durumların iyileştirmesi gerektiğini belirtmiştir.⁶¹

Putin, Rusya’nın devlet başkanlığına gelmesinin ardından bu maddeleri beyan etmiş ve özellikle geçmiş dönemde Ortadoğu bölgesinde etkin oluşunun rafa kaldırılmasının ardından bölge üzerinde yeniden sıcak temaslar kurmaya başlayarak aktif hale gelmeye çalışmıştır. Bu bağlamda Rusya, Ortadoğu bölgesindeki ülkelerle ticari ve askeri

⁵⁹Sarıkaya, B. (2015, Eylül). **Suriye İç Savaşı Perspektifinde Geçmişten günümüze Rusya-Suriye ilişkileri.** TASAM , s. 1-10.

⁶⁰Laçiner, S. (2005). <http://www.diplomatikgozlem.com/>. Nisan 2018 tarihinde <http://www.diplomatikgozlem.com/> adresinden alındı

⁶¹ Nikolay Z. (2009). **VtoroyNoviyMiropanyadok: GeopoliticheskiyeGolovolomki.** Moskova: Exmo Yayınlar.

anlaşmalar yapmaya başlamıştır. Özellikle Suriye ve İran devletleri ile diplomatik ilişkiler sağlayarak askeri bağlamda desteğini sağlamıştır. Yapmış olduğu bu destekler sayesinde Rusya, Ortadoğu bölgesinde yeniden güç kazanmaya başlamıştır. Rusya'nın Ortadoğu bölgesinde yeniden yükselişe geçmesinin ardından 2011 yılında Ortadoğu bölgesinde Mısır merkezli halk ayaklanması gerçekleşmiştir. Genel adıyla 'Arap Baharı' gerçekleşmiş Rusya bu ayaklanmaya hazırlıksız yakalanarak Tunus ve Mısır'da gerçekleşen iktidar değişikliklerinde temkinli yaklaşıma çalışmıştır. Zira, Ortadoğu bölgesinde yeniden güç kazanmaya başlayan Rusya açısından yapacağı olumsuz bir hareket yeniden bölge üzerinde güç kaybetmesine neden olacaktır. Arap Baharı, tüm bölge üzerinde etkin devam ederken Ortadoğu'da dengeler yeniden şekillenmeye başlamıştır. Bu bağlamda Rusya, Ortadoğu hedeflerinde değişikliğe giderek 3 hedef belirlemiştir. Birincil olarak, Ortadoğu bölgesinde iktisadi, askeri ve politik açıdan kendi çıkarlarını gözeterek hareket edecek, ikincil olarak Ortadoğu bölgesinde yaşanan Arap Baharına kendi politikasına etki edeceğinden ayaklanmanın daha fazla sıçramadan önüne geçmeye çalışmak, üçüncül olarak ise Ortadoğu bölgesinde yeniden etkin hale gelmesinin istikrarını koruyarak tekrar güç kaybına uğramamak olacaktır.⁶²

Rusya, Arap Baharı olaylarında kendi ülkesinde oluşan ayaklanmalara dahi göz yummuş kendini geri planda tutmaya çalışmıştır. Zira Suriye ve Libya üzerinde gerçekleşen ayaklanmalarda ise aktif rol üstlenmiştir. Adı geçen iki ülkeye gerekli desteği vermiştir. Nitekim Rusya için Libya ciddi önem taşımaktadır. Çünkü SSCB döneminden kalma Libya'nın borçlarını silmesinin ardından Rus şirketlerinin ve Rus petrolünün ciddi boyutlarda kazanç elde ettiği bilinmektedir. Bu çerçevede Libya'da Kaddafi döneminde elde edilen bu kazançların halk ayaklanmasıyla birlikte hükümetin el değiştirmesinin ardından sekteye uğramıştır. Rusya için Suriye ise, ticari ilişkiler bağlamında daha güçlüdür. Zira halk ayaklanmasının en çok etkilediği ülke Suriye'nin oluşu ardından Suriye'de bulunan zenginliğin üzerinde herkesin söz hakkına sahip olmak istemesi Suriye içinde bir iç savaşın yaşanmasına neden olmuştur. Bu çerçevede Suriye Rusya için silah teçhizatları ve enerji kaynakları açısından önemli rol

⁶²Oran, B. (2011). **Türk Dış Politikası** Cilt 1 (Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar). İstanbul: İletişim Yayınları. s.301

oyunmaktadır.⁶³ Bu gelişmeler Rusya'nın Ortadoğu üzerindeki varlığını tehdit etmiştir. Rusya, Ortadoğu bölgesinde yaşanan ayaklanmaların ardından köktendinci grupların üstün hale gelmesinin ardından Müslümanlarla ikili ilişkilerinde daha dikkatli davranarak aktif ve güçlü olmaya çalışmıştır.⁶⁴

Rusya, Arap Baharı'na yönelik izlemiş olduğu politikasında küresel gücünü ve bölge üzerindeki çıkarlarını korumaya çalışmıştır. Ortadoğu bölgesinde yaşanan olaylar bağlamında Rusya-ABD rekabeti önemli kazanımlar elde etmiştir. Ancak bu kazanımların ne kadar süreceği bilinmezken tek bilinenin Suriye ile iki ülkenin yakın temaslı olacağıdır.

2.2.2. Rusya'nın Ortadoğu Politikası

Rusya, Ortadoğu politikasındaki asıl amacı bölgenin konumu itibariyle tabii kaynaklı zengin olması aynı zamanda Akdeniz limanlarına geçişte anahtar rol üstlenmesi, Rusya için bölge daha stratejik hale gelmektedir. Bölgenin üç büyük kıtaya geçişte köprü görevi görmesi aynı zamanda büyük limanlara geçişte anahtar rol üstlenmesi bölgeyi global güç olmak isteyen ülkeler bağlamında daha cazip kılınmasını sağlamaktadır. Soğuk savaş dönemi itibariyle bölgeye sahip olmak isteyen Rusya halen daha bölge üzerinde hakim olma çabalarını sürdürmektedir.

Ortadoğu bölgesi çıkar çatışmalarının yaşanması, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması buna bağlı olarak askeri ve stratejik önem kazanmasını sağlamıştır. Bölge üzerinde hakimiyet kurmaya çalışan Rusya diğer ülkelerle rekabete girmiş bu bağlamda bölge üzerinde daha fazla kaosun yaşanmasına neden olmuştur. Bölge üzerinde global güç haline gelmek isteyen Rusya, bölgedeki ülkelerle sıcak temaslar kurarak ikili ilişkilerinde ılımlı seyretmek istemektedir. Bu çerçevede Ortadoğu bölgesine askeri ve iktisadi açıdan destek olan Rusya, bölgede yaşanan bazı olaylara göz yummuştur.⁶⁵

⁶³Oran, B. (2011). **Türk Dış Politikası** Cilt 1 (Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar). İstanbul: İletişim Yayınları. s.305

⁶⁴Suna, E. (2000). Avrasya Dosyası. **İsrail 'deki Arap Azınlığın**: <http://www.diplomatikgozlem.com/> adresinden alınmıştır.s.12

⁶⁵ Yılmaz, T. (2004). **Uluslar arası Politikada Ortadoğu**. Ankara: Akçağ Yayınlar.s.52

Bu çerçevede Rusya'nın Ortadoğu bölgesinde bulunan Suriye,İran,İrak,İsrail ülkeleri üzerindeki politikalarını incelemekte fayda olacaktır.

2.2.2.1. Rusya'nın Suriye Politikası

2011 yılında gerçekleşen Arap Baharı'nın etkileri silsile yoluyla tüm Ortadoğu'ya yayılmış buna bağlı olarak bazı ülkelerdeki rejimler değişmiştir. Ancak Suriye'de bulunan Esad rejimi düşürülemediği ülke içinde iç kriz yaşanmaya başlanmıştır. Suriye'nin jeopolitik önemi iç krizde peydah olan terör gruplarının dahi global güç olmaya çalışan ülkeler için önem arz etmektedir. Zira özellikle Rusya, Suriye üzerinde etkin rol oynamasından dolayı ülke üzerinde ılımlı politika izlemiştir. Rusya, Suriye üzerinde çok yönlü bir politika izlemiş ülke içinde gerçekleşen anlaşmazlıklara karşı sessiz kalmayı tercih etmiştir.

Rusya'nın, Suriye'de yaşanan olaylara karşı geri durmasındaki en büyük etken Ortadoğu bölgesine hakim olma çabalarında ülkenin anahtar rol oynamasıdır. Bu doğrultuda ülkede devam eden Esad rejimi bu hedefi bağlamında önemli bir etkidir. Rusya'nın Suriye politikası, ülkenin 1946 yılından itibaren Fransız mandasından ayrılarak bağımsızlığını ilan etmesiyle baş göstermiştir. Ülke içinde Baas rejiminin kurulması ülkedeki dengelerin değişmesine neden olmuştur. Soğuk Savaş yıllarından bugüne Suriye Sovyetler Birliği için önemli olmaya devam etmiştir. Soğuk Savaş dönemindeki SSCB ile Baas rejimlerinin birbiri ile örtüşmesi iki birliğin sıcak temaslar kurmasını sağlamıştır. 1957 yılına geldiğimizde Suriye Sovyet yanlısı politikalar izlemiş dönem içinde askeri teçhizat bağlamında destek almaya başlamıştır.⁶⁶Alınan bu askeri destek dönem içinde bölge üzerinde tek söz sahibi olan ABD ve uzun sınır komşusu olan Türkiye'yi, oldukça rahatsız etmiştir.

Bu çerçevede SSCB, Ortadoğu bölgesine dair amaçlarına daha çabuk ulaşabilmek adına Suriye ile Mısır'ın birleşmesini sağlamış buna bağlı olarak Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin kurulmasının ilk adımını atmıştır. Zira bu cumhuriyetin kurulması 1956 yılında Arap ülkeleri ve İsrail'i Süveyş Kanalı konusunda karşı karşıya getirmiştir. Süveyş krizinin yaşanmasını fırsat bilen SSCB Suriye'ye karşı askeri desteğini artmıştır.

⁶⁶ Tan, M. (2016). **Bölgesel sorunlar ve Türkiye Sempozyumu**. Ankara: Akademik Perspektif.s.31

Bu destekler aralarında askeri anlaşmalar imzalanmasını beraberinde getirmiştir.⁶⁷ 1970 yılında Hafız Esad Suriye yönetimine gelmesiyle birlikte ülke gözle görülür şekilde SSCB'nin uydusu haline gelmiştir. Rusya, Hafız Esad yönetimindeki Suriye'den ciddi boyutta kazanımlar elde etmiş buna bağlı olarak 1971 yılında Suriye'de bulunan Rusya deniz üssü bu kazanımların en önemlisi olarak gösterilmiştir.⁶⁸ Bu gelişmeler ışığında Hafız Esad, kendi ordusunu SSCB ordusu gibi modern hale getirmek aynı zamanda ideolojik ve ekonomik yardımlar bağlamında SSCB ile ilişkilerinin istikrarını korumak istemiştir.

SSCB'nin Suriye'den iki çıkarı olduğu bilinmektedir. Birincil olarak, Suriye'nin anti-batıcı oluşu ve bu ideolojisinin tüm Ortadoğu bölgesi üzerinde yayarak Batılı devletlerin bölgeden uzak kalmasını sağlamak düşüncesiydi. İkincil olarak, Suriye üzerinde bulunan deniz üssü sayesinde nükleer dengenin korunmasını sağlamaktır. Bu sayede bir ayağı Akdeniz'de olacak olan Rusya, nükleer dengesini bozmayacaktır. Rusya bölge üzerinde 2000 yılına kadar etkinliğini kaybetmiştir. 2000 yılında ise V.Putin devlet başkanlığına gelerek Suriye ile ilişkilerinde SSCB dönemindeki gücüne kavuşmayı hedeflemiştir. Bu hedeflemeler doğrultusunda Putin Ortadoğu bölgesine dair stratejilerinde bir briefing vermiştir. Briefing de;

- ✓ Sovyetlerden kalma askeri mühimmatların modern hale getirilmesi,
- ✓ Rus ordularında verilen eğitimler bağlamında Ortadoğu'da bulunan ordulardan fikir alınmasına,
- ✓ Üçüncü ülkelerle ortak projeler geliştirilmesi,⁶⁹

Yukarıdaki maddelere bakıldığında Rusya'nın Putin başkanlığında SSCB dönemindeki hedefleri baz aldığı görülmektedir. Bu çerçevede Putin, Ortadoğu bölgesi ve Suriye üzerindeki konularda ağırlık oluşturmuş ve ikili ilişkilerinde sıcak temaslar kurmaya çalışmıştır. Rusya ikili ilişkileri düzeltme hususunda en önemli adımı Suriye'nin

⁶⁷Kemaloğlu, İ. (2012). **Rusya'nın Ortadoğu Politikası**. Ankara: Orsam.s.78

⁶⁸ Wm Roger Louis, Avi Shlaim, **The 1967 Arab-Israeli War: Origins and Consequences**, Cambridge Middle East Studies 2012, s.200.

⁶⁹Kahramanoğlu, F. (2007). **Karadeniz'den Ortadoğu'ya Uzanan Bir Dış Politika: Geçmişten Günümüze Suriye-Rusya İlişkiler**. İstanbul: Kronik Kitap.s.355

birtakım borçlarını silerek karşılığında sınırlarında bulunan Rusya deniz üssünün tekrar kullanımını almasıyla olmuştur.

Sonuç olarak Rusya, SSCB döneminden bugüne kadar Ortadoğu ülkeleri bilhassa Suriye ile arayı bozabilecek atılımlarda bulunmamıştır. Kendi çıkarları bağlamında sert politika izlemek yerine yumuşak politikayı izleyerek ülke içinde sempaticanlık kazanmaya çalışmıştır.

2.2.2.2. Rusya'nın Irak Politikası

Rusya SSCB'nin dağılmasının ardından öncelikle Yeltsin ardından Putin döneminde toparlanma sürecine girmiştir. SSCB döneminde de olduğu gibi Ortadoğu bölgesi, Rusya'nın ekonomik açıdan ve en önemlisi jeostratejik önemini gün be gün artırmıştır. Rusya için bu kadar önemli yere sahip olan Ortadoğu bölgesi, Moskova yönetiminin bölge içinde bulunan ülkelerle sıcak temaslar kurmasını sağlamıştır. Rusya özellikle Putin döneminde siyasi, ekonomik ve diplomatik açıdan toparlanmaya çalışırken sıcak denizlere inme hayallerini gerçekleştirmek bağlamında Ortadoğu bölgesindeki etkinliğini yeniden kazanmaya çalışmıştır. Buna bağlı olarak bölge içinde bulunan ülkelerle sıcak temaslar kurmuş bunlardan biride Irak ülkesi olmuştur. İki ülke arasındaki tarihsel geçmişe bakıldığında Irak, Rusya için özel bir statüye sahiptir. Bunun nedeni ise, Irak Soğuk Savaş döneminde ABD tarafından işgale uğratılana kadar ki süreçte ticari anlaşmalarının çoğunluğunu Irak ile yapmıştır. Bu bağlamda Irak Rusya'ya ciddi kazanımlar sağlamıştır. Irak'ın petrol rezervlerinin çoğunluğunu elinde bulundurması ve yer altı madenleri bağlamında zengin olması Rus şirketlerinin kazançlarının daha fazla yükselmesini sağlayan ülke olmuştur.

Bu gelişmeler bağlamında V. Putin devlet başkanlığına gelmeden önce, Yeltsin'in Irak politikasına dair başlıca hedefler devralmıştır. İlk olarak, Saddam Hüseyin'in ülkelerine olan borcun tahsil edilmesi, ikinci olarak Irak'ta bulunan Rus ticareti bağlamında çıkarlarının takibinin yapılması buna bağlı olarak son hedefi ise, Rus şirketlerinin ülke

bazında işe başlaması için uygulanan yaptırımların kısmen ve tamamen ortadan kaldırılması açısından olmuştur.⁷⁰ Bu çerçevede Irak Rusya için önem arz etmektedir.

Rusya için Irak'ın önemli olmasında ikinci bir etken daha vardır. ABD tarafından işgale uğrayan Irak'ın yeniden inşa edilmesinde enerji kaynakları bağlamında önemli yer tutmaktadır. Zira ABD'nin ülkeyi işgal etmesi Rus şirketlerinin ülke içinde yapmış olduğu anlaşmaların iptal edilmesine neden olmuş buna bağlı olarak Rusya, Irak'ın yeniden inşa edilme sürecinde bu anlaşmaların yenilenmesini istemiştir. Bu çerçevede bakıldığında bu işgal sonrasında Rusya büyük bir zarar etmiş gibi görülse de aslında ekonomik açıdan güçlenmesini sağlamıştır. Irak'a yapılan işgal sonrası petrol fiyatları tavan seviyeye ulaşmış buna bağlı olarak Rus şirketlerinin önceden yapmış olduğu petrol anlaşmaları sayesinde petrol fiyatlarının artışından kar sağlanmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak Rusya Irak'ın yeniden inşa edilmesinde, toprak bütünlüğünü yeniden kazanmasına ve kazanılan bütünlük sonrasında istikrarını sağlamasında büyük rol oynamıştır.⁷¹

2.3. İRAN VE İSRAİL'İN POLİTİKA VE HEDEFLERİ

2.3.1.ABD'nin İran Politikası

ABD için Ortadoğu bölgesindeki diğer ülkeler gibi İran'da önem arz etmektedir. Fakat İran'da İslam Devrimi süreci yaşanmış buna bağlı olarak Ortadoğu bölgesindeki dengeler yeniden şekillenmeye başlamıştır. ABD'de bulunan Tahran Büyükelçiliğine yapılan saldırılar sonrası iki ülke arasındaki tarihi ve olumlu yönde ilerleyen ikili ilişkilerinin bozulmasına neden olmuştur. Bu çerçevede ABD ve İran arasında diplomatik sıkıntılar yaşanmaya başlamıştır. İran bir Ortadoğu ülkesi olması avantajını ve kendi zenginliğini kullanarak Ortadoğu bölgesinde genel manada İslam devleti kurmaya çalıştığında kendi bölgesine kendi sahip olmak istemiştir. Nitekim global güç olma yolunda ilerlemek isteyen ABD'nin de Ortadoğu bölgesine sahip olmak istemesi iki ülke arasındaki gerginliklerin üst seviyeye taşınmasına neden olmuştur. ABD'nin

⁷⁰ Freedman, R. O. (2010). **Putin Döneminde Rusya ve Ortadoğu**, Ortadoğu Etütleri., Moskova: IQ Kültür Yayınları.

⁷¹ Yalçın, H. B. (2015). **Obama Stratejisi ve Ortadoğu**. Akademik Perspektif , s.10-12.

Irak müdahalesinin yankıları devam ederken ikinci bir ülke ile diplomatik ilişkiler yaşaması ABD'yi sıkıntıya düşürmüştür.

ABD'nin 2002-2010 yılları arasında Bush yönetiminde olduğu dönemde Irak'a olan müdahalesi İran hükümetini kızdırmıştır. İki ülke arasında gerginlik yaşanmaya başlamıştır. Zira ABD-İran arasındaki Afganistan konusu olumlu seyretmiş olsa da Başkan Bush İran ve Irak'ı dünya üzerinde kötülüğü çevreleyen ülkeler diyerek adlandırmıştır. ABD, İran'ın nükleer silah kullandığını iddia ederek İran hükümetini daha fazla kızdırmış buna bağlı olarak iki ülke arasındaki gerginlik hızla tırmanmıştır. İki ülke arasında diplomatik krize neden olan nükleer silah krizi, ABD'nin gündeminden düşmemiş ve Başkan Bush nükleer silah kullanımının kesinlikle yasaklanmasını savunmuştur.⁷² Bu çerçevede ABD- İran arasındaki ilişki Başkan Bush döneminde başlamadan bitmiştir.

Başkan Obama dönemine gelindiğinde ise, Obama İran yönetimine ikili ilişkilerinin düzelmesi adına yeşil ışık yakmış buna bağlı olarak durumun tekrar değerlendirilmesini önermiştir. Bu çerçevede İran yönetimi bu sözleri ılımlı karşılayarak ikili ilişkiler adına yeniden masaya oturabileceklerini belirtmiştir. Yapılan görüşmelerin ardından Obama'nın İran hükümetine, İran'ın kültürüne önem verdiği kanısına varılmış, Bush döneminde gerçekleşen gergin diplomatik krizler yerini ılımlı görüşmelere bırakmıştır.

Başkan Obama'nın İran hükümetine karşı olumlu tavrı 2009 yılında İran'ın Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra yerini iki ülke arasında soğuk rüzgarların esmesine bırakmıştır. Bu bağlamda İran'da dönem Cumhurbaşkanı olan Ahmedinejat'ın tekrar adaylığını koymasının ardından ülke içinde protestolara neden olması buna bağlı olarak protestoculara karşı uygulanan yaptırımların ABD etiğine uygun olmayışı iki ülkenin yeniden krize girmesine neden olmuştur.

ABD ve İran arasında nükleer silah krizinin geçmişten bugüne gelmesi, İran'ın Batılı devletler dahil olmak üzere ABD'ye takınmış olduğu umursamaz tavır İran'ın uluslararası arenada tepki görmesine neden olmuştur. Uluslararası arenada devletlerin İran'a karşı sert bir tutum içine girmeleri öngörüsünde bulunulmuş buna bağlı olarak

⁷² TayyarArı. (2007). **İran, Irak, ABD ve Petrol**. İstanbul: Alfa Basım Yayın.s.33

İran yalnızlaştırılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede İran, Batılı ülkelerle ikili ilişkilerini kesmiştir.⁷³

Sonuç olarak İran kendi içinde yaşanan krizlerle uğraşmak durumunda kalmış bu bağlamda Batılı devletlerin İran politikası tam manasıyla değişiklik göstermiştir. İran'ın kendi halkına karşı uygulamış olduğu sert ve katı politikaya ABD son derece karşı çıkmış Obama döneminde olumlu seyreden ikili ilişkiler yeniden bozulmaya başlamıştır.

2.3.2. ABD'nin İsrail Politikası

Mısır yöneticisi olan Nasır'ın Süveyş Kanalı üzerindeki kamulaştırma çabalarının bulunmasından dolayı Fransa, İngiltere ve İsrail üçlemindeki ülkelerin Mısır'a karşı açmış oldukları savaş doğrultusunda Sina Yarımadasının işgal edilmesi ve tüm bu gelişmelere ABD'nin dahil olması ile bölgede yaşanan kriz veyahut çözümlenmeler de ABD kilit rol oynamıştır.

Bu çerçevede Ortadoğu bölgesi ABD'nin dikkatini çekmiş ve bölgeye dahil olmayı başarmıştır. Süveyş Kanalı krizinin yaşanması Ortadoğu ülkelerinden biri olan İsrail ile yakın temas kurulmasının başlangıcı olmuştur. ABD'nin Wilson döneminden kalma Yahudi sempatanlığı İsrail ile sıcak yaklaşımlara gidilmesine neden olmuş buna bağlı olarak Yahudilerin kendilerince bağımsız bir anavatana sahip olunması fikrine sıcak bakmışlardır.

1947 yılında Birleşmiş Milletlerin üyesi olan Filistin'in kendi içinde üçe bölünmesinin talep edildiği taslakta azınlık olarak Yahudilerin kendine bir devlet kurulması da önerilmiştir. ABD'nin Yahudilere karşı olan sempatanlığının bu konuya sıcak bakmasını sağlamış buna bağlı olarak Birleşmiş Milletlere bu konuya dair bir oylama yapılmasını talep etmiştir. Filistin de yapılan oylamada oy çokluğu sağlanmadığından ilk olarak devlet kuramayan Yahudiler, ardından baskı ve zorbalıkla etiğe uymayan biçimde insanlardan oy almayı başarmış ve son yapılan seçimlerde 1 oy farkla 1947 yılında azınlık olarak İsrail devletinin kurulmasına yol açmıştır. Kazanılan seçim sonrasında 14 Mayıs 1948 yılında İsrail devletinin kuruluş yıldönümü olarak kutlamalar

⁷³ TayyarArı. (2007). **İran, Irak, ABD ve Petrol**. İstanbul: Alfa Basım Yayın.s.35

yapılmaya başlanmıştır. Aynı dönem içinde ABD’de yapılan seçimlerde Yahudilerinde oy kullandığı belirlenmiştir.⁷⁴

ABD’nin Ortadoğu politikaları doğrultusunda iştah kabartan zenginliğe sahip bölgedeki ülkeleri kendine küstürmek istemediğinden 2. Dünya Savaşı’nın yaşandığı dönemde sayesinde devlet şeklini alan İsrail de dahil olmak üzere mesafeli kalmayı tercih etmiştir.⁷⁵ ABD, bu dönem içinde komünizm ideolojisine sahip olan Sovyetler Birliği’nin yayılcı politikasını engellemeyi kendine hedef bilmiş buna bağlı olarak tek gayesi komünizm etkilerini bölgeden uzak tutmaya çalışmak olmuştur. 1970 yılında SSCB’nin Afganistan ve İran işgallerinin yaşanması ABD ve İsrail ilişkilerinin stratejik önemini artırmış ve ikili ilişkileri başka bir boyut kazanmaya başlamıştır. Bu çerçevede iki ülke müttefik haline gelmiş hatta ABD, İsrail’i en önemli müttefik unvanını vererek taçlandırmıştır. ABD’nin İsrail’e vermiş olduğu bu statü sayesinde İsrail, olası savaş durumlarında askeri mühimmatlara kolay ulaşılabilir olacaktır. ABD İsrail’e karşı yapmış olduğu iktisadi ve askeri desteği her geçen yıl daha da yükseltmiş buna bağlı olarak iki ülke arasında serbest ticaret anlaşması imzalanması sağlanmıştır.

Bu olaylar ışığında yaşanan İsrail- Filistin anlaşmazlığında bile ABD arabuluculuk yapmaya çalışmış iki ülkenin devlet başkanlarını bir araya getirmeye çalışmıştır. Buna bağlı olarak ABD’nin dönem başkanı olan Clinton 1998 yılında bu aracılığı üstlenmiş hatta aynı yıl içinde Filistin’e ziyarette bulunarak arabuluculuk konusunda aktif rol üstlenmeyi başarmıştır. 2000 yılında ise ABD, iki ülke arasında anlaşma yapıldığı takdirde siyasi ve iktisadi desteklerinin olacağını belirtmiştir. Süreç devam ederken Yahudilerin ABD’nin tarafında oluşu aynı zamanda ABD’nin de Yahudilere olan desteği Filistin cephesinin güvenini sarsmış bu bağlamda anlaşma yoluna gitmemiştir. 2001 yılının son çeyreğinde ABD’ye karşı yapılan 11 Eylül saldırıları karşısında ABD, kendi Ulusal Güvenlik Stratejilerini değiştirmiş Radikal İslam örgütlerini kendine düşman olarak görmeye başlamıştır. Filistin ve Filistin uzantılı Radikal İslam örgütü olan Hamas ‘a karşı olan düşmanlığı, 2003 yılında ABD’nin gerçekleştirdiği Irak

⁷⁴ TayyarArı. (2007). **İran, Irak, ABD ve Petrol**. İstanbul: Alfa Basım Yayın.s.38

⁷⁵Özcan, A. N. (1999). **İran'ın Türkiye Politikasında Ucuz Ama Etkili Mavivela:PKK**. Ankara: Avrasya Dosyası.s.13

Müdahalesi ile birlikte bölgeye konuşlanan ABD askerlerinin sayesinde İsrail'in hareket alanının genişlemesi sağlanmıştır. 2016 yılında Trump'ın ABD başkanlığına seçilmesiyle birlikte ABD'nin İsrail'in başkenti olan Tel-Aviv bölgesinden büyükelçiliğini Filistin'in başkenti olan Kudüs'e taşıma kararı gündeme gelmiştir. Nitekim 14 Mayıs 2018 tarihinde dünya gündemine oturan bir açılış ile birlikte ABD büyükelçiliğini Kudüs'e taşımıştır. Filistin halkının bu karara karşı çıkması olası eylemleri beraberinde getirmiştir. ABD'nin bu eylemlere karşı sert müdahaleleri Filistin halkının ölümlerine neden olmuş ve olmaya da devam etmektedir.

Bu bağlamda ABD ve İsrail ilişkilerinin kökeninde de halen daha sıcak temaslar halinde ilerlediği görülmektedir. Ortadoğu bölgesinde yapılan askeri müdahalelerde İsrail ile işbirliği yapan ABD bölgede müttefiki olan İsrail'i kaybetmek istememektedir. Nitekim ABD, Yahudi sempatanlığı sayesinde gelişen stratejik ortaklıkları ve dini etkenlerin oluşu İsrail'e karşı tam manasıyla destek vermesini sağlamaktadır. İsrail ile birlikte bölgede askeri yol haritası çizerek Suriye, Irak gibi Ortadoğu ülkelerine karşı gizli savaş içinde oldukları bilinmektedir.⁷⁶

2.3.3. Rusya'nın İran Politikası

Rusya- İran ilişkilerinin kökeni 1800'lü yıllara dayanmaktadır. İki ülkenin tarihsel kökeni oldukça geniş ve dönem dönem sorunlu olmuştur. İki komşu ülkenin arasındaki en büyük sorun 1800 yılında gerçekleşen Azerbaycan meselesi olmuştur. Zira Azerbaycan için iki savaş yapılmış buna bağlı olarak Azerbaycan'ın ikiye bölünmesine neden olmuştur. ⁷⁷ Rusya ve İran için komşu ülkeler denilmesindeki en büyük etken Gülistan ve Türkmençayı anlaşmalarını yapılarak Azerbaycan'ın bölünmesi buna bağlı olarak dönem içinde Azerbaycan'ın Rus hakimiyeti altında olduğunun bilinmesi iki ülkeyi komşu kılmaktadır. ⁷⁸

İran- Rusya arasındaki bir diğer mesele ise, Soğuk Savaş döneminden kalma Hazar Denizi meselesi olmuştur. Hazar Denizi tarih boyunca üzerinde hakimiyet kurulmak

⁷⁶Freedman, R. O. (2010). **Putin Döneminde Rusya ve Ortadoğu**, Ortadoğu Etütleri,. Moskova: IQ Kültür Yayınları.s.211

⁷⁷Erciyes, E. (2003). **Ortadoğu Denklemine Türkiye- Suriye İlişkileri**. İstanbul: IQ Kültür Sanat .s.52

⁷⁸Diriöz, A. O. (2012). **NATO'nun Ortadoğu'ya Yönelik Politikası ve Kurumsal Programları**. Ortadoğu Analiz, s.40.

istenen bir bölge olduğundan İran ve Rusya arasında rekabete neden olmuştur. ⁷⁹Bu çerçevede Soğuk Savaş döneminde İran devrimi yaşanana kadar iki ülke arasında durgunluk dönemi yaşanmıştır. Ancak İran devriminin yaşanması iki ülkenin yeniden gergin döneme girmesine buna bağlı olarak İran dönem başkanı olan Humeyni'nin, SSCB'yi 'küçük şeytan' olarak nitelendirmesine neden olmuştur. Bu bağlamda İran hükümetinin SSCB adına bu nitelendirmelerde bulunması iki ülke arasında gerginliğin tırmanması İran hükümeti adına olumlu bir gelişme olmamasına neden olmuştur. Bu dönem içinde SSCB dağılmış Kafkasya ile Orta Asya bölgelerinde zayıf ülkeler ortaya çıkmış ve ciddi bir güç boşluğu oluşmuştur. İran için bu durum dezavantaj haline gelmiştir. Zira oluşan güç boşluğunu ABD'nin yanlısı olarak görülen Avrupa ve İsrail tarafından doldurulma olasılığı peydah olmuştur. Nitekim İran, Rusya ile birlikte ilişkilerini geliştirmeye çalışmış buna bağlı olarak Orta Asya ve Kafkasya bölgeleri bağlamında ortak karar vermeye çalışmışlardır.

Rusya- İran ilişkilerinde Rusya'nın iki temel çıkarı bulunmaktadır. Birincisi Rusya, Ortadoğu bölgesinde İran'ı bir kale olarak görmesi, ikinci olarak Rusya için İran'ın stratejik bir silah pazarı olarak görmesidir.

ABD'ye yapılan 11 Eylül saldırılarında ABD, Irak Orta Asya ve Afganistan bölgelerine konuşlanmış bu bağlamda İran ve Rusya adına tehlike oluşturmuştur. Bu çerçevede İran ve Rusya'nın ortak paydada buluşarak hareket etmelerine ve sıcak temaslarını artırmalarına neden olmuş ancak bu yakınlaşma dahi iki ülkenin aralarındaki birtakım sıkıntıların çözümlenmesine imkan tanımamıştır. Bu gelişmeler ışığında Rusya Volga nehrini hakimiyet altına aldıktan sonra Hazar denizine yolu açılmış ve Gülistan, Türkmençayı anlaşmaları ile birlikte paylaşılan Hazar denizinde İran'ın da söz hakkı bulunmuştur. ⁸⁰

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Hazar denizi çevresindeki zenginlik, bölge üzerinde rekabet eden ülkelerin sayısı artmıştır. Bu artış bölgeyi daha stratejik hale getirirken bölge üzerinde bulunan kaynaklarda birden fazla ülkenin söz sahibi olmasını gündeme

⁷⁹Çomak, İ. (2018, Nisan). **Turksam**. Nisan 2018 tarihinde Turksam: <http://www.turksam.org/tr/a666.html> adresinden alındı

⁸⁰Çomak, İ. (2018, Nisan). **Turksam**. Nisan 2018 tarihinde Turksam: <http://www.turksam.org/tr/a666.html> adresinden alındı

getirmiştir. Zira bölgenin petrol ve doğalgaz bağlamında zengin oluşu bu ülkeler arasında paylaşırma konusunda da sıkıntılar yaşanmasına neden olmuştur. Rusya, İran ile birlikte olumlu ilişkilere girmek zorundadır. Bu çerçevede Rusya ve İran Hazar denizinin kıyıdaş olan ülkelerle paylaşılmasını önermekte olmasına rağmen bu durum en çok da İran'ı etkileyecektir. Çünkü SSCB'nin dağılmasının ardından peydah olan diğer devletlerle var olan kaynakların paylaşılması eşitlik bağlamında olmayacaktır. Herkes var olan bu pastadan eşit pay almayacaktır. Sonuç olarak Hazar sorunu hala çözülmüş değilken uluslar arası mesele haline gelmiştir. Dünyadaki petrol kullanımında Ortadoğu bölgesi ve Körfezlere olan bağımlılığın azalması bağlamında Hazar denizinin güvenliği önemli rol oynamaktadır.⁸¹

Rusya- İran arasında zaman zaman sıkıntılar yaşansa da iki ülke arasındaki ilişkiler stabil ve yoğun bir şekilde devam etmiştir. Zira Rusya, İran ile silah pazarlığına devam etmesi buna bağlı olarak İran'ın Rusya destekli 2007 yılının ilk çeyreğinde Buşehr'de nükleer santral kurması bu duruma en iyi örneklerdir. Nitekim iki ülkenin sıcak ikili ilişkileri BM'nin İran'a dair uygulamış olduğu yaptırımlar bağlamında yavaşlamaya başlamıştır. BM, İran'ın nükleer santralleri konusunda şeffaf olmadığını belirtmiş buna bağlı olarak İran'ın uluslar arası kuruluşlarla işbirliğine girmemesinden dolayı ABD destekli yaptırımlar uygulamıştır.⁸²

Sonuç olarak Rusya, İran'ı ne kadar nükleer santral konularında destekliyor gibi görünse de ülkeden tehdit de algılamaktadır. Zira Orta Asya, Hazar denizi ve Kafkasya bağlamında ortak payda da ki ilişkilerinde etkili olacağını aynı zamanda ABD ve İran'ın ikili ilişkilerindeki net olmayan durumlar Rusya'da ciddi bir tehlike oluşturmaktadır. Tüm bunlara bakıldığında Rusya, İran'ın nükleer bir güce sahip olmasını içten içe istemeyecektir. Nihayetinde bu tehditler Rusya için tehlike oluştursa da ortak çıkarlar bağlamında İran'a yapılacak herhangi bir askeri müdahaleyi de istemeyeceği aşikardır.

⁸¹Özkan, G. (2007). **ABD-İran Arasında Nükleer Güç ve Güvenlik Sorunu**. Akademik Perifektif , s.20-22.

⁸²Karakılçık, Y. (2011). 'Bölgesel Su Anlaşmazlıklarının Küresel Çatışmaya Dönüşme Riski: Fırat ve Dicle Örneği,Uluslar Arası Hukuk ve Politika (Cilt 2). Ankara: IQ.s.258

2.3.4.Rusya'nın İsrail Politikası

ABD, İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Japonya'nın ekonomisine ciddi önem vermiş buna bağlı olarak ABD bu gelişmeyi desteklemiştir. Almanya'nın ekonomik açıdan güçlü olduğunu da baz alarak hareket eden ABD, Almanya'ya destek vermiş buna bağlı olarak AB tarafından tek para birimi oluşturulmasını da onaylamıştır. Bunları yapmasının tek amacı global tek süper güç olma yolunda dost çevresine ihtiyacının olmasıydı. Bu gelişmeler bağlamında dönem içinde karşı karşıya olan ABD- SSCB arasında buzlar devam ederken ABD'nin dost edinme stratejisini SSCB'de gerçekleştirmektedir. Ancak, SSCB'nin mantalitesinde rekabet kavramı bulunmadığından bu durum karşısında zayıf kaldığı söylenebilmektedir.⁸³

Nihayetinde global güç olma bağlamında kendilerine dost edinmeye çalışan SSCB ve ABD, Ortadoğu bölgesini geçemeyeceklerdir. Bu bölge üzerinde etkin olan ülke dünyada etkindir mantığı ile birlikte iki ülke Ortadoğu bölgesindeki ülkelerle sıcak temaslar kurmaya çalışmışlardır. ABD'nin dönem başkanı olan Truman, İsrail devletinin kurulması bağlamında olumlu oy kullanarak İsrail devletinin kurulmasına yeşil ışık yakmış ve İsrail kurulmuştur. Buna bağlı olarak ABD, İsrail devletini ilk tanıyan ülke olmasıyla bilinmektedir. SSCB ise de jure olarak İsrail devletini tanımıştır.⁸⁴

Ortadoğu bölgesinin en önemli sorunlarından biri Soğuk Savaş yılları itibariyle Arap-İsrail çatışmalarının merkezi olmuştur. Putin'in devlet başkanlığına geldiği 2000 yılına kadar bu sorunlar devam etmiştir. 2005 yılında ise Ortadoğu bölgesinde Hamas yeni bir seçim kazanmış buna bağlı olarak İsrail Lübnan üzerinde yeni bir güç kullanmıştır. Zira bu gelişmeler bağlamında Rusya, ABD'nin tek yönlü Ortadoğu politikasının yanlış oluşunu eleştirmiş çok yönlü bir sistem üzerinde ilerlemesi gerektiğini belirtmiştir. Bu çerçevede Rusya'nın, Ortadoğu bölgesinde yeniden aktif rol oynamak adına bu şekilde bir polemiğe girdiği düşünülmektedir.⁸⁵ İsrail- ABD ilişkilerinin olumlu yönde

⁸³Kurumu, T. D. (2018). **Türkiyede'ki Suriyeliler**. Ankara: Uluslararası Pirireis Kültür Ajansı.s.411

⁸⁴Bingöl, O. (2015). **Krizlerin Uluslararasılaşması: Rejime Karşı Protestolardan Bölgesel Çatışmaya Suriye Örneği**. Ankara: IQ .s.42

⁸⁵ Bıyıklı, M. (2007). **Bir Merkez Dünya olarak Afriavasya Stratejiler Çemberinde Türkiye ve Ortadoğu**. Stratejik Araştırmalar Dergisi ,s. 25-28.

seyretmesi, geçmiş dönemden Putin dönemine kadar olan süreçte Ortadoğu bölgesinde Rusya'nın güç kaybetmesi Rusya'nın aleyhine sonuçlar getirmiştir. Sonuç olarak İsrail Ortadoğu bölgesinde Rusya'nın yalnızlaştırılması adına çaba göstermiştir. İsrail'in Rusya'nın yalnızlaştırma politikasındaki temel amacının Suriye sınırında bulunan Golan Tepeleri'nin İsrail tarafından işgal edilmiş olması buna bağlı olarak Rusya destekli Suriye'nin bu tepeleri geri almasını önlemek olmuştur. Rusya'nın, İsrail düşmanı olan Suriye ile birlikte işbirliği yapması buna bağlı olarak İsrail düşmanı olan diğer Müslüman ülkelerle sıcak temaslar kurmaya devam etmesi kendi çıkarlarını güçlü kılacaktır. Zira Rusya'nın, Yahudi düşmanı olan devletler ile askeri teçhizat bağlamında işbirliği içinde olması İsrail'in açısından olumsuz olduğu bilinmektedir. Rusya'nın askeri mühimmat konusunda elinin güçlü oluşu İsrail ve yandaşı devletleri epey korkutmaktadır.

Sonuç olarak Rusya, Ortadoğu bölgesinde yeniden güçlenmek istiyorsa izlemiş olduğu çok yönlü politikanın istikrarını sağlaması gerekmektedir. Nitekim Yahudi düşmanı devletlerle işbirliği içinde bulunması İsrail'i korkutmaktadır. Rusya'nın bölge üzerinde etkin rol üstlenmesi açısından atması gereken en önemli adım Arap- İsrail savaşı bağlamında geri planda kalmayı tercih etmesidir.⁸⁶

⁸⁶ Çelik, A. H. (2015). **Buazizi'den Rabia'ya, Trablus'tan Şam'a Arap Baharının Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme.** Dergi Park , s.35-36.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTADOĞU'DA TERÖR GRUPLARI VE FAALİYETLERİNİN TÜRKİYE'YE ETKİSİ

3.1.ORTADOĞU GENELİNDE TERÖR GRUPLARI VE FAALİYETLERİ

3.1.1. Suriye Krizi

Ortadoğu Bölgesinde coğrafi konumu itibariyle önemli pozisyonda olan Suriye, hem kendi bölgesinde hem de Arap dünyasında stratejik bir yere sahiptir. Türkiye'ye olan sınır komşuluğu, İran, Irak ve Hizbullah arasındaki işlevi sayesinde Tel Aviv, Tahran, ve Ankara gibi bölgelerde önemli bir yer tutmaktadır.⁸⁷

2011 yılında Mısır ve Tunus' da başlayan Arap ayaklanması Suriye'ye de sıçramıştır. Sadece yürüyüş şeklinde başlayan Suriye' deki ayaklanma, Esad yönetiminin halka ateş açmasıyla bir isyana dönüşmüş ve büyük bir kriz oluşturmuştur. Bu kriz Suriye'nin diğer şehirlerine de sıçrayarak hızla büyümüştür. Esad yönetimi Suriye'de yeni reformlar yapmak istemiş fakat, Suriye halkı bu reformları kabul etmediği için ayaklanma gerçekleşmiştir. Muhalefetin, Esad yönetiminden bazı talepleri olmuştur. Muhalefetin yapmış olduğu bu talepler doğrultusunda Esad yönetimi taleplerin üzerinde kendi çıkarları doğrultusunda değişiklikler yapmış ve kendi çıkarları gözetilerek yapılan bu değişiklikleri Suriye halkı kabul etmemiştir. Esad, yapmayı planladığı reformlardan ne kadar olumlu bahsediyor olsa da reform maddelerinde yazılı olanlar halka ağır gelmiştir. Reformu kabul etmeyen Suriye halkının ayaklanması üzerine Esad, olağanüstü hal durumunu kaldırmış, muhalefetin aktif ve güçlü olduğu noktalara saldırmış ve binlerce ölüme neden olmuştur.⁸⁸

Olayların en başında reform isteyen halk, iktidarın düşmesini talep etmiştir. Fakat, iktidar muhalefetin isyanının bastırılması için ağır güç uygulamış ve halka silahlı güç gösterilerinde bulunmuştur. Bu bağlamda, Suriye'de gerçekleşen bu durum bir iç savaş haline dönüşmüştür. Yönetim ve Muhalefet karşı karşıya gelmiştir. Bu çerçevede, on

⁸⁷Sarıkaya, Burak (2015, Eylül). *Suriye İç Savaşı Perspektifinde Geçmişten günümüze Rusya-Suriye ilişkileri*. Tasam , s. 1-10.

⁸⁸Sarıkaya, Burak (2015, Eylül). *Suriye İç Savaşı Perspektifinde Geçmişten günümüze Rusya-Suriye ilişkileri*. Tasam , s. 12

binlerce Suriyeli ölmüş, yaşayanlar kent içinde yerlerinden edilmiş ya da ülkelerini terk etmişlerdir. Suriye'deki bu olaylar büyük bir kriz oluşturmuş, hem bölgesel hem de küresel anlaşmazlıklara neden olmuştur.

Uluslararası ilişkilerde Suriye krizi küresel bir anlaşmazlık oluşturmuştur. Uluslararası arenada ülkelerin dış politikalarına müdahale ederken 2 şekilde müdahale edilmesi ön plana çıkmıştır. Birincisi, Rusya ve Çin gibi ülkelerin benimsediği Vestalfanyan görüşüdür. Bu görüşü savunan ülkelerin devletlerin iç işlerindeki meselelerine müdahale etme hakkı vardır. İkincisi ise, Batılı devletlerin savunduğu görüş, ülke yönetimlerinin egemenlik durumları göz önüne alınarak insan hakları ihlallerinde durumlar ciddi boyutlara taşındığında dış müdahale yapabileceklerini savunmuştur. Bu iki görüş Suriye krizinde karşı karşıya gelerek boy göstermiş ve halen devletlerarasında tartışma konusu olmaya devam etmiştir.⁸⁹

Suriye krizinde Esad yönetimi, bölgedeki Kürtlerin muhalefete katılmasını önlemek amacıyla PKK,PYD,KCK terör örgütüyle paralel hareket etmiş ve birlikte kararlar almaya başlamışlardır.

Bu çerçevede krizin neden olduğu bölgesel ve küresel anlaşmazlık bölge içinde mezhep gerilimlerine de neden olmuştur. Bu durum PKK,KCK ve sığınmacıların oluşturduğu örgütlerin Ortadoğu bölgesinde kendilerine yeni bir alan yaratmaları Türkiye'nin güney sınırında istikrarsızlığa neden olmuştur.⁹⁰

Suriye'deki ayaklanma Arap dünyasındaki ayaklanma gibi kısa bir zaman içinde ses getirmemiştir. Bu bağlamda Arap dünyasındaki iktidarın düşürüldüğü dönemde, Suriye'deki buhranın yeni yeni başlamış olması ve buna bağlı olarak Arap ülkelerindeki ayaklanmalar kısa zamanda dikta yönetimin düşürülmesini sağlamış olsa da, Suriye'deki ayaklanmanın üzerinden yıllar geçmesine rağmen Esad yönetimi düşürülememiş varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

⁸⁹Bolat, D. (2014, Aralık). **Türkiye'nin Orta Doğu Politikası'nın Genel Çizgisi ve Bu Politikada Etkili Olan Faktörler**. Akademik Perspektif Enstitüsü , s. 3.

⁹⁰Bolat, D. (2014, Aralık). **Türkiye'nin Orta Doğu Politikası'nın Genel Çizgisi ve Bu Politikada Etkili Olan Faktörler**. Akademik Perspektif Enstitüsü , s. 5

Nitekim, Suriye Krizi, halen devam etmekte olup Esad kendi reformlarını kabul ettirene kadar muhalefetle karşı karşıya gelmeye devam edecek gibi görünmektedir. Bu çerçevede Suriye’de oluşan silahlı grupların artarak devam edeceği öngörülmektedir.

3.1.2.Ortadoğu’daki Silahlı Unsurlar

El Nusra Cephesi

Suriye iç krizinden sonra peydah olan silahlı bir örgüttür. 2013 yılı itibariyle EL Kaide örgütüne bağlı olduğunu açıklayan örgüt, Suriye’de büyük bir ilam devleti kurmayı amaçlamaktadır.⁹¹

Dhkp-C

Sol görüşe sahip bir terör örgütüdür. Suriye’de askeri kampları bulunmaktadır. Bu kamplarda eğitimlerini alarak Türkiye’de kanlı terör eylemleri düzenlemektedirler.

Türkiye’de yaptığı eylemlerden birinin Türkiye Cumhuriyeti Savcısı Mehmet Kiraz’ın öldürülmesi olmuştur.⁹²

Işid-Deaş

Irak Şam İslam Devleti olarak bilinen İŞİD, Türkiye’de DEAŞ olarak anılmaktadır. Bu örgütün amacı Ortadoğu bölgesinde İslam devleti kurmaya çalışmaktadır. İlk olarak El Kaide örgütüne bağlı olarak çıktıkları bu yolda daha sonraları kendilerini bağımsız hale getirerek en kanlı terör saldırılarına ve infazlara sebep olmuştur.⁹³

Pkk-Pyd

Diyarbakır’da 1978 yılında Abdullah Öcalan tarafından oluşturulan bir örgüttür. İlk eylemini 1984 yılında Türkiye’de gerçekleştirmiştir. O yıllardan bugüne Türkiye’nin en çok savaş verdiği bir terör örgütüdür.

⁹¹ Kakişim, C. (2017). **Türkiye’nin Enerji Merkezi Ülke Olma Hedefi Açısından Bölgesel Riskler Ve Bölgesel Firsatlar**. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , s.435-440.

⁹²Kakişim, C. (2017). **Türkiye’nin Enerji Merkezi Ülke Olma Hedefi Açısından Bölgesel Riskler Ve Bölgesel Firsatlar**. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , s.445

⁹³Günel, A. (2015). **Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye**. İstanbul: IQ.s.101

PKK'nın uzantısı olan Kongra-Gel, KADEK, HPG, JYA STAR, KCK, TAK isimleri adı altında PKK faaliyet göstermektedir.

PKK terör örgütü geçmişten günümüze kadar Türkiye'nin çözümleyemediği bir terör sorunu olarak karşımıza gelmektedir. Günümüze bakıldığında örgütün Suriye uzantısı olan PYD, YPG olduğu bilinmektedir.

El-Kaide

Adını sıkça duyduğumuz Usame bin Ladin tarafından kurulmuştur. Dünya üzerinde bir İslam örgütü kurmayı amaçlayan örgüt, 11 Eylül saldırılarının da başını çekmektedir. Bu bağlamda dünya gündemine oturmuş olan El Kaide, Türkiye ve diğer ülkeler tarafından alt oluşumlarıyla birlikte terör örgütü olarak bilinmektedir.

3.2.SURİYE GENELİNDE SİLAHLI GRUPLAR VE FAALİYETLER

Suriye Cumhuriyeti'nde, 2011 yılında barış ve demokrasi adına halk ayaklanması başlamıştır. Nitekim başlarda amaç ülke için barış ve demokrasi talebi olsa da sonraları eli silahlı örgütlerin kurulması ve bu örgütlerin kanlı infazlarda bulunmasına kadar gitmiştir.

2011 yılından günümüze kadar devam eden Suriye iç krizinde bir çok silahlı grup oluşmuş aynı zamanda bu silahlı gruplar kendi içlerinde oldukça bölünmüşlerdir. Suriye ordusundan ayrılan askerlerin kurduğu örgütler, İslamcı örgütler ve diğer örgütler olarak kendilerini isimlendirmişlerdir. Bugün baktığımızda genel olarak 120 bin direnişçi sayısı olduğu bilinmektedir.⁹⁴

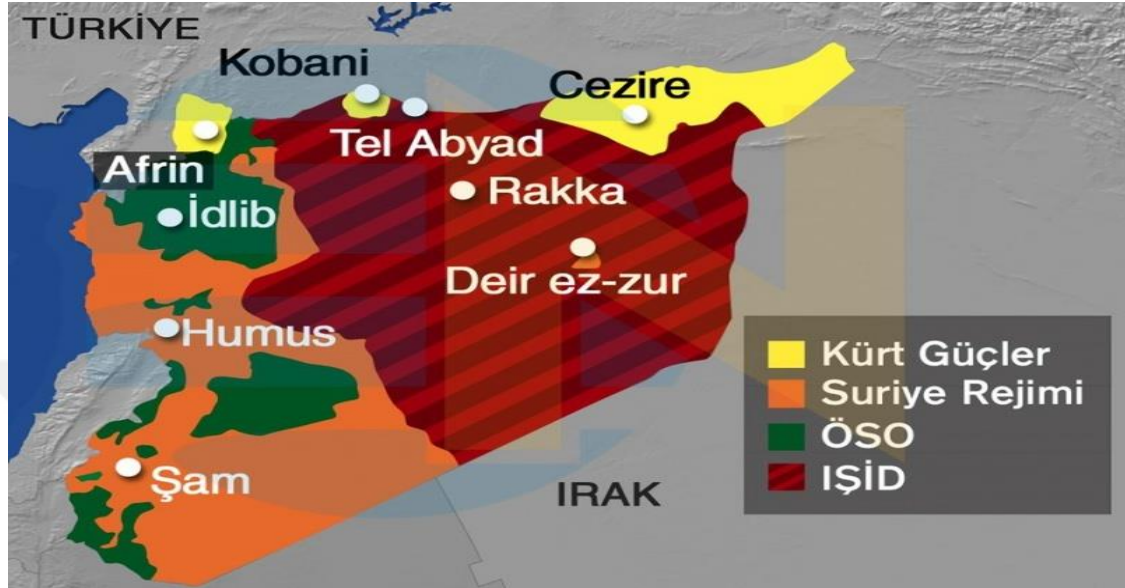
Suriye'de bulunan bu silahlı örgütlerden bahsedilmek için detaylarını incelememiz gerekmektedir.

⁹⁴ Atası, B. s. (2012, Nisan). **Türkiye- Ortadoğu- Kafkasya ve Balkanlar**. Aljazara Turk , s. 2.

3.2.1.SURİYE’DEKİ SİLAHLI GRUPLAR

Özgür Suriye Ordusu(ÖSO)

Harita 5- Özgür Suriye Ordusu

Kaynak: <https://www.aljazeera.com/> sitesinden alıntılanmıştır.

Yukarıdaki görselde görüldüğü üzere 2016-2017 yılları arasında Suriye üzerindeki belli başlı örgütlerin renkleri belirtilmiştir. Özgür Suriye Ordusunun rengi yeşil olmakla birlikte Suriye'nin İdlib bölgesinde daha yoğun oldukları görülmektedir.

ÖSO, Suriye iç krizinin başladığı ilk yıllarda kurulmuştur. Her örgütün bir lideri olduğu gibi ÖSO'nun lideri de Abed El Alia Başar'dır. ÖSO örgütünü oluşturan toplam kişi sayısının 40 veya 50 bin civarı olduğu bilinmektedir.

Bu silahlı örgüt hem itidalli yaklaşımıyla hem de itidalsiz yaklaşımlarıyla bilinmektedir. Bu bağlamda Uluslararası arenada kendinden oldukça söz ettirmiştir. Özgür Suriye Ordusu'nun Avrupa ve Amerika'dan destek aldığı bilinmektedir. Özgür Suriye Ordusu, Suriye iç krizinin başından bu yana gündemde olmuştur. Bu sayede savaş süresince Körfez ülkelerinden ve ABD'den silah ve para yardımı almışlardır.

Özgür Suriye Ordusu'nun kurduğu alt birlikler, Suriye Şehitleri Birliği, Cabel A-Zawiyya Şehitleri Birliği, Suriye'nin Özgür Doğmuş Evlatları Birlikleri de bulunmaktadır.

Özgür Suriye Ordusu, Suriye ordusundan ayrılmış askerlerin kurduğu bir silahlı örgüttür. Suriye ordusunu terk eden askerlerin oluşturduğu örgütlerin üç kolu daha bulunmaktadır. Bunlardan kısaca bahsetmek gerekmektedir.

Yüksek Askeri Konseyi(YAK)

YAK silahlı grup, 2011 yılında kurulmuş olup, Suriye Ordusundan istifa eden Tuğgeneral Mustafa Şeyh'in liderliğini üstlendiği bir örgüttür. Kurulan bu örgüt, Özgür Suriye Ordusu'nun nasıl bir strateji üzerinde ilerleyeceğini planlayan birim olarak bilinmektedir.⁹⁵

Tuğgeneral Mustafa Şeyh 2011 yılında Suriye buhranının olduğu sırada ordudan ayrılmış ve muhalif gruplara katılmıştır. Türkiye'de bulunan Apaydın Kampı'ndan ÖSO'nun yaptığı tüm operasyonları takip etmiştir. Esad'ın komutası altında görev yapmak istemeyen Tuğgeneral Şeyh, ÖSO'nun liderliğini devralacağı sırada Esad tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede Esad ve Şeyh arasındaki bu çekişme 2012 yılında son bulmuş ve çözümlene yoluna gidilmiştir. Yapılan uzlaşma doğrultusunda Esad, ÖSO'nun yaptığı operasyonları yönetecek, Tuğgeneral Şeyh ise YAK'ın komutanı olarak ÖSO'nun yaptığı operasyonların planlamasını yapacaktır.⁹⁶

Suriye Ulusal Ordusu

Tümgeneral Muhammed Hac Ali yönetiminde bulunan Suriye Ulusal Ordusu, 2012 yılında muhalefeti birleştirme amacıyla kurulmuş bir silahlı örgüttür.⁹⁷ Birleştirme sürecinin Suriye Ulusal Ordusu altında toplanıp yürütülmesi gerektiğini savunan Tümgeneral Hac Ali, ordudan Suriye iç krizinin birinci yılından sonra ayrılmasından dolayı muhalifler arasında tepki çekmiştir. Bu bağlamda Batılıların yönlendirmesiyle

⁹⁵Basma Atasi, ., s. (2012, Nisan). **Türkiye- Ortadoğu- Kafkasya ve Balkanlar**. Aljazeera Turk , s.10

⁹⁶Güngörmüş, G. K. (2015). **'Ortadoğu Merkezli Radikal Örgütler ve Türkiye'ye Etkileri**. Ankara: Stratejik Analiz. S.755-760

⁹⁷ Güngörmüş, G. K. (2015). **'Ortadoğu Merkezli Radikal Örgütler ve Türkiye'ye Etkileri**. Ankara: Stratejik Analiz. S.765

hareket edilmekle suçlanmaktadır.⁹⁸ Bu dönemde Esad'ın yakın dostu olarak bilinen General MenafTlas Fransa'ya gitmiştir. Tümgeneral Hac Ali'ye katıldığı yönündeki dedikodular ve General Tlas'ın Fransa'ya gittiği dönemde gündeme gelmesi muhalifler tarafından sert tepkiler görülmesine neden olmuştur. Fransa'nın iki ismi kasıtlı olarak öne çıkarma düşüncesi Suriye Ulusal Ordusu üzerinde etkinlik kurma çabalarından biri olduğu düşünülmektedir.⁹⁹

Tümgeneral Adnan Selvu, Suriye'deki silahlı muhalifleri birleştirmeye çalışan isimler arasında olduğu bilinmektedir.

Suriye Devrimi Ortak Askeri Komutanlığı

2012 yılında Suriye Ordusundan istifa eden Tümgeneral Adnan Selvu'nun yönetiminde bulunan bir silahlı örgüttür. Suriye Silahlı muhalif örgütlerinden en yeni kurulan örgüt olarak bilinmektedir. Türkiye'de bulunan Apaydın Kampı'nı terk eden Suriye'ye geri dönen subaylar tarafından kurulmuştur. Suriye'de bulunan Tugay ve komutanlıkları birleştirme amacıyla kurulmuştur.

Irak Ve Şam İslam Devleti (İŞİD)

Irak İslam Şam Devleti(İŞİD) adını sonradan alan terör örgütü ilk olarak 1999 yılında Afganistan'da Ebu Musab el-Zerkavi öncülüğünde Tevhid ve Cihad örgütü adıyla kendinden söz ettirmiştir. 2001 yılında Irak bölgesinin kuzeyine geldiği bilinen terör örgütü, 2004 yılında El Kaide bağlantılı Irak El Kaidesi olarak isim değiştirmiş ve bölgede konuşlanmaya başlamıştır. Bu yıllar içinde ABD etkisine karşı savaşmış olan terör grubu 2011 yılında Mısır merkezli halk ayaklanmasının ardından ismini Irak ve Şam İslam Devleti olarak değiştirmiş ardından aynı yıl içinde ABD'nin Irak üzerindeki işgal gücü etkisini kaybetmesinin ardından örgüt yeniden güçlenmeye başlanmıştır.

Mısır merkezli halk ayaklanmasının Ortadoğu bölgesindeki diğer ülkelere sıçramasıyla birlikte özellikle Suriye'de kriz ciddi boyutta yaşanmıştır. İŞİD silahlı örgütü Suriye iç

⁹⁸ Bal, İ. (2012). *Hizbullah journal of Turkish Weekly*. İstanbul: IQ Kültür Yayınları.s.17

⁹⁹Güngörmüş, G. K. (2015). 'Ortadoğu Merkezli Radikal Örgütler ve Türkiye'ye Etkileri. Ankara: Stratejik Analiz. S.768

kriziyle birlikte ülkede konuşlanmış bir örgüttür. IŞİD, kendini Suriye ve bilhassa Irak bölgelerinde kanlı vahşetleriyle 2014 yılında sesini fazlasıyla duyurmuştur.

IŞİD terör örgütü El Bağdadi öncülüğünde 2013 yılında adını değiştirmiş ve varlığını ilan etmiştir. Bu bağlamda ülkenin kuzeyinde bulunan El Kaide terör örgütü IŞİD' in bu varsayımını yok saymış ve iki örgüt arasında kopmalar yaşanmıştır. Bu çerçevede ülkenin kuzeyinde konuşlanan El Kaide ve alt kolu diyebileceğimiz El Nusra Cephesi'nden, bölgenin hakimiyetini vahşice aldığını söylemek mümkündür.

Bu çerçevede IŞİD, farklı prensiplere sahip olan bir silahlı örgüttür. Kendilerine açık hedefler belirlemekte ve bu hedeflerin ulaşılabilir ihtimalinin uzak olduğu bilinmektedir.

Harita 6-Irak Şam İslam Devleti'nin Hakim Olduğu Bölgeler

Kaynak: <https://www.aljazeera.com/> sitesinden faydalanılmıştır.

Yukarıdaki haritada görüldüğü gibi 2016-2017 yılları arasında IŞİD kuzeydoğu Suriye'de oldukça etkindir. IŞİD bu bölge üzerinde kanlı ve agresif bir şekilde hakimiyet kurmuştur. Bu bağlamda Kürtlerin kuşatmış olduğu bölgeler haricinde Irak

ile sınır kalmaksızın IŞİD kuşatması altındadır. Halen Suriye’de Abu Kemal bölgesi ve deirezzor bölgesinde IŞİD hüküm sürmektedir.¹⁰⁰

IŞİD ülkenin kuzeydoğusuna hakim olduğu kadar güney bölgesine de hakim olmak istemektedir. Halep bölgesine kadar uzanmak isteyerek ülkenin her yerinde belirli hakimiyetler oluşturmayı sağlamaktır.

IŞİD tüm bölgelere sahip olarak kendine küçük bir dünya yaratma amacı gütmektedir. Irak ve Suriye bölgelerinde Hilafet ilan etmek isteyen örgüt başına EL Bağdadi gibi bir halife getirmek istemektedirler. Bu çerçevede bölge üzerinde geniş coğrafyalara sahip olmak için çaba göstermektedirler.

IŞİD en vahşi katliamları yapmakla birlikte bu katliamları yalnızca bölgesel değil küresel düzeyde de tehdit oluşturmaktadır. Fakat bu kanlı infazların yanı sıra sosyal yardımlar konusunda da kendinden söz ettirmiştir. Bölgedeki vatandaşlara makarna, kömür yardımları yapmaktadır.¹⁰¹ Bu ikili davranışın nedeni hem bölgede bulunan halkın sempatanlığını kazanmak hem de siyasi dengelerde oluşan istikrarsızlıklarda militan desteği sağlayarak hüküm sürmeye çalışmak amaçlı olduğu düşünülebilir.

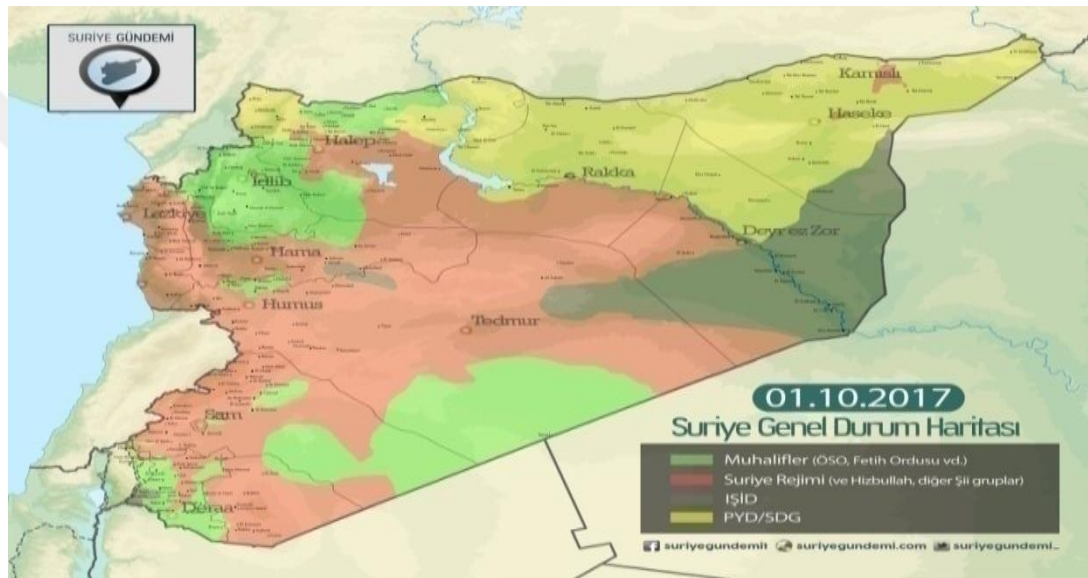
IŞİD genel olarak Suriye’nin kuzey bölgesinde hakimiyet kurmuştur. Bu bağlamda benzin istasyonları, fırınlar, bankalar ve en önemlisi petrol kuyuları da bölgenin kuzeyinde yer aldığından IŞİD silahlı örgütü bu merkezlerinde sahibi konumundadır. Lakin IŞİD’ in yaptığı kanlı terör eylemleri ve Suriye’nin kuzey bölgesine hakim olması sınır komşularını oldukça rahatsız etmiştir. Bu bağlamda ABD’nin yönetiminde Irak ordusunun 17 Ekim tarihinde Musul operasyonunu başlatmasıyla IŞİD terör örgütü bölgede hakimiyet kaybetmeye başlamıştır. Bu operasyonlar doğrultusunda Suriye’nin kuzey bölgesinde bulunan sınır komşularından biri olan Irak’ın Musul kentine de hakim olduğu bilinen IŞİD kanlı terör örgütünün izlerinin silindiği bilinmektedir. Irak ordusunun yaptığı kuşatmalara karşı koyamayan IŞİD örgütü, elinde bulundurduğu en büyük kalesi olan Musul’u kaybetmiş oldu.

¹⁰⁰ Basma Atasi, ., s. (2012, Mayıs). **Türkiye- Ortadoğu- Kafkasya ve Balkanlar**. Aljazara Turk , s.15

¹⁰¹ Basma Atasi, ., s. (2012, Mayıs). **Türkiye- Ortadoğu- Kafkasya ve Balkanlar**. Aljazara Turk , s.18

İŞİD iktisadi açıdan en çok finanse edilen bir örgüttür. Nitekim kanlı infazları düşünüldüğünde ve konuşlanmış olduğu bölgeye bakıldığında finans kaynağının, fidye alınması, bağış yapılması ve sınırsız sayıda kaçakçılığın yapıyor olması örgütün gelirinin 2.4 milyar doları gördüğü bilinmektedir. Yapılan kaçakçılıklar arasında bulunduğu bölge itibariyle petrol kaynaklarının hakimiyetini alan İŞİD, petrolün rafinerisini sağlayarak gerek satışını yaparak gerekse kaçak yollardan kazancını sağlamaktadır.

Harita 7- İŞİD Terör Örgütünün 2017 Yılında Konuşlandığı Bölgeler

Kaynak: <https://www.aljazeera.com/> sitesinden alıntılanmıştır.

Yukarıdaki haritada görüldüğü üzere İŞİD terör örgütünün Ekim 2017 tarihli genel durumu verilmiştir. Irak ordusunun yaptığı operasyonlar çerçevesinde İŞİD örgütünün hakimiyet alanının küçüldüğü gözlemlenmektedir.

Bu çerçevede günümüze bakıldığında Suriye’de İŞİD’in kontrolünde olan toprakların çoğunu kaybettiği bilinmektedir.

Bağımsız Direnişçiler

Bağımsız direnişçiler Özgür Suriye Ordusu ile ilişkilendirilebilir bir örgüttür. Bağımsız direnişçilerin ÖSO ile bağlantılı olması örgüte bağlılık hakkını oluşturmamaktadır.

Adından da anlaşılacağı gibi hiç bir örgüte bağlı olmayan bağımsız direnişçiler Türkiye ve Katar gibi ülkelerin desteğini aldıkları bilinmektedir.

Bağımsız direnişçi silahlı örgütleri iki grupta ortaya çıkmaktadır. Peygamberin Zürriyeti Bölükleri ve El Asala Watanmiya şeklinde gruplanmışlardır.

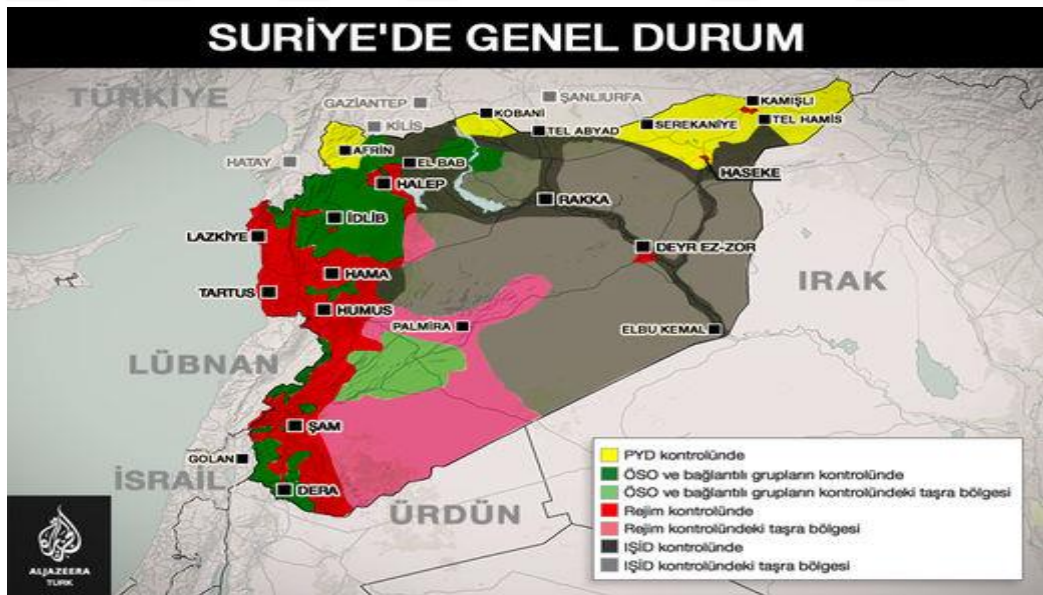
Peygamberimizin Zürriyeti Bölükleri

PZB silahlı örgütü İslami amaçlı kurulmuş bir örgüttür. 2012 yılında kurulan bu örgüt kırk farklı İslam oryantasyonlu gruplar tarafından ortaya çıkmıştır. Özgür Suriye Ordusu ile ikili ilişkileri iyi olan Peygamberimizin Zürriyeti Bölükleri, Irak ve Şam İslam Devleti silahlı örgütü ile savaş halindedir.

El Asala Watanmiya

Bir diğer İslami silahlı örgüt ise El Asala Watanmiya gruplarıdır. Bu grup 2012 yılında kurulmuş ve yaklaşık olarak 13 bin savaşçıdan oluşturulmuştur. Bu silahlı örgüt genel olarak Suriye'nin her yerinde faaliyet göstermektedir.

Harita 8- Suriye'deki Terör Grupları

Kaynak: <https://mapchart.net/> sitesinden faydalanılmıştır.

2016-2017 yılları arasındaki Harita üzerinde görüldüğü gibi bu İslami koalisyon silahlı örgütleri koyu yeşil ve açık yeşil olarak gösterilmektedir. Genel olarak bakıldığında Suriye'nin tamamında faaliyet gösteriyor gibi görülseler de özellikle Halep ve Bedir Azur bölgelerinde yoğunlaşmışlardır.

İslami Cephe

Kuruluş yılı 2013 olan silahlı örgütün lideri ZahranAluş'tur. 45bin kadar savaşçısı bulunan örgüt 7 farklı silahlı örgütten oluşmaktadır. Özgür Suriye Ordusu ve El Kaide ideolojileri altından kurulan bu örgüt diğer İslami örgütler ile arada köprü görevi görmektedir. Bu bağlamda Esad'a karşı birlik kurulmasına yardımcı olan bir silahlı örgüttür.¹⁰²

El Nusra Cephesi

Kuruluş yılı 2012 olan silahlı örgüt, lideri Abu Muhammed El Gulani'dir.Eymen El Zevahiri dünyada en çok adını duyuran El Kaide'nin lideri olan Usame Bin Ladin'nin halefi olan bir örgüttür. El Nusra terör örgütü kurulduğu yıldan itibaren kendinden oldukça söz ettirmiş ve üzerindeki baskılardan kurtulmak amacıyla isim değişikliğine gitmiştir. Bu bağlamda 2016 yılında kendine 'Şam'ın Fethi Cephesi' adını veren örgüt aynı zamanda El Kaide terör örgütü ile ilişkisini kestiğini ve bağımsızlığını ilan ettiğini duyurmuştur. El Nusra örgütü bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Heyet Tahrir el-Şam adıyla kendine çatı bir örgüt kurmuş buna bağlı olarak BM, Türkiye, ABD ve Rusya'nın terör listesine bu çatı örgütle birlikte girmiştir. 2015 yılında Suriye'nin İdlip kentine giren terör örgütü, bu bölge üzerinde de diğer muhalif gruplarla bir araya gelerek yeni bir çatı örgüt daha kurmayı başarmıştır.

Silahlı terör örgütü olan El Nusra, bölge üzerinde geliri az olmasına rağmen sosyal yardımlarda bulunmasıyla da bilinmektedir.¹⁰³

¹⁰²Keskin, C. A. (2016). 'PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi: Pyd-Ypg. İstanbul: Seta.s.102

Harita 9- El Nusra Terör Grubuna Ait Bölgeler

Kaynak: <https://mapchart.net/> sitesinden alıntılanmıştır.

Yukarıdaki haritadan da anlaşılacağı üzere El Nusra silahlı örgütü Suriye'nin Kuzeydoğusunda İdlib ve yakınlarında hükmetmektedirler.

Halkın Savunma Birliği (Ypg)

Suriye iç krizi döneminde kurulan PYD ve bunun silahlı kanadını oluşturan YPG'nin lideri Sifhan Hamo'dur. Kürtlerin, Demokratik Birlik Partisi(PYD) olarak da bilinen bu örgüt Türkiye'deki PKK terör örgütünün bir uzantısıdır. ABD, Türkiye'nin baskısı sonucu PKK,PYD,YPG'nin adını Haseke ve Menbiç bölgelerinde etnik milliyetçilik gütmeyen Süryani,Keldani,Ermeni,Arap gruplardan oluşturduğu küçük gruplarında dahil edilerek (SDG) Suriye Demokratik güçler adı altında isim değişikliğine gitmiştir.

Diğer Silahlı Gruplar

Tevhid Tugayı

18 Haziran 2012 yılında kurulmuştur. Özgür Suriye Ordusu Komutasında Halep'te kurulmuştur. Halep bölgesinde kısa sürede diğer silahlı örgütlere göre daha ön plana

çıkmıştır. Kurucusu Abdülkadir Salih olan örgütün 10 binden fazla üyesi olduğu bilinmektedir. Örgüt lideri olan Salih 18 Haziran 2012 yılında öldürülmüştür.¹⁰⁴

Ahraru Şam Tugayları

Cihatçı Selefi olarak bilinen bir örgüttür. Şam merkezinde ve kırsalında yoğunlaşmışlardır. Kendilerini ÖSO silahlı grubundan sayan Ahraru Şam Tugayları başkent Şam ve bazı kırsallarda faaliyet göstermektedirler.¹⁰⁵

Faruk Tugayları

MenafTlas'ın yeğeni olan ÜstteğmenAbdürezzakTlas liderliğini yapmaktadır. Fakat 2012 yılında görevden alınarak yerine Ebu Salih Cüneydi atanmıştır. Faruk Tugayının, Hums, Hama, Halep ve İdlib bölgelerinin kırsalında yoğun olduğu bilinmektedir.¹⁰⁶

Sahabe Tugayları

Suriye'nin başkenti olan Şam ve kırsalında yoğun oldukları bilinmektedir. Sahabe Tugaylarının üyelerinin çoğunluğu Baas ordusundan ayrılarak Özgür Suriye Ordusuna katılanlardan oluşmaktadır.¹⁰⁷

Razi Şehitleri Tugayı

Yaklaşık 800 savaşçısı bulunan Razi Şehitleri Tugayları, Şam'ın sert çatışmaların yaşandığı Mezze semtinde yoğunlaşmaktadır.¹⁰⁸

İslam Tugayı

İslamcı Tugayı, kendini bağımsız olarak ilan etmektedir. Bu örgüt 18 Temmuz 2012 yılında Şam'daki Ulusal güvenlik Merkezine yapılan saldırıda ismini duyurmuştur.¹⁰⁹

¹⁰⁴Keskin, C. A. (2016). 'PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi: Pyd-Ypg. İstanbul: Seta.s.105

¹⁰⁵ Keskin, C. A. (2016). 'PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi: Pyd-Ypg. İstanbul: Seta.s.108

¹⁰⁶Basma Atasi, . s. (2012, Nisan). **Türkiye- Ortadoğu- Kafkasya ve Balkanlar**. Aljazara Turk , s. 23

¹⁰⁷Aldirmaz, Y.'**Terör ve Ortadoğu: El Kaide, Hizbullah,İŞİD'**, 2015, s.18

¹⁰⁸Cankara, P. Ö. (2007, Mayıs). **Vladimir Putin Döneminde Rus Dış Politikasında Yapılan Değişiklikler**. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergis , s. 25

¹⁰⁹Cankara, P. Ö. (2007, Mayıs). **Vladimir Putin Döneminde Rus Dış Politikasında Yapılan Değişiklikler**. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergis , s. 15-19.

Guta Tugayları

1600 silahlı kişiden meydana gelen Guta Tugayları, faaliyetlerini Şam'ın Guta semtinde yoğunlaştırmaktadır.¹¹⁰

Şam'ın Kurtuluşu Tugayı

Şam kırsalında konuşlanan grup, Yüzbaşı FirasBeytar tarafından kuruldu. Sekiz taburdan oluşmaktadır.¹¹¹

Ulusal Birlik Tugayı

Ülkenin bütününe korumayı amaçlayan Ulusal Birlik Tugayı, Baas Rejiminin devrilmesinin ardından Suriye'yi demokratik askeri yapıda inşa etmeyi hedeflemektedir. Hareket merkezi Şam ve kırsalı olan bu örgüt disiplin ve hiyerarşiye dayanan bir sistem üzerinde ilerlemeyi planlamaktadır.¹¹²

Suriye Devrimi Şehitleri

Suriye Devrimi Şehitleri silahlı örgütü Şam'ın Kadem bölgesinde savaşmaktadırlar.¹¹³

Şam Ordusu Tugayları

Şam Ordusu Tugayları Şam kırsalında faaliyet göstermektedir.¹¹⁴

Devrimci Askeri Tugayı

Şam merkez ile Şam kırsalındaki Dariya ve Sabbara bölgesinde operasyon yapan Devrimci Askeri Konsey'i HalidHabus komuta etmektedir.¹¹⁵

¹¹⁰Cankara, P. Ö. (2007, Mayıs). **Vladimir Putin Döneminde Rus Dış Politikasında Yapılan Değişiklikler**. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergis , s. 28

¹¹¹Atasi, B. s. (2012, Nisan). **Türkiye- Ortadoğu- Kafkasya ve Balkanlar**. Aljazara Turk , s. 25

¹¹²Cankara, P. Ö. (2007, Mayıs). **Vladimir Putin Döneminde Rus Dış Politikasında Yapılan Değişiklikler**. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergis , s. 15-19.

¹¹³Kardaş, Ş. (2016). **Beşinci Yılında Suriye Kriz**. Ortadoğu Analiz , s.30-35.

¹¹⁴ Keskin, C. A. (2016). **'PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi: Pyd-Ypg**. İstanbul: Seta.s.36

¹¹⁵TayyarArı. (2007). **İran, Irak, ABD ve Petrol**. İstanbul: Alfa Basım Yayın.s.18

Rüknettin Şehitleri Tugayı

600 civarında savaşçısı olan birimin komutanı olan Ebu Reşid lakaplı Said Vaili, Şam'ın Rükneddin semtindeki polis karakolunu hedef alan eylem sırasında öldürülmüştür.¹¹⁶

Fatih'in Torunları Birliği

Halep ve kırsalında mücadele eden Fatih'in Torunları Birliği, Türkmenlerin kurduğu askeri bir yapılanma. Esed yönetiminin yıkılması ve özgür Suriye'nin inşası ortak amacı doğrultusunda ÖSO güçleri ile beraber savaşmaktadır.¹¹⁷

Türkmen Özgürleri Tugayı

Lazkiye civarında yaşayan Türkmenler tarafından kurulmuştur.¹¹⁸Suriye rejimine karşı aktif rol oynayan gruplardan birisidir.¹¹⁹

¹¹⁶ Aldırmaz, Yaşar'. 2. (2015). **Terör ve Ortadoğu: El Kaide, Hizbullah,İŞİD**. İstanbul: IQ.s.1-2

¹¹⁷Aldırmaz, Yaşar'. 2. (2015). **Terör ve Ortadoğu: El Kaide, Hizbullah,İŞİD**. İstanbul: IQ.s.3

¹¹⁸ Kardaş, Ş. (2016). **Beşinci Yılında Suriye Kriz**. Ortadoğu Analiz , s.38

¹¹⁹ Kardaş, Ş. (2016). **Beşinci Yılında Suriye Kriz**. Ortadoğu Analiz , s.38

3.3.TERÖR VE SİLAHLI GRUPLARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

3.3.1.Irak Terörizmi ve Türkiye İlişkileri

Türkiye- Irak ilişkileri geçmişi çok uzun yıllara dayanmaktadır. Gerek küresel değişimler olsun gerekse özel şartlar olsun iki ülke arasında ciddi boyutlarda krizler yaşanmıştır. İki ülke arasında yaşanan krizlerden başı çeken Musul ve Kerkük sorunu olmuştur. Zira Türkiye, Musul ve Kerkük'ün kendi sınırlarında kalmasını istemiş ve Irak hükümeti bu öneriye kati şekilde itiraz etmiştir.¹²⁰

Bu çerçevede iki ülke arasındaki parametreler iktisadi ve bölgesel Kürt sorunu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Kürt sorunu Suriye-Irak ve Türkiye üçleminde ilişkilerin şekillenmesinde etkin rol oynamıştır.

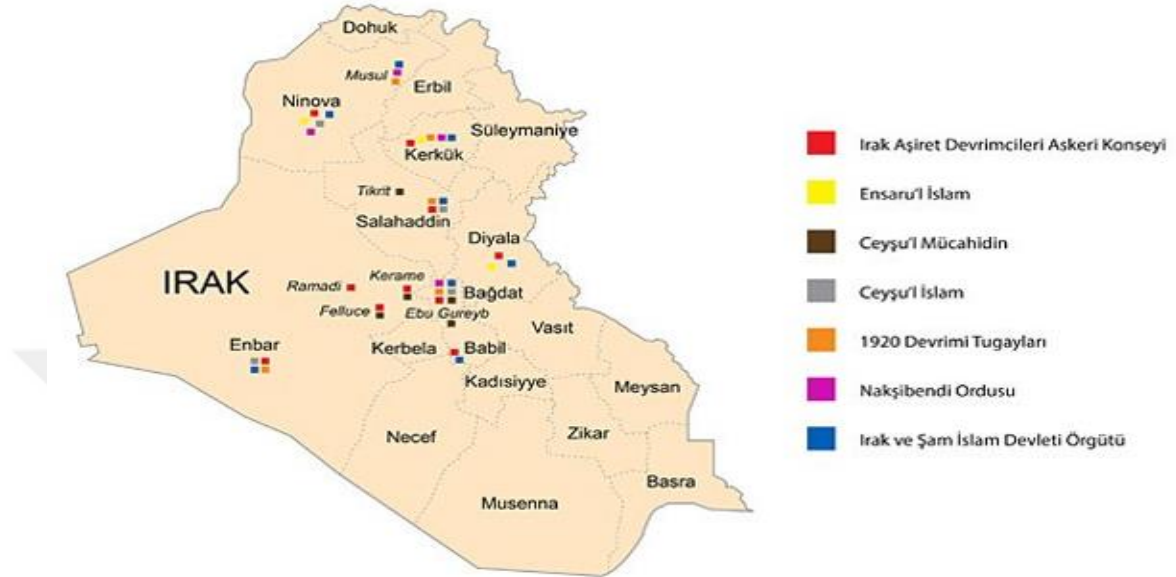
Irak hükümeti terörizme verdiği destekle bilinen bir ülke olmakla birlikte bölge üzerinde Kürt Devleti kurma çabaları doğrultusunda ülkede birçok silahlı gruplar oluşmuştur. Gerek muhalif gruplar gerekse Kürt oluşumunu destekleyen grupların oluşması ülkenin terörist yapılanmaya destek verdiği öngörüsünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda Irak bölgesinde oluşan silahlı gruplar sırasıyla şöyledir;

- ✓ Irak Aşiret Devrimcileri Askeri Meclisi, ABD'nin Irak işgaline direnen grup olarak bilinmektedir.
- ✓ Ensar El İslam örgütü, Irak bölgesinde bağımsız bir İslam devleti kurma çabasında olan bir örgüttür.
- ✓ Ceyşul İslam, El Kaide silahlı örgütüne yakınlığıyla bilinen bir örgüttür.
- ✓ 1920 Devrim Tugayları,Ehli Sünnet ve Cemaat gruplarına mensup İslami Cihad grubu olarak bilinmektedir.
- ✓ Baasçı Nakşibendi Ordusu, devrilen hükümet Saddam Hüseyin'in yardımcısı olarak bilinen İbrahim El Duri'nin liderliğini yaptığı bir örgüttür. Basa rejimini tekrar kurmayı hedefleyen örgüt olarak bilinmektedir.
- ✓ Irak Şam İslam Devleti(IŞİD), Tevhid ve cihat örgütü olarak bilinmektedir. Kendinden oldukça söz ettiren etkin grup Suriye bölgesinde de aktifliğini günümüzde de korumaktadır.

¹²⁰ Dedeoğlu, B. (2011). **Türkiye Irak İlişkileri: Doğu Batı Eksenli ve Değişkenler**. Ankara: Civitas Gentium.s.13

Aşağıdaki haritada görüldüğü üzere Irak bölgesinde bulunan adı geçen silahlı örgütlerin faal olduğu yerler gösterilmiştir.

Harita 10-Irak Bölgesindeki Etkin Silahlı Gruplar

Kaynak: <https://www.aljazeera.com/> sitesinden kullanılmıştır.

Türkiye ve Irak arasında yaşanan Musul ve Kerkük sorunu neticesinde Türkiye Irak'a karşı askeri müdahalede bulunmuştur. Bunun temel nedeni ise Irak'ın terörizme verdiği destek doğrultusunda Türkiye'ye vermiş olduğu siyasi ve ekonomik zararlar olmuştur. Türkiye, kendi ülkesine verilen terörizm destekli zarar doğrultusunda meşru müdafaa hakkını kullanarak Irak'ın Kuzey bölgesine askeri müdahalelerde bulunmuştur. Bu çerçevede iki ülke arasında sınır ve terörizm krizlerinin yaşanmasına neden olmuştur. Irak'ın yapmış olduğu terör desteklerinin sonrasında Türkiye büyük bir mağduriyet yaşamıştır. Bu bağlamda DAESH ve PKK terör grupları Türkiye'de çeşitli eylemler gerçekleştirmiş ve buna bağlı olarak Türkiye üzerinde konuşlanması Türkiye'nin tehlikede olduğunun sinyallerini vermiş durumdadır.¹²¹

Genel açıdan bakıldığında tüm bu olaylar nezdinde Türkiye ve Irak arasındaki sorunların büyüdüğü görülmektedir. Bu çerçevede Türkiye, Ortadoğu bölgesinde sözü

¹²¹ Dedeoğlu, B. (2011). **Türkiye Irak İlişkileri: Doğu Batı eksenli ve değişkenler**. Ankara: Civitas Gentium.s.15

geçen bir ülke olmasından dolayı Irak- İran ve Suriye gibi devletlerin bu sözü geçerliliği kabul etmemiş ve etmeyecek olmaları ülkeler arasındaki sıkıntıları zirveye taşıyacak gibi görünmektedir.

Sonuç olarak, IŞİD ve PKK nezdinde ki tehditler düşünüldüğünde Türkiye'nin Suriye ve Irak sınırlarının askeri güvenliğinin artırılması gerektiğini öncelik olarak baz almaktadır. Bu bağlamda Türkiye kendi çıkarları doğrultusunda Irak hükümeti ile Bağdat merkez yönetimi ışığında ilişkilerini tekrar değerlendirme yoluna gitmelidir.

3.3.2.İran Terörizmi ve Türkiye İlişkileri

İran, Ortadoğu bölgesinde lider bir ülke olarak bilinmektedir. Bunun nedeni bölge üzerinde esaslı yapısı sayesinde kendinden oldukça söz ettiren bir ülkedir. Geçmiş zamanda Türkiye ve İran arasında uzun bir geçmişinin bulunmasından İran bağlamında Türkiye önemli bir yere sahiptir. Türkiye ve İran Ortadoğu bölgesinde bulunan iki ülkedir. Zira tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yaptıkları bilinmektedir. Bu çerçevede iki ülke medeniyetlerin çatışmalarına şahitlik etmişlerdir.

İki ülke arasında Birinci Dünya Savaşı sonrasında İran'ın, Türkiye'den toprak hakkı iddia etmesiyle açılmıştır. Nitekim İran, Sevr Anlaşmasının sonucu olarak bu hakkı kendinde görmüş ve buna bağlı olarak İran'ın yapmış olduğu bu fırsatçı tavrı iki ülkenin arasının bozulmasına neden olmuştur. Geçmişten günümüze kadar İran'ın, Türkiye üzerinde oynadığı oyunlar ve ikili ilişkilere rağmen Türkiye İran'a karşı ılımlı politika sergilemiştir. İkili ilişkiler siyasi, etnik, kültürel ve ideolojik yapılarını etkilemiş ve buna bağlı olarak Ortadoğu bölgesinde dengelerin yeniden şekillenmesi adına önemli etkileri olmuştur.¹²²

İran Hükümeti 1980 yıllarında terör örgütlerine destek vermeye başlamış ve buna bağlı olarak teröristlerin eğitilmesi adına kamplar kurmuş ve bu kamplarda eğitim verilmesini sağlamıştır. Bu doğrultuda kamplardaki eğitimler için Suriye – Filistin ve Kuzey Koreli uzmanlardan seçmiş ve eğitimlerin bu uzmanlar tarafından alınmasını sağlamıştır. Bu kamplar, Manzariye, Salihabad,Parandak, Beheştiye, Eram Park, Bochurd,Tarik El

¹²²Diriöz, A. O. (2012). NATO'nun Ortadoğu'ya Yönelik Politikası ve Kurumsal Programları. Ortadoğu Analiz s.40.

Kuds, Hayur Asli, Beheştıye kampları olarak bilinmektedir.¹²³ Kurulan kamplarda eğitim gören teröristlerin saldırı merkezleri başta Türkiye ve diğer Ortadoğu ülkelerinin olduğu bilinmesiyle birlikte bu ülkelerde eylemler yaptığı bilinmektedir. İran hükümeti, bir çok örgüte askeri ve iktisadi destek sağlamıştır. İlk olarak Ermenilerin kurmuş olduğu örgüt ASALA 'ya verdiği destek bilinmektedir. Verilen destek bağlamında PKK ile sıcak ilişkiler kurmaktan da çekinmemiştir.

İran'ın yıllardır süre gelen Devrimci stratejisi neticesinde, Radikal İslami Terör Örgütlerine de destek vermeye başlamış ve bu örgütlerin popülasyonunu artırmıştır. İran'ın Devrim stratejisi Lübnan üzerindeki Şii gruplarını etkilemiş ve kendi içlerinde bölünmelerine neden olmuştur. Buna bağlı olarak Şii gruplar, Bekaa bölgesinde aktif ve yoğun hale gelmiş ve İran'dan askeri, iktisadi destekler almıştır.

Bu çerçevede İran'ın Radikal İslamcı Örgütleri olarak bilinen gruplar sırasıyla şöyledir; Hizbullah Örgütü İran bağlantı ve Lübnan bağlantılı olarak iki şekildedir. Hamas örgütü ise Lübnan ve Filistin uzantılı bir örgüttür. Bunlara ek olarak İslami Cihad Örgütü(Lübnan), Şii ve İslami Emel Örgütü(Lübnan),İslam Dava Örgütü (Lübnan) gibi örgütlerdir.¹²⁴

Ortadoğu'daki hakimiyet bölgesinin yeni adresi olarak Lübnan gösterilmiştir. İran'ın Lübnan merkezli oluşturduğu terör grupları ve teröristlerin eğitim kamplarının merkez konumunda olduğu görülmektedir.

İran'ın geçmişi terörizme verdiği destekler doğrultusunda pek parlak görülmemektedir. Bu çerçeveden bakıldığında İran'ın yapmış olduğu bu destekler Türkiye üzerine oynadığı ikili oyunları açığa çıkarmaktadır. İran'ın Türkiye uzantılı PKK terör örgütüne vermiş olduğu destekle Türkiye'ye dair stratejisini ortaya koymaktadır. Türkiye ise bu destekler doğrultusunda Ortadoğu bölgesinin diğer ülkeleri olan Suriye ve Irak'taki terör gruplarından ziyade muhalif gruplara destek vermektedir.

¹²³ Kakişim, C. (2017). **Türkiye'nin Enerji Merkezi Ülke Olma Hedefi Açısından Bölgesel Riskler Ve Bölgesel Fırsatlar**. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , s.450

¹²⁴ Kakişim, C. (2017). **Türkiye'nin Enerji Merkezi Ülke Olma Hedefi Açısından Bölgesel Riskler Ve Bölgesel Fırsatlar**. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , s.455

İran hükümetinin PKK'ya vermiş olduğu destek 1990 yıllarında daha belirgin olmuş ve Türkiye üzerinde etkileri büyük olmuştur. İran'ın bu mantalitesi tamamen Türkiye'de bulunan enerji kaynaklarına sahip ola içgüdüsüdür. Buna bağlı olarak Ortadoğu bölgesinde geçmişten günümüze kadar gelen liderliğini korumak adına Türkiye'yi olumsuz şartlara sürüklemektir. İran Ortadoğu bölgesinde Türkiye'yi kendine rakip olarak görmekte ve PKK'ya vermiş olduğu destek bağlamında Türkiye iç siyasetini zedelemeye çalışmaktadır.¹²⁵

Bu çerçevede İran, Türkiye ile arasındaki ilişkilere 2000 yılı başlangıcında olumlu seyretmeye çalışmıştır. Nitekim tavrının bu yönde değişmesi PKK'ya barınma, ekonomik, askeri açıdan destek vermesini değiştirmemiştir. Tüm bunlar düşünüldüğünde İran, terör gruplarına dolaylı veyahut direkt olarak destek vermiş PKK, ASALA gibi örgütlerin uzantısı olarak bilinen alt örgütlerine de aynı desteği sağlamıştır. Ortadoğu bölgesinde yek vücut olamaya çalışan İran bu stratejileri doğrultusunda terörizme desteğini geri çekecek gibi görünmemektedir.

İran hükümetinin Türkiye ile ilişkilerinde son birkaç yıl içerisinde beraber hareket etmeye ve Suriye'de çözüm amaçlı hareket etmek için Türkiye'ye açık destek vermektedir.

3.3.3. Etkin Grup Pkk ve Türkiye Etkisi

Türkiye konum olarak Ortadoğu bölgesinde bulunmakla birlikte Irak-İran-Suriye ve diğer ülkelere bakarak kendini geliştirmiş bir ülke olduğu görülmektedir. Nitekim sınırdaş ülkelerinin etkisi altında kalan Güneydoğu ve Doğu illeri etnik ve kültürel açıdan bölgeden etkilenmektedir. Bu bağlamda Türkiye, komşu ülkelerinde yaşanan birçok olaydan etkilenmiş buna bağlı olarak terörizmle de içli dışlı hale gelmiştir. Türkiye'nin Diyarbakır ilinde kurulan PKK terör örgütü bilindiği üzere Irak-İran-Suriye gibi Ortadoğu ülkeleri ile uzantılı hale gelmiş elbirliğiyle Türkiye üzerinde baskılar kurmuştur. Bu çerçevede PKK terör örgütü, adı geçen ülkelerin desteği ile birlikte Türkiye üzerinde kanlı eylemlerde bulunmuş ve yaşlı, kadın, erkek, çocuk dinlemeden

¹²⁵Güngörmüş, G. K. (2015). 'Ortadoğu Merkezli Radikal Örgütler ve Türkiye'ye Etkileri. Ankara: Stratejik Analiz.s.588

birçok vatandaşın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. PKK terör örgütünün başlıca hedef merkezleri Türkiye Cumhuriyetine ait asker, memur, öğretmen ve polis merkezli olmuştur.

Genel olarak Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgesine bakıldığında bulunan nüfusun PKK'nın hedeflediği Kürt oluşumunu desteklemeye mecbur kılınmıştır. Buna bağlı olarak kimi gönüllü kimi mecburen bölgesel Kürt oluşumunu desteklemiş ve buldukları ülkenin iç siyasetine zarar vermeye çalışmıştır. Ortadoğu devletlerinin Türkiye'yi Batı'nın maşası olarak görmesi terörizm olayının ciddi boyutlara taşınmasına neden olmuştur.¹²⁶

Ortadoğu bölgesindeki İran-Irak ve Suriye gibi ülkelerin PKK desteği, Lübnan'da bulunan Beka Vadisinde kurulan kamplarda gözle görülür hale gelmiştir. Bu bağlamda PKK terör örgütü Ortadoğu bölgesinde yaşanan buhranın ardından adını hafızalardan siliyor gibi görünse de ABD'nin Irak bölgesindeki yeni yapılanması doğrultusunda vermiş olduğu askeri, siyasi ve iktisadi desteği örgütü tekrar gündeme getirmeye başlamıştır. Bu gelişmeler ışığında Türkiye üzerinde oluşan tehditleri endişeyle izlemektedir.

3.3.4.Etkin Grup Hizbullah ve Türkiye Etkisi

Hizbullah terör örgütü İran desteği ile birlikte 1990 yılında kendi bağımsızlığını ilan etmiş ve yapılanmasını kurmuştur. 1999 yılı içinde PKK'nın gündemde olduğu dönemdir. Nitekim PKK'ya ağır darbe gelmiş güvenlik güçleri tarafından etkisiz hale getirilmiş ve buna bağlı olarak Hizbullah terör örgütü baş göstermiştir. Hizbullah terör örgütü 1999 yılı başlarında özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yapmış olduğu eylemlerle birlikte kendinden oldukça söz ettirmiştir. Kendi örgütüne bağlı kişilerin kaçma eylemlerine karşı önlemleri acımasız şekilde olmuş ve kendini kanlı bir terör örgütü olarak dünyaya tanıtmıştır.

Hizbullah terör örgütü, 1999 yılına PKK terör örgütünün eylemlerine ket vurulmasının ardından oluşan boşluktan faydalanmaya çalışmıştır. Buna bağlı olarak rakip örgütleri

¹²⁶ Freedman, R. O. (2010). **Putin Döneminde Rusya ve Ortadoğu**”, Ortadoğu Etütleri., Moskova: IQ Kültür Yayınları.s.213

susturmak açısından uygulamış olduğu strateji kendini tek ilan etme yolunda ilerlediğinin sinyallerini vermekteydi.¹²⁷

Bu çerçevede bakıldığında Hizbullah terör örgütü yapmış olduğu eylemler karşısında güvenlik güçlerinin ket vurmasıyla karşı karşıya kalmıştır. Bugünkü son duruma bakıldığında güvenlik güçlerinin çabaları doğrultusunda eylemlerin minimize edildiği görülmektedir.

Bu bağlamda Türkiye tam olarak PKK ve Hizbullah ve diğer terör örgütlerinin etkisinden tam olarak kurtulmuş olmasa bile en azından asgari seviyeye çekildiği öngörüsünde bulunabilir. Türkiye'nin sınırdaş ülkeleri ile vermiş olduğu terör mücadelesi doğrultusunda ılımlı yaklaşımları kendi çıkarları açısından mantıklı bir adım olacaktır.

3.3.5.Suriye Krizi ve Türkiye'deki Terör Olayları

Suriye'de 2011 yılında başlayan halk ayaklanması silahlı terör gruplarının oluşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda sınır komşusu olan Türkiye bu silahlı grupların eylemlerinden oldukça etkilenmiştir.

İlk olarak Türkiye sınır kapılarında bombalı eylemler meydana gelmiştir. Sınır kapılarından olan Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde 2013 yılında bir eylem gerçekleştirilmiştir. Suriye'deki ayaklanmaların iç savaşa dönüşmesi, gruplar halinde silahlı terör gruplarının oluşmasına neden olup ve bu bölgede silahlı örgütlerden biri olan PKK,KCK terör gruplarının dışarıdan destek sağlamasına bu destek sayesinde kanlı eylemlerine devam etmesine neden olmuştur.

Suriye'de oluşan otorite boşluğundan ve yönetimde bulunan Esad'ın PKK,KCK terör örgütüne destek veriyor olması örgütün bölge içinde hareket alanının genişlemesini sağlamıştır. Bu terör örgütü Ortadoğu bölgesinde bağımsız Kürdistan devleti kurmaya çalışmaktadır. Kürt oluşumu özellikle Türkiye'nin iç siyasetine önemli etkilerde bulunmaktadır. Suriye'nin kuzeyinde bulunan petrol yatakları IŞİD terör örgütünün

¹²⁷Bal, İ. (2012). *Hizbullah journal of Turkish Weekly*. İstanbul: IQ Kültür Yayınları.s.30

elinde bulunması komşu ülke Türkiye için kısa ve uzun vadede tehditler oluşturmaktadır.

Bu çerçevede Türkiye, Suriye sınırdış bir ülkedir. Fakat, Suriye'nin kuzey bölgesi IŞİD terör örgütünün hakimiyetinde bulunduğundan Türkiye artık IŞİD ile sınırdış görünmektedir. Suriye bölgesi üzerinde oluşan güç boşluğu devam ettikçe bölgede bulunan terör gruplarının sınırları genişleyecek ve bu terör grupları Türkiye için oldukça tehdit oluşturacaktır.¹²⁸

IŞİD terör örgütü Türkiye ile sınır komşusu olmuş durumdadır. Gaziantep'in Öncüpınar ilçe sınırlarında IŞİD örgütünün hakim olduğu görülmektedir.

3.3.6.Suriye'nin Pkk Uzantısı ve Türkiye

2011 yılında Suriye'de gerçekleşen halk ayaklanması 2012 yılında Birleşmiş Milletler'e taşınmasıyla birlikte küresel bir kriz haline gelmiştir.

Suriye, Türkiye'ye karşı ASALA ve PKK terör örgütlerini desteklemiştir. Türkiye, Suriye ile sınır komşusu olduklarından gelişen olaylardan en çok etkilenen ülke olmaktadır. Türkiye'nin Diyarbakır ilçesinde Abdullah Öcalan tarafından kurulan PKK terör örgütünün Suriye ile olan uzantısı sınır komşusu olan iki ülkeyi siyasi çatışmalara sürüklemektedir.

Suriye yönetiminde bulunan Esad, bölgede bulunan PKK,PYD,KCK terör örgütü liderleriyle görüşmüş ve bu görüşmeler sonrasında PKK,PYD,KCK örgütüne bölgede serbestlik hakkı tanımıştır. Bu çerçevede Türkiye ile Suriye arasında ipler oldukça gerilmiştir. Nitekim Suriye, Türk Hava Kuvvetlerine ait savaş jetinin Malatya'dan havalandıktan sonra Akdeniz'e düşürülmesinin sebebi olarak görülmüştür.¹²⁹

Esad yönetimindeki Suriye'ye ait topçu birliklerinden atılan top mermilerinden birinin Türkiye sınırlarından biri olan Akçakale'ye düşmesinin sonucu olarak 5 Türk vatandaşı hayatını kaybetmiştir. Nitekim Türk savaş jetinin düşürülmesinin ardından Akçakale

¹²⁸Özcan, A. N. (1999). **İran'ın Türkiye Politikasında Ucuz Ama Etkili Mavivela:PKK**. Ankara: Avrasya Dosyası.s.10

¹²⁹Özkan, G. (2007). **ABD-İran Arasında Nükleer Güç ve Güvenlik Sorunu**. Akademik Perifektif , s.20-22.

saldırısının olması iki ülke arasında misillemelere neden olmuştur. Akçakale’de oluşan saldırı sonrası Türkiye atışların yapıldığı bölgeleri tespit etmiştir. Bu bağlamda tespit edilen bölgeler üzerine ateş açılarak etkisiz hale getirilmiştir.

Suriye iç krizindeki terör gruplarının anlaşmazlıkları ve ülkede otorite boşluğunun devam etmesi daha fazla terör gruplarının oluşmasına, kanlı infazlara devam edilmesine neden olacaktır. Türkiye’nin Suriye ile olan sınır komşuluğundan aynı zamanda Suriye yönetiminde bulunan Esad’ın PKK,PYD,KCK ile işbirliğine devam etmesi doğrultusunda Türkiye siyasi ve ekonomik açıdan daha fazla etkilenmiştir.

3.3.7. Türkiye’nin Suriye Anlaşmazlığına Yaklaşımı

2011 yılında Suriye iç krizinin yaşanmasıyla birlikte ülke içinde büyük anlaşmazlıklara neden olmuştur. Suriye’de yaşanan bu anlaşmazlıklar Türkiye ile olan ilişkilerin gündemini yeniden oluşturmuştur.

Anlaşmazlık bağlamında Suriye’de bulunan rejimin mezhepçilik ve etnik ayrımcılık konusunda istikrarsızlık oluşturmaktadır. Bu çerçevede bölgesel tehditler artmakta ve yeni boyutlar kazanmaktadır. Bu bölgesel tehditlerde DEAŞ terör örgütünün uluslararası barışı tehdit etmesi ABD öncülüğünde DEAŞ ile Mücadele Uluslararası Koalisyonu kurulmuştur.

DEAŞ örgütü Türkiye ve diğer batı ülkeleri için tehdit unsuru oluşturmaktadır. ABD’nin oluşturmuş olduğu Koalisyon üyeliğinin en başından bugüne üyeliğin yanında olan Türkiye milli imkanlarıyla destek olmaktadır. DEAŞ örgütünün Türkiye sınırları üzerinde yapmış olduğu eylemlere Birleşmiş Milletler kararıyla birlikte Suriye bölgesinden Türkiye’ye yapılacak olan herhangi bir saldırı karşısında meşru müdafaa hakkını kullanabilecektir.29 Mart 2017 tarihinde Fırat Kalkanı operasyonları meşru müdafaa haklarından faydalanılarak yapılmıştır.

Türkiye, Suriye’de gerçekleşen kriz sürecinde ülkeden kaçan vatandaşlara yardımcı olmuş aynı zamanda bölgede ateşkesin sağlanması için uluslararası arenada girişimlerini devam ettirmiştir. Suriye’de devam eden iç krizin komşu ülkelere sıçramaması için çözüm süreci geliştiren Türkiye, Viyana görüşmelerinde Suriye konusunu gündeme getirerek aynı fikirde olan ülkelerle işbirliği sağlamıştır.

Bu çerçevede Suriye’de çatışan gruplar arasında güven sağlayıcı yöntemler geliştirerek kabul edilmesi adına çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır.

3.3.8.TÜRKİYE’NİN SURİYE’DE YAPTIĞI OPERASYONLAR

3.3.8.1. Fırat Kalkanı Operasyonu

Fırat Kalkanı Harekatı, Türk Ordusunun müttefiki olan Özgür Suriye Ordusu ile Suriye iç krizine müdahale etmesiyle oluşturulmuş bir operasyondur.¹³⁰

Türkiye’nin Fırat kalkanı operasyonunda bazı amaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar, Suriye sınırında bulunan IŞİD terör örgütünü temizlemek ve Suriye sınırında konuşlanan PKK,PYD,YPG silahlı örgütünün bölgede hakimiyet kurmasını engellemektir.

Türk Silahlı Kuvvetleri Özgür Suriye Ordusu ile işbirliği yapmaktadır. Bu çerçevede 13 Kasım tarihinde ÖSO El Bab bölgesine yaklaşmıştır. Bölgeye yaklaşan ÖSO ve IŞİD arasında olduğu tahmin edilen şiddetli çatışmalar meydana gelmiştir. PKK,PYD,YPG terör örgütünün EL Bab bölgesinin TSK ve ÖSO’ nun eline geçmesinin kendi çıkarlarını zedeleyeceğinden batıdan Afrin doğudan Membic üzerinden EL Bab bölgesine girmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda EL Bab bölgesinde IŞİD-ÖSO-PKK,YPG arasında üçlü çatışmalar gerçekleşmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri ve müttefiki olan Özgür Suriye Ordusunun El Bab bölgesinde yaptığı operasyonlar doğrultusunda IŞİD terör örgütü Türkiye’nin sınır bölgesinden uzaklaştırılmıştır. IŞİD terör örgütü eskisi kadar tehdit oluşturmasa da örgütün uzantısı olan diğer silahlı örgütlerden Türkiye sınırından ülkeye giriş yapan militanlar, ülke içinde zaman zaman kanlı eylemler yapmaktadırlar.¹³¹

Bu çerçevede Fırat Kalkanı Harekatı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin üstün çabası ve fedakarlığıyla başarıyla sonuçlanmıştır. Fırat Kalkanı Harekatı askeri yönüyle tamamlanmıştır. Nitekim Türkiye, Fırat Kalkanı Harekatı ile birlikte bölgeyi ülkesine

¹³⁰Taşdemir, F. (2017). Kuvvet **Kullanma Hukuku Açısından Fırat Kalkanı Operasyonu**. Ankara: Beta.s.57

¹³¹Taşdemir, F. (2017). Kuvvet **Kullanma Hukuku Açısından Fırat Kalkanı Operasyonu**. Ankara: Beta.s.58

dönmeye çalışan veya ülkesinde güvenli bölge arayan Suriyeli vatandaşlar için koruması ve güvenliği yüksek bir bölge haline getirmiştir.

Fırat Kalkan'ı Operasyonu sonucu 1680 kilometrelik alanının terörden arındırılmıştır. IŞİD,DEAŞ' ın bölgedeki varlığı son bulmuştur.

3.3.8.2.İdlib Operasyonu

Suriye'nin önemli yapı taşını oluşturan İdlib, Akdeniz limanlarına açılan bir anahtar bölge olduğundan kritik yerlerden biridir. Lazkiye-Hama-Halep gibi önemli şehir merkezleri arasında köprü görevi görmektedir.

Bu bağlamda İdlib, 2011 yılında başlayan Suriye buhranının en önemli kalelerinden biri olmuştur. En çok çatışmanın yaşandığı bölge olarak bilinen İdlib 2015 yılının Ekim ayında Rusya'nın Suriye'deki buhrana dahil olmasıyla birlikte hava saldırılarının yaşandığı bölge olmuştur.

Türkiye'nin Suriye'de kalıcı bir ateşkes sağlamak amacıyla Rusya ve İran ile anlaşarak, İdlib bölgesine gözlem noktaları kurmak için yeni bir intikal oluşturulmuştur.

Türk askeri İdlib bölgesinde konuşlanarak rasat noktaları oluşturmuştur. Bu bağlamda Türk Silahlı Kuvvetleri bölgeye girmiş ancak herhangi bir çatışma yaşanmamıştır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin amacı, IŞİD teröründen arındırılan sınırın tamamen genişletilmesidir.

İdlib bölgesinde oluşan fikir ayrılıkları, neticesinde güçler ayrılığını oluşturmuştur. Daha önceleri El Nusra ve Ahrar-uş Şam örgütleri başı çekerken sonraları oluşan fikir ayrılıklarından bu iki örgüt karşı karşıya gelmiştir. El Nusra adını Şam'ın Fethi Cephesi olarak değiştirmiş ardından fikir birliği oluşturduğu bazı gruplarla birleşerek Heyet Tahrir el-Şam (HTŞ) adını almıştır. Bu bağlamda yeni adıyla birlikte Ahrar-uş Şam örgütüyle çatışmışlardır.¹³² Türkiye bu çatışmaların önüne geçebilmek adına İdlib operasyonunu başlatmıştır.

¹³²Günel, A. (2015). *Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye*. İstanbul: IQ.s.440

İdlib Türkiye'nin Hatay sınırında bulunmaktadır. Türkiye'nin İdlib hareketini gerçekleştirmesinin asıl nedenlerinden biri sınırdaki terörizmin etkilerinin silinip ve istikrarlı bir şekilde terör örgütlerinden korunmasını sağlamaktır. Bölgede oluşabilecek olası terör örgütlerinin güçlenmesini önlemek, Suriye'den oluşabilecek göç olaylarının önüne geçmek ve oluşan ateşkesin sürdürülebilirliğini sağlamak Türkiye'nin diğer amaçları arasındadır.

Bu çerçevede Türkiye Fırat Kalkan'ı Operasyonu'nun olumlu sonuçlanmasının ardından bölgedeki ateşkesin istikrarını sağlamak için İdlib bölgesinde operasyonlar başlatmıştır. Bu bağlamda iki operasyon sonrasında Türkiye üçüncü kez Suriye bölgesine girmiştir.

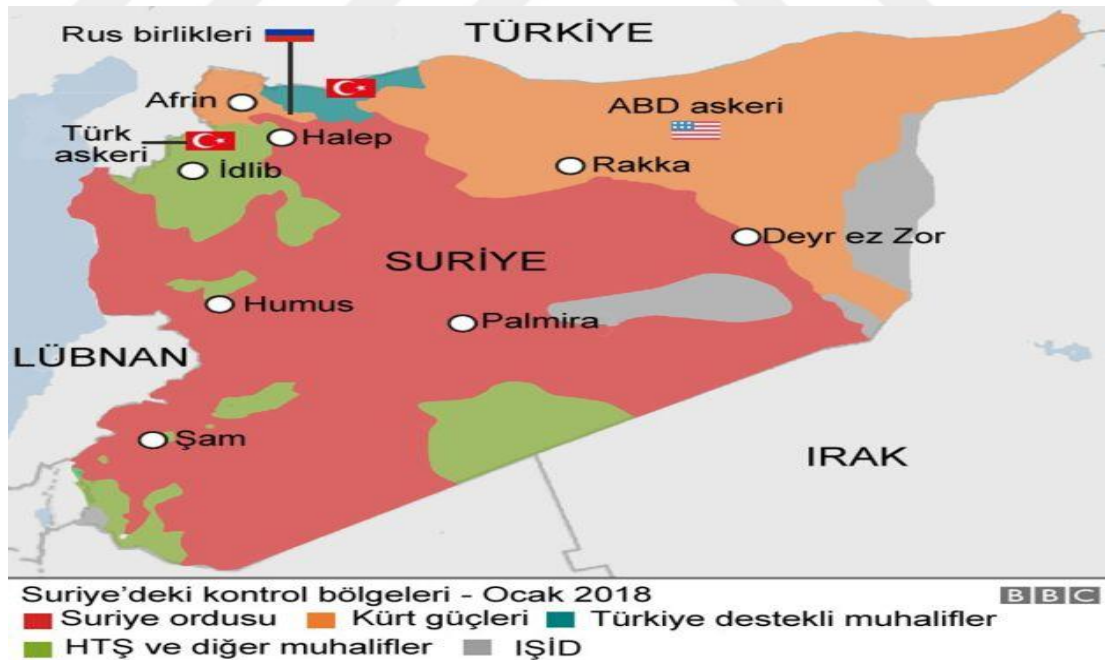
3.3.8.3.Zeytin Dalı Harekatı

Zeytin Dalı Harekatı diğer bilinen adıyla Afrin Harekatı olan 20 Ocak 2017 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Özgür Suriye Ordusu ile birlikte Suriye bölgesine yapmış olduğu bir operasyondur.Suriye'ye dair düzenlenen Fırat Kalkanı ve İdlib operasyonlarının ardından Türkiye sınır güvenliğinin korunması bağlamında Suriye'ye girmiş, Fırat Kalkanı harekatıyla birlikte IŞİD teröristlerinden temizlenen Türkiye sınırının Afrin harekatı kapsamında PKK uzantısı olan YPG,KCK,PYD,DEAŞ'lı teröristlerden arındırılması hedeflenmiştir. Zira Suriye'de yaşanan iç savaş sonrasında peydah olan terör grupları Türk sınırlarına konuşlanmış buna bağlı olarak Suriye ile olan sınır komşuluğu terör gruplarıyla olmaya başlamıştır. Afrin Harekatı bağlamında Türk Silahlı Kuvvetleri ve Suriye'de ittifak olduğu Özgür Suriye Ordusu birleşerek Suriye'nin Afrin, Azez ve Cerablus bölgelerinin teröristlerden arındırılması hedeflenmiş bu bağlamda Afrin TSK ve ÖSO işbirliği ile 18 Mart 2018 tarihinde kurtarılmıştır. Böylelikle teröristlerden arındırılan Afrin'e Suriyeli halkın bu baskı ve zulümlerden kurtulmaları ve geri dönmeleri sağlanmıştır. Zira Türkiye'nin Afrin ile birlikte Suriye'nin diğer bölgelerinin de terörizmden arındırılması açısından ÖSO ve TSK işbirliğiyle çalışmaların süreceğini görmekteyiz. Türk Silahlı Kuvvetleri, tampon bölgeler olan Fırat Nehri batısından Azez ve Cerablus bölgelerine asker konuşlandırmış ve koruma altına almıştır. Nitekim bu bölgelerinde güvenliği ve istikrarı sağlanarak aynı Afrin bölgesinde olduğu gibi Suriyeli vatandaşların ülkelerine geri dönmeleri sağlanacaktır. Türkiye ordusu ve ÖSO birlikleri Afrin'in önemli bölgelerini koruma

altına almış olsa da bölgede teröristler dışında ABD, Rusya, Suriye 'deki Esad Rejimi ve muhalif grupların Kuzey Suriye bölgesinde güçleri bulunduğu buna bağlı olarak adı geçen ülke ve gruplarla çatışmalara gireceği düşünülmektedir.¹³³ Zira 2016 yılında yapılan Fırat Kalkanı Harekatı ile ABD'nin destek vermiş olduğu IŞİD' den kurtarılan Türkiye sınırına yapılan operasyon ABD'nin bölge üzerindeki planlarını alt üst etmiştir. Türkiye bu operasyon bağlamında ABD-Rusya gibi ülkelerin planlarına destek vermediğini aynı zamanda kendi sınır bölgesine tehdit oluşturması meşru müdafaa hakkı bağlamında teröristlerden temizlenmesi gerektiği mesajını vermiştir. ABD ve Rusya'nın destek vermiş olduğu Suriye'deki terör gruplarının TSK ve ÖSO öncülüğünde yerle bir edilmesi ABD ve Rusya'nın planlarına ve terör yapılanmasına ket vurulmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak Zeytin Dalı Harekatı, Türkiye'nin sınır güvenliğini sağlamasına ve bölgedeki ağırlığın artmasını sağlamıştır. ABD ve Rusya'nın desteği ile ayakta duran terör grupları Zeytin Dalı Operasyonu ile birlikte hezimete uğramıştır.

Harita 11 - TSK-ÖSO Suriye'de Asker Konuşlandığı Bölgeler

Kaynak: <https://www.bbc.com/turkce> sitesinden alıntılanmıştır.

¹³³ Günel, A. (2015). *Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye*. İstanbul: IQ.s.445

2018 yılına ait Yukarıdaki haritada TSK- ÖSO birliklerinin Suriye bölgesinde asker konuşlandırmış olduğu bölgeleri görmekteyiz.

SONUÇ

Suriye, bağımsızlığını ilan etmeden önce Birinci Dünya Savaşı'na kadar Fransız Mandasında kalmıştır. 1936 yılında yapılan anlaşmayla birlikte bağımsızlığını ilan etmiştir. Suriye, bağımsızlığını ilan ettikten sonra Fransa mandasından tam anlamıyla kurtulamamıştır. Fransa, 1946 yılında Suriye'den tamamen çekilmiş ve Suriye tam olarak bağımsızlığına bu dönemde kavuşmuştur. Baas Rejimi ile yönetilen Suriye de 2011 yılında bölgede küresel güçlerin desteği ile başlayan Arap baharı sonucu Hamas ve Humus bölgelerinde demokratik gösteriler ve protestolar başlamış daha sonra da farklı bölgelerine sıçramıştır. Suriye rejimine karşı gösteri ve protestolar sonucu ülkede çok sayıda kan akmış ve ülkede gerçekleşen buhran sonrasında birçok silahlı gruplar oluşmuştur. Ortadoğu bölgesinde bulunan silahlı grupların bu bölgede yer edinmesine imkan sağlamıştır. Türkiye ise sınırında terör devleti kurma çalışmalarına karşı güvenliğini sağlamak amacıyla, Fırat Kalkanı Harekatı, İdlib Operasyonunu ve Afrin Harekatını gerçekleştirmiş sınır güvenliği sağlanmış ve Türkiye bölgesel güç olarak kendini göstermiştir. Afrin bölgesinin ardından Menbiç'e sıra gelmiştir. %85 Arap nüfusundan oluşan Menbiç de öncelikle ABD ile siyasi olarak çözüm arayışına girilmiştir. Zira ABD, daha önce Türkiye ile yaptığı görüşmelerde PYD unsurlarının Menbiç'ten çekileceğine dair söz vermiştir. Fakat Türkiye askeri müdahale dahil her koza masaya yatırması ile Türkiye'nin Fırat Kalkanı, İdlib ve Afrin operasyonlarının başarılı sonuçlanması bölgede Rusya ve İran ile ilişkilerini sağlamlaştırması, ABD'yi, Türkiye ile masaya oturmaya zorunda bırakmıştır. 4 Haziran 2018 tarihinde yapılan Türkiye-ABD görüşmelerinde PYD'nin Menbiç'ten çıkarılması, bölgede yerel unsurlardan askeri ve siyasi yapı oluşturulması, ABD ve Türkiye'nin ortak denetiminin sağlanması kararı alınmıştır. ABD sözünde durursa Türkiye'nin menfaatine gelişmeler olacaktır. Türkiye'nin bir sonraki amacı Fırat'ın doğu bölgesini terörden arındırmak olacaktır.

ABD, PKK'yı terör örgütü olarak tanımaktadır. Fakat PYD, YPG ve SDG'yi bu kapsamda değerlendirmemektedir. Adı geçen örgütlerin tamamının PKK uzantılı olduğu alenen ortadadır. Suriye, Rakka kent meydanında dev Abdullah Öcalan posterlerinin asılması bu konuya dair en iyi örnektir. Buna bağlı olarak bir örnek daha vermek gerekirse 25 Nisan 2017 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri Irak-Sincar bölgesindeki

PKK kamplarına hava harekatı düzenlemiş bir çok PKK'lı terörist öldürülmüştür. ABD gerçekleşen bu olaylardan oldukça rahatsız olmuştur. Kısacası bölgede oynanan oyun büyüktür ve Türkiye bunun farkındadır.

Ortadoğu sahip olduğu enerji kaynakları neticesinde bölgeye ABD, Rusya ve Avrupa ülkelerinin müdahil olduğu kendi çıkarları doğrultusunda bölge devletleri ile iyi ilişkiler kurmaları fakat yaşanan ayaklanma, isyan ve oluşan silahlı gruplara karşı bu devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda destek verdiği bilinmektedir. Yine bölge ülkelerden İran, İsrail ve Suudi Arabistan arasındaki çekişme bölgeyi istikrarsızlaştırmakta bölgede sürekli bir gerilimin oluşmasına neden olmaktadır.

Sonuç olarak Bölgede oluşan Silahlı gruplar,dini etnik yapıyı ve mezhep'i kullanarak Küresel ve bölgesel devletlerden silah,malzeme ve ekonomik destek gördüğü bu silahlı grupların destek aldığı ülkelerin güdümünde olduğunu buna örnek olarak ABD Suriye'nin RAKKA bölgesinde IŞID,DEAŞ' ı bölgeden çıkartarak PYD,PKK,SDG terör örgütüne teslim etmesidir.yine bu silahlı grupların yapmış olduğu katliam ve insanlık suçuna ses çıkarmamakla birlikte bölgede kaosun artmasına ve ilerleyen yıllarda tamiri imkansız yaralar açmasına neden olacaktır. Bunun sonucunda Ortadoğu bölgesinde yaşanan krizler ve kaoslar giderek artacak, bölgede uzun yıllar mezhepsel ve etnik çatışmalar sürecektir ve belki bölgede patlak verecek bir gerilimin sonucu savaş çıkacağı gözükmemektedir.

KAYNAKÇA

- Adıbelli, B. (2012). Arap Baharı ve Suriye. İstanbul: 1 IQ .
- Akbal, Ö. (2014). ABD'nin Irak Politikası ve İşid. 21.Yy.Türkiye Enstitüsü , 1-2.
- Aydın, M. (2007). Riskler ve Fırsatlar Kavşağında Irak'ın Geleceği ve Türkiye. Ankara: Tepav.
- Ayhan, V. (2011). Arap Baharının ABD-Türkiye İlişkilerine Etkisi. Ortadoğu Analiz Dergisi , 5-10.
- Aytimur, G. (2017). Keban Ve Karakaya Barajları Arası Fırat Nehri'nin Kıyı Sedimentleri Ve Su Jeokimyası Özellikleri. Gazi Üniversitesi , s. 50-65.
- Bakanlığı, T. C. (2017). Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. Nisan 15.04.2018, 2018 tarihinde Türkiye - Suriye Siyasi İlişkiler: <http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa> adresinden alındı
- Bal, İ. (2012). Hizbullah Journal of Turkish Weekly. İstanbul: IQ Kültür Yayınları.
- Atasi, B. s. (2012, Nisan). Türkiye- Ortadoğu- Kafkasya ve Balkanlar. Aljazeera Turk , s. 2.
- Baydıl, E. (2010). Sovyetler'in Yıkılmasından Sonra Nato'nun Yeni Hedefleri İle Ortadoğu Bölgesi Arasındaki İlişkiler Üzerinde Jeopolitik Bir Değerlendirme. Akademik Bakış Dergisi , 17-19.
- Sağlam, B. G. Ü. (2015, Temmuz 11.12.2017). <https://www.researchgate.net>. Aralık 2017 tarihinde <https://www.researchgate.net>: https://www.researchgate.net/publication/279173345_Terorizm_Baglaminda_Tr-Iran_Iliskileriupdated adresinden alındı
- Bingöl, O. (2015). Krizlerin Uluslararasılaşması: Rejime Karşı Protestolardan Bölgesel Çatışmaya Suriye Örneği. Ankara: IQ .
- Bıyıklı, M. (2007). Bir Merkez Dünya olarak Afriavasya Stratejiler Çemberinde Türkiye ve Ortadoğu. Stratejik Araştırmalar Dergisi, 2528.

Bolat, D. (2014, Aralık). Türkiye'nin Orta Doğu Politikası'nın Genel Çizgisi ve Bu Politikada Etkili Olan Faktörler. Akademik Perspektif Enstitüsü , s. 3.

Bostanoğlu, B. (2018). Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası. Ankara.

Sarikaya, B. 2. (2015, Eylül). Suriye İç Savaşı Perspektifinde Geçmişten günümüze Rusya-Suriye ilişkileri. Tasam , s. 1-10.

Cankara, P. Ö. (2007, Mayıs). Vladimir Putin Döneminde Rus Dış Politikasında Yapılan Değişiklikler. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, s. 15-19.

Çelik, A. H. (2015). Buazizi'den Rabia'ya, Trablus'tan Şam'a Arap Baharının Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. Dergi Park , 35-36.

Çimen, A. (2013). Çağdaş Türk ve Dünya Tarih. İzmir: Biryay.

Çomak, İ. (2018, Nisan). Turksam. Nisan 2018 tarihinde Turksam: <http://www.turksam.org/tr/a666.html> adresinden alındı

Davutoğlu, A. (2001). Stratejik Derinlik. İstanbul: Küre Yayınları.

Dedeoğlu, B. (2011). Türkiye Irak İlişkileri: Doğu Batı eksenini ve değişkenler. Ankara: Civitas Gentium.

Demirel, E. (2011). Fırat ve Dicle Örneği, 'Uluslar Arası Hukuk ve Politika. Ankara: Avrasya Dosyası.

Diriöz, A. O. (2012). NATO'nun Ortadoğu'ya Yönelik Politikası ve Kurumsal Programları. Ortadoğu Analiz , 40.

Dursun, A. (2006, Mayıs). Sınırşan Sular Fırat ve Dicle Nehirlerinin, Türkiye Suriye ve Irak İlişkileri Üzerine Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü , s. 48-55-73.

Durucan, H. (2014). Ufuk Ötesi. İstanbul: IQ .

Ercan, M. (2012). Abd- İran İlişkileri. Akademik Bakış , 8-10.

Erciyas, E. (2003). Ortadoğu Denkleminde Türkiye- Suriye İlişkileri. İstanbul: IQ Kültür Sanat .

Evcioğlu, K. (2005). Amerika Birleşik Devletlerinin Büyük Ortadoğu Projesi: Alfa-Kaos-Omega-Tapınak. İstanbul: Umay.

Freedman, R. O. (2010). Putin Döneminde Rusya ve Ortadoğu”, Ortadoğu Etütleri,. Moskova: IQ Kültür Yayınları.

Gnal, A. (2015). Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye. İstanbul: IQ.

Güngörmüş, G. K. (2015). ’Ortadoğu Merkezli Radikal rgtler ve Türkiye’ye Etkileri. Ankara: Stratejik Analiz.

Kahramanoğlu, F. (2007). ’’Karadeniz’den Ortadoğu’ya Uzanan Bir Dış Politika: Geçmişten Günümüze Suriye-Rusya İlişkiler. İstanbul: Kronik Kitap.

Kakişim, C. (2017). Türkiye’nin Enerji Merkezi lke Olma Hedefi Açısından Bölgesel Riskler Ve Bölgesel Firsatlar. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 435-440.

Kardaş, ř. (2016). Beşinci Yılında Suriye Kriz. Ortadoğu Analiz , 30-35.

Kemaloğlu, İ. (2012). Rusya’nın Ortadoğu Politikası. Ankara: Orsam.

Keskin, C. A. (2016). ‘PKK’nın Kuzey Suriye rgtlenmesi: Pyd-Ypg. İstanbul: Seta.

Kurumu, T. D. (2018). Türkiyede’ki Suriyeliler. Ankara: Uluslararası Pirireis Kültür Ajansı.

Laçiner, S. (2005). <http://www.diplomatikgozlem.com/>. Nisan 2018 tarihinde <http://www.diplomatikgozlem.com/>: <http://www.diplomatikgozlem.com/> adresinden alındı

Nikolay,Z. (2009). VtoroyNoviyMiropanyadok: GeopoliticheskiyeGolovolomki. Moskova: Exmo Yayınlar.

Oran, B. (2011). Türk Dış Politikası Cilt 1 (Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar). İstanbul: İletişim Yayınları.

Özcan, A. N. (1999). İran'ın Türkiye Politikasında Ucuz Ama Etkili Mavivela:PKK. Ankara: Avrasya Dosyası.

Özkan, G. (2007). ABD-İran Arasında Nükleer Güç ve Güvenlik Sorunu. Akademik Perspektif , 20-22.

Özşimşir, Ş. (2011, Ocak). Mart 2018 tarihinde 2003 ABD-İrak Savaşı ve Nedenleri',2011: <http://www.tuicakademi.org/2003-abd-irak-savasi-ve-nedenleri/> adresinden alındı

Sayın, Ü. (2006). Gizli Örgütler, 11 Eylül ve Büyük Ortadoğu Projesi. İstanbul: IQ.

Suna, E. (2000). Avrasya Dosyası. İsrail 'deki Arap Azınlığın: <http://www.diplomatikgozlem.com/> adresinden alınmıştır

Şen, Y. (2013, Ocak,Şubat,Mart,Nisan). Suriye'de Arap Baharı. Yasama Dergisi , s. 21-22.

Arı, T. (2007). İran, Irak, ABD ve Petrol. İstanbul: Alfa Basım Yayın.

Tekin, A. (2013). İran'ın Dış Politikasında Terörizmin Yeri. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Yalçın, H. B. (2015). Obama Stratejisi ve Ortadoğu. Akademik Perspektif , 10-12.

Aldırmaz, Y.'. 2. (2015). Terör ve Ortadoğu: El Kaide, Hizbullah,İŞİD. İstanbul: IQ.

Yılmaz, T. (2004). Uluslar arası Politikada Ortadoğu. Ankara: Akçağ Yayınlar.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı :Serhat ZILK
Doğum Yeri ve Tarihi :İzmir-21.07.1985

Eğitim Durumu

Lisans Eğitimi :Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi
Yüksek Lisans Eğitimi :Ufuk Üniversitesi Sosyal bilimleri enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Programı
Bildiği Yabancı Diller :İngilizce
Bilimsel Faaliyetler :-

İş Deneyimi

Stajlar :-
Projeler :-
Çalıştığı Kurumlar :Türk Silahlı Kuvvetleri

İletişim

E-Posta Adresi :s.zilk@hotmail.com